

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕРАЗМУС+ ОФІС В УКРАЇНІ

ЄВРОПЕЙСЬКЕ КЛІМАТИЧНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

**в рамках проекту програми Європейського Союзу ЕРАЗМУС+
Жан Моне «Екологічне, кліматичне та енергетичне право ЄС»
(620353-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR)**

Київ 2022

УДК 349.6
Л15

Рецензенти:

Дейнега М.А., д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та господарського права;

Дрозд О.О., д.ю.н., професор, начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ;

Журавель Я.В., д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії праці, соціальних відносин і туризму

Л 15 Європейське кліматичне право: навчальний посібник / В.В. Ладиченко, Л.О. Головка, О.В. Гулак. Київ: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. 2022. 229 с.

ISBN 978-617-8102-27-2

Навчальний посібник призначений для поглибленого вивчення кліматичної політики і права ЄС. В ньому розкрито такі актуальні теми, як кліматична політика і право Європейського Союзу; Паризька угода, кліматичне законодавство ЄС та Енергетичний союз; система торгівлі викидами в ЄС; законодавство ЄС у сфері зміни клімату; охорона атмосферного повітря в ЄС; правове регулювання безпеки промислової діяльності відносно навколишнього природного середовища; лісова політика і право ЄС.

Для студентів, аспірантів, викладачів юридичних вузів і факультетів, практичних працівників та всіх, хто цікавиться правовими проблемами запобігання зміні клімату.

Видання здійснюється в рамках проекту програми Європейського Союзу ЕРА3-МУС+ Жан Моне «Екологічне, кліматичне та енергетичне право ЄС» (620353-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR).

Видання підготовлене за фінансової допомоги Європейського Союзу. Видання не може розцінюватися таким, що відображає точку зору Європейської Комісії.

The textbook is intended for in-depth study of EU climate policy and law. It covers such topics as climate policy and European Union law; The Paris Agreement, EU climate legislation and the Energy Union; emissions trading system in the EU; EU legislation in the field of climate change; atmospheric air protection in the EU; legal regulation of the safety of industrial activity in relation to the natural environment; EU forest policy and law.

For students, graduate students and teachers of law schools and faculties, practitioners and anyone interested in the legal problems of preventing climate change.

The publication has been produced within the framework of the European Union programme ERASMUS+ project Jean Monnet Chair «EU Environmental, Climate Change and Energy Law» (620353-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR).

This publication has been produced with the financial assistance of the European Union. The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ISBN 978-617-8102-27-2

УДК 349.6

©Ладиченко В.В., Головка Л.О., Гулак О.В., 2022

© Європейська Комісія, 2022

© НУБіП України, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1. Кліматична політика і право Європейського Союзу	7
Тема 1.1. Поняття кліматичного права ЄС	7
Тема 1.2. Суб'єкти, відповідальні за формування кліматичної політики ЄС.....	11
Тема 1.3. Принципи екологічного та кліматичного права ЄС.....	14
Розділ 2. Паризька угода, кліматичне законодавство ЄС та Енергетичний союз	19
Тема 2.1. Кліматичне лідерство ЄС.....	21
Тема 2.2. Національні енергетичні та кліматичні плани	25
Розділ 3. Система торгівлі викидами в ЄС	32
Тема 3.1. Загальна характеристика системи торгівлі викидами.....	32
Тема 3.2. Правове регулювання Системи торгівлі викидами.....	34
Тема 3.3. Міжнародний ринок вуглецю	38
Розділ 4. Законодавство ЄС у сфері зміни клімату.....	45
Тема 4.1. Європейський зелений курс.....	45
Тема 4.2. Восьма програма дій з навколишнього середовища	48
Тема 4.3. Екологічні стратегії та плани дій ЄС, які мають на меті сприяти досягненню цілей Європейського зеленого курсу	51
Розділ 5. Охорона атмосферного повітря в ЄС.....	61
Тема 5.1. Основні засади політики ЄС у сфері охорони атмосферного повітря	61
Тема 5.2. Правові інструменти ЄС у сфері охорони повітря.....	65

Розділ 6. Правове регулювання безпеки промислової діяльності відносно навколишнього природного середовища	72
Тема 6.1. Комплексне запобігання і контроль забруднень в ЄС	72
Тема 6.2. Стале виробництво	74
Тема 6.3. Механізм прикордонного вуглецевого коригування	76
Розділ 7. Лісова політика і право ЄС.....	80
Тема 7.1. Ліси та зміна клімату у світовому вимірі.....	80
Тема 7.2. Правова охорона лісів у країнах ЄС	85
Тема 7.3. Європейська лісова стратегія до 2030 р.	126
Тема 7.4. Використання переваг сталого управління лісами	178
Тема 7.5. Адаптація вітчизняного лісового законодавства до законодавства ЄС	192
Література	212

ПЕРЕДМОВА

Європейський Союз поставив собі амбітне завдання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Виконання цього завдання означає досягнення чистих нульових викидів парникових газів для країн ЄС в цілому, головним чином за рахунок скорочення викидів, інвестування в зелені технології та захисту навколишнього середовища.

Законодавство ЄС, яке наразі активно змінюється з метою досягнення кліматичної нейтральності, спрямоване на те, щоб всі політики ЄС сприяли досягненню цієї мети. Зобов'язання зменшення викидів стосується всіх секторів економіки.

Коли мова йде про боротьбу зі зміною клімату, в першу чергу мається на увазі скорочення викидів парникових газів. Щоб зменшити викиди від енергоємних галузей, в Європейському Союзі була створена система торгівлі викидами. Проте коло питань, яке охоплює дана сфера є значно ширшим. Кліматична нейтральність досягається, коли нейтралізується кількість парникових газів, що викидаються в атмосферу. Усі галузі економіки можуть і повинні сприяти скороченню викидів парникових газів. Наприклад, промисловість повинна продовжувати модернізуватися і менше забруднювати навколишнє середовище. Авіаційний та морський сектори повинні стати більш енергоефективними та перейти на альтернативні, більш екологічні види палива. Всі ці питання регулюються кліматичним правом ЄС.

Метою навчальної дисципліни «Кліматичне право ЄС» є ознайомлення із новітніми теоретичними та практичними проблемами правового регулювання кліматичних відносин в ЄС, напрямками та шляхами вдосконалення кліматичного законодавства в ЄС, оволодіння сукупністю спеціальних теоретичних знань, а також практичних навичок у реальній практиці

правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності фахівців правничого профілю.

Навчальний посібник складається з семи розділів: 1. Кліматична політика і право Європейського Союзу; 2. Паризька угода, кліматичне законодавство ЄС та Енергетичний союз. 3. Система торгівлі викидами в ЄС; 4. Законодавство ЄС у сфері зміни клімату; 5. Охорона атмосферного повітря в ЄС; 6. Правове регулювання безпеки промислової діяльності відносно навколишнього природного середовища; 7. Лісова політика і право ЄС.

Незважаючи на значну кількість наукової літератури з кліматичного права ЄС, підручників і навчальних посібників з дисципліни «Кліматичне право ЄС» немає. Тому автори висловлюють сподівання, що викладений в навчальному посібнику матеріал дасть змогу отримати студентам ґрунтовні знання з кліматичної політики і права ЄС, а також може бути використаний для проведення подальших наукових досліджень.

ТЕМА 1.

Кліматична політика і право Європейського Союзу

1.1. Поняття кліматичного права ЄС

Європейський Союз поставив собі амбітне завдання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Виконання цього завдання означає досягнення чистих нульових викидів парникових газів для країн ЄС в цілому, головним чином за рахунок скорочення викидів, інвестування в зелені технології та захисту навколишнього середовища.

Законодавство ЄС, яке наразі активно змінюється з метою досягнення кліматичної нейтральності, спрямоване на те, щоб вся політика ЄС сприяла досягненню цієї мети. Зобов'язання зменшення викидів стосується всіх секторів економіки.

Коли мова йде про боротьбу зі зміною клімату, в першу чергу мається на увазі скорочення викидів парникових газів. Проте коло питань, яке охоплює дана сфера є значно ширшим. Кліматична нейтральність досягається, коли нейтралізується кількість парникових газів, що викидаються в атмосферу. Це можна зробити шляхом секвестрації вуглецю, тобто видалення вуглецю з атмосфери, або за допомогою компенсаційних заходів, які зазвичай передбачають підтримку проектів, орієнтованих на клімат. Усі галузі економіки можуть і повинні сприяти скороченню викидів парникових газів. Наприклад, промисловість повинна продовжувати модернізуватися і менше забруднювати. Авіаційний та морський сектори, які є одними з найбільш швидкозростаючих джерел викидів парникових газів, повинні стати більш енергоефективними та перейти на альтернативні, екологічніші види палива. Всі ці питання регулюються кліматичним правом ЄС.

Щоб зменшити викиди від енергоємних галузей, в Європейському Союзі була створена система торгівлі викидами. Система торгівлі викидами – це ринок дозволів на викиди вуглецю, який визначає кількість викидів, які електростанції, промислові підприємства, авіакомпанії та інші суб'єкти, що здійснюють найбільші викиди парникових газів, можуть викидати в атмосферу. Кількість дозволів на викиди, що видаються, поступово знижуються. Планується припинення надання безоплатних дозволів на викиди до 2027 року.

Ми, як споживачі, також можемо зменшити свій вплив на навколишнє середовище завдяки своїй екологічній поведінці та вибору тих товарів, що були вироблені шляхом, що найменше впливає на навколишнє середовище.

Незважаючи на скорочення, деяких викидів не уникнути. Отже, як можна нейтралізувати викиди, що залишилися? І океани, і ґрунти поглинають вуглекислий газ з атмосфери, але ліси є найефективнішим способом змінити ситуацію. Ліси щороку поглинають еквівалент майже 10% усіх викидів парникових газів ЄС. Природні екосистеми, які мають здатність поглинати більше вуглецю, ніж вони виділяють, називаються «поглиначами вуглецю». Дії щодо захисту океанів, ґрунтів та лісів є життєво важливими для поглинання викидів ¹. Тому цей вид діяльності також регулюється на рівні ЄС

Цілі кліматичної політики ЄС:

- встановити проміжні і довгострокові цілі для всіх секторів економіки для досягнення цілі кліматичної нейтральності до 2050 року;
- розробити стратегії і зміни до законодавства;

¹ 5 facts about the EU's goal of climate neutrality. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/>

- створити систему моніторингу прогресу у досягненні кліматичної нейтральності;
- забезпечення передбачуваності для інвесторів та інших економічних суб'єктів;
- забезпечення незворотності переходу до кліматичної нейтральності.

Досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року буде більш складним для деяких держав-членів і регіонів, ніж для інших. Наприклад, деякі з них більше залежать від викопного палива або мають вуглецеємні галузі, в яких працює значна кількість працівників. ЄС запровадив «Механізм справедливого переходу», щоб надати підтримку регіонам, які потребують більших інвестицій для досягнення цілей. Очікується, що в рамках Механізму справедливого переходу буде виділено понад 100 мільярдів євро на підтримку переходу до кліматичної нейтральності до 2050 року. Механізм націлений на три сфери:

1) Допомога найбільш уразливому населенню: сприяння можливому працевлаштуванню, перекваліфікація, покращення енергоефективності житла;

2) Допомога підприємствам, які працюють у вуглецевому секторі: сприяння тому, щоб перехід до низьковуглецевих технологій був привабливими для інвестицій, надання кредитів та фінансової підтримки, інвестування у дослідження та інновації;

3) Допомога державам-членам або регіони, які мають високу залежність від викопного палива: інвестиції в нові зелені робочі місця, інвестиції в стійкий громадський транспорт, відновлювані джерела енергії.

Ставши кліматично нейтральним, ЄС стане першим континентом, який досягне чистого нульового рівня викидів.

Європейський Союз завжди був лідером у сфері охорони навколишнього середовища і запобігання зміні клімату. Європейське співтова-

риство приймало активну участь у процесі перемовин щодо Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату, які почалися в 1990 році і відстоювало позицію щодо необхідності країн взяти на себе суворі міжнародні зобов'язання зі зменшення викидів парникових газів і водночас встановило для себе амбіційні цілі стабілізувати викиди парникових газів до 2000 року на рівні викидів 1990 року. ЄС був ключовим суб'єктом у перемовинах та розробці також Кіотського протоколу та Паризької угоди і продовжує підтримувати цілі та прагнення, які містяться в цих угодах.

Але дії ЄС – це більше, ніж просто показувати приклад. ЄС працює також з третіми країнами – не членами ЄС на двосторонній основі, включаючи кліматичні положення до торговельних угод. ЄС ділиться досвідом і закликає своїх партнерів вживати дієвих заходів у боротьбі з глобальним потеплінням. ЄС фінансово допомагає країнам, що розвиваються, у реалізації програм по боротьбі зі зміною клімату.

Водночас ЄС розуміє, що важливим є, щоб кліматична нейтральність була досягнута таким чином, щоб зберегти конкурентоспроможність ЄС. Тому розробляє ефективні заходи з метою підтримки господарських суб'єктів з метою підвищення їх конкурентоздатності та недопущення не вигідних умов діяльності в порівнянні з суб'єктами з інших країн, які не мають такої амбітної кліматичної політики. Тому 14 липня 2021 року Європейська Комісія схвалила пропозицію щодо нового механізму прикордонного вуглецевого коригування. Це гарантуватиме, що скорочення викидів у Європі сприятиме глобальному скороченню викидів, не буде сприяти перенесенню вуглецевого виробництва за межі Європи. Він також має на меті заохотити промисловість за межами ЄС та міжнародних партнерів робити кроки в напрямку зменшення викидів.

1.2. Суб'єкти, відповідальні за формування кліматичної політики ЄС

Згідно Договору про заснування ЄС, в Європейському Союзі є сім головних керівних органів: Європейський Парламент, Європейська Рада, Європейська Комісія, Рада ЄС, Суд Правосуддя ЄС, Рахункова палата і Європейський центральний банк.

Європейський Парламент і Рада ЄС приймають нові нормативно-правові акти, у тому числі і в сфері запобігання зміні клімату. Згідно з Лісабонським договором, Європейський Парламент отримав право законодавчої ініціативи, яке до цього належало виключно Європейській Комісії. Європейський парламент обирається громадянами ЄС (процедура проведення виборів встановлюється державою-членом ЄС, тому ця процедура в окремих країнах може відрізнятися). Члени Ради ЄС є представниками держав-членів. На засіданнях Ради ЄС присутній один міністр з кожної країни-члена ЄС.

Суд правосуддя забезпечує дотримання законодавства ЄС.

Рахункова палата здійснює моніторинг за витрачанням коштів при проведенні діяльності ЄС.

Генеральний директорат з питань клімату, створений у 2010 році очолює зусилля Європейської комісії з боротьби зі зміною клімату на рівні ЄС та міжнародному рівні.

Цей Генеральний директорат розробляє політику ЄС щодо боротьби зі зміною клімату та відповідає за нагляд та фінансування проектів, які підтримують цю політику.

Основними завданнями Генерального директорату з питань клімату є:

- брати участь у міжнародних переговорах щодо зміни клімату
- досліджувати та розробляти політику, яка сприяла боротьбі з наслідками зміни клімату
- розробка та впровадження системи торгівлі викидами ЄС

- пропагувати низьковуглецеві чисті технології
- здійснювати моніторинг та допомагати державам-членам ЄС у реалізації їхніх національних стратегій боротьби зі зміною клімату.

Генеральний директорат з навколишнього середовища є департаментом Європейської комісії, відповідальним за політику ЄС щодо навколишнього середовища. Вона спрямована на захист, збереження та покращення довкілля для нинішнього та майбутніх поколінь, пропонуючи та впроваджуючи політику, яка забезпечує високий рівень захисту навколишнього середовища та збереження якості життя громадян ЄС. Він також забезпечує належне застосування державами-членами екологічного законодавства ЄС і представляє Європейський Союз у екологічних питаннях на міжнародних зустрічах з екологічних питань. Генеральний директорат з охорони навколишнього середовища налічує близько 500 співробітників. Він має шість дирекцій, які, у свою чергу, поділені на тематичні підрозділи.

Генеральний директорат з навколишнього середовища було створено в 1973 році для захисту, збереження та покращення довкілля Європи для нинішнього та майбутніх поколінь. Він розробляє політику та законодавство, спрямовані на захист природного середовища проживання тварин, захист чистого повітря та водних ресурсів, забезпечення належної утилізації відходів, покращення правосвідомості тощо. Генеральний директор також стежить за тим, щоб держави-члени правильно застосували екологічне законодавство ЄС, надаючи допомогу державам-членам у дотриманні законодавства та розслідуючи скарги громадян ЄС та неурядових організацій. *Європейська Комісія* має повноваження вжити юридичних заходів, якщо з'ясується, що екологічне законодавство ЄС було порушено.

Європейське виконавче агентство з клімату, інфраструктури та навколишнього середовища замінило Виконавче агентства з інновацій та мереж. Місія Європейського виконавчого агентства з клімату, інфраструк-

тури та навколишнього середовища полягає в тому, щоб підтримувати зацікавлені сторони в реалізації Європейського зеленого курсу шляхом фінансування окремих програм. Агентство було офіційно створене 15 лютого 2021 року і розпочало свою діяльність 1 квітня 2021 року. Бюджет на 2021-2027 роки складає 56 білйонів євро ². Агентство фінансує у тому числі і енергетичну і транспортну інфраструктуру.

Агентство складається з чотирьох відділів, три з яких займаються впровадженням програм ЄС, а один відповідає за такі питання, як IT, HR, аудит тощо.

Програми

Механізм «З'єднання Європи» (Connecting Europe Facility)

Механізм «З'єднання Європи» є ключовим інструментом ЄС для сприяння зростанню, створенню робочих місць та конкурентоспроможності через цільові інвестиції в інфраструктуру на європейському рівні. Він розділений на 3 сектори (Транспорт, Енергетика та Цифрові технології).

Горизонт Європа (Horizon Europe)

Горизонт Європа є найбільшою транснаціональною програмою, яка коли-небудь підтримувала дослідження та інновації, і буде реалізована ЄС. Бюджет нової дослідницької та інноваційної програми ЄС на 2021-2027 роки становитиме близько 95,5 мільярдів євро. Європейське виконавче агентство з клімату, інфраструктури та навколишнього середовища керуватиме робочими програмами Horizon Europe кластера 5, який включає кліматичні, енергетичні та транспортні сфери.

Інноваційний фонд

Інноваційний фонд сприяє скороченню викидів парникових газів, зосереджуючись на:

² European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. URL: https://cinea.ec.europa.eu/about-us/mission-structure-and-objectives_en

- Інноваційні низьковуглецеві технології та процеси в енергоємних галузях промисловості (сталь, цемент, скло, хімія, папір тощо);
- Уловлювання та використання вуглецю (CCU);
- Будівництво та експлуатація уловлювання та зберігання вуглецю (CCS);
- Інноваційне виробництво відновлюваної енергії;
- Зберігання енергії.

Програма LIFE

Розпочата в 1992 році, програма LIFE є одним із напрямків фінансування екологічних та кліматичних питань ЄС. Нова програма LIFE (2021-2027) містить дві основні сфери діяльності: довкілля та кліматичні дії, а також чотири підпрограми:

- природа та біорізноманіття – 2,15 млрд євро;
- кругова економіка та якість життя – 1,350 млрд євро;
- пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них – 0,95 млрд євро;
- перехід на чисту енергію – 1 мільярд євро;

Європейська науково-консультативна рада зі зміни клімату надає Європейській комісії незалежні наукові консультації з питань зміни клімату з метою підтримати кліматичні дії Європейського Союзу та зусилля щодо досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

1.3. Принципи екологічного та кліматичного права ЄС

Стаття 3 (3) Договору про функціонування Європейського Союзу встановлює мету ЄС: «Союз функціонує заради сталого розвитку Європи, що ґрунтується на збалансованому економічному зростанні та ціновій стабільності, конкурентоспроможній соціальній ринковій економіці, спрямованій на цілковиту зайнятість та соціальний прогрес, та високому рівні за-

хисту і дедалі кращому стані довкілля. Союз сприяє науково-технічному прогресові».

Стаття 191 визначає цілі і принципи екологічного права ЄС:

1. Політика Союзу щодо довкілля сприяє досягненню таких цілей: – збереження, захист та покращення якості довкілля; – захист здоров'я людей; – виважене та раціональне використання природних ресурсів; – заходи зі сприяння на міжнародному рівні для вирішення регіональних та всесвітніх проблем довкілля та, зокрема, боротьба зі зміною клімату. 2. Політика Союзу щодо довкілля націлена на високий рівень захисту, враховуючи відмінності ситуацій в різних регіонах Союзу. Політика Союзу ґрунтується на принципі перестороги та на принципах необхідності вживання запобіжних заходів, необхідності виправлення екологічної шкоди, насамперед у її виток, та на принципі «забруднювач має платити». У цьому контексті заходи з гармонізації, що задовольняють вимоги охорони довкілля, включають у разі потреби захисне застереження, що дозволяє державам-членам вживати тимчасових заходів на екологічних підставах, що не мають економічного характеру та які підлягають процедурі інспектування з боку Союзу.

Стаття 194 містить наступне положення: 1. У контексті створення та функціонування внутрішнього ринку та з огляду на потребу збереження та поліпшення довкілля Енергетична політика Союзу у дусі солідарності між державами-членами спрямована на: (а) забезпечення функціонування енергетичного ринку; (b) забезпечення безпеки енергопостачання в Союзі; (c) сприяння ефективному використанню енергії та енергозбереженню, а також розвитку нових та відновлювальних форм енергії та (d) сприяння взаємопов'язаності енергетичних мереж.

Принцип «забруднювач платить» вперше був згаданий в Рекомендаціях Організації економічного співробітництва і розвитку від 26 травня

1972 року і підтверджений в Рекомендаціях від 14 листопада 1974 року. В 1972 році в Стокгольмській декларації, яка була прийнята на міжнародній конференції з навколишнього середовища в Стокгольмі цей принцип не містився, але був закріплений як принцип № 16 в Декларації ООН з навколишнього середовища і розвитку, яка була прийнята в 1992 році в Ріо-де-Жанейро. Європейське Співтовариство скористалося рекомендацією Організації економічного співтовариства і розвитку і відобразило її положення у своїй першій програмі дій з навколишнього середовища (1973-1976). З 1987 року цей принцип було закріплено в Договорі про заснування Європейського Співтовариства (зараз це стаття 191(2) Договору про функціонування Європейського Союзу і в багатьох національних законах.

Головне завдання принципу «забруднювач платить» згідно із рекомендаціями Організації економічного співробітництва і розвитку:

- Забруднювач має нести витрати на відновлення стану навколишнього природного середовища;
- Витрати мають бути реальними, не можуть бути заниженими;
- Зменшення забруднення навколишнього середовища;
- Запобігання викривленням у міжнародній торгівлі.

Суд правосуддя часто застосовує цей принцип у своїй практиці, що стосується захисту навколишнього середовища. ЄС взяв на себе зобов'язання застосовувати принцип «забруднювач платить» не тільки в сфері охорони навколишнього природного середовища, а й в інших сферах.

Питання для обговорення та самоперевірки

- 1 *Перерахуйте цілі кліматичної політики ЄС*
- 2 *Компетенція органів ЄС у сфері кліматичної політики*
- 3 *Компетенція основних органів ЄС*

- 4 *Розкрийте повноваження Генерального директорату з питань клімату*
- 5 *Розкрийте повноваження Європейського виконавчого агентства з клімату, інфраструктури та навколишнього середовища*

Тестові завдання

1. Чи були в Римському договорі про створення Європейського економічного співтовариства норми, які стосуються запобігання зміні клімату?
 - а) так
 - б) ні
2. Чи має Європейський Парламент право законодавчої ініціативи?
 - а) так
 - б) ні
3. Хто здійснює законодавчу діяльність в ЄС?
 - а) Європейський Парламент
 - б) Рада ЄС
 - в) Європейська Комісія
 - г) Європейський Парламент спільно з Радою ЄС
4. Хто здійснює моніторинг за витрачанням коштів при проведенні діяльності ЄС?
 - а) Рада ЄС
 - б) Рахункова палата
 - в) Європейська Комісія
 - г) Суд правосуддя ЄС

5. Який орган здійснює моніторинг та допомагає державам-членам у реалізації їхніх національних стратегій боротьби зі зміною клімату?
- а) Рада ЄС
 - б) Рахункова палата
 - в) Європейська Комісія
 - г) Генеральний директорат з питань клімату

ТЕМА 2.

Паризька угода та кліматичне лідерство ЄС

2.1. Паризька кліматична угода

Важливим етапом в міжнародній кліматичній політиці стало розроблення Паризької угоди, яка була прийнята у 2015 році. Паризька угода була спрямована на вдосконалення та заміну Кіотського протоколу, попереднього міжнародного договору, призначеного для обмеження викидів парникових газів. Паризька угода набула чинності 4 листопада 2016 року і її підписали 195 країн і ратифікували 190 країн. Перевагою Паризької Угоди те є, що на відміну від Кіотського протоколу, вона передбачає обов'язки скоротити викиди в атмосферу для всіх держав, незалежно від рівня їх економічного розвитку.

Ключова мета Паризької угоди полягає у тому, щоб не допустити зростання глобальної середньої температури більше 2°C (по можливості – не більше 1,5°C) відносно показників доіндустріального періоду.

Цілі, передбачені в Угоді:

а) стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2° С понад доіндустріального рівня і докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С понад доіндустріального рівня, визнаючи, що це суттєво знизить ризики та наслідки зміни клімату;

б) підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, а також сприяння пристосуванню до зміни клімату та низьковуглецевому розвитку таким чином, щоб не ставити під загрозу виробництво харчових продуктів;

с) забезпечення узгодженості фінансових інвестицій із зеленим розвитком економіки.

Ці три цілі забезпечують єдиний і чіткий напрямок діяльності на довгострокову перспективу, враховуючи зв'язок між економічною діяльністю, викидами парникових газів та наслідками зміни клімату.

Згідно Паризької угоди, кожна країна взяла на себе зобов'язання робити внески для досягнення вищезазначених цілей, так звані «національно визначені внески». В угоді передбачається, що ці національно визначені внески мають бути амбіційними і поступово зростати.

Угода передбачає прозорість діяльності та звітність. Так, держави мають кожні 5 років звітувати про свої викиди і зроблені зусилля для їх зменшення і ставити нові, більш амбітні цілі. Перший звіт держави будуть подавати у 2023 році.

Недоліком Паризької угоди є те, що вона не передбачає санкції за її невиконання. Це послаблює механізм впливу на країни.

Угода також передбачає добровільну співпрацю, у тому числі щодо:

а) обміну інформацією, передовими практиками, отриманим досвідом, у тому числі, у разі необхідності, таким, що стосуються наукової діяльності, планування, розробки стратегій та реалізації дій з адаптації до зміни клімату;

б) зміцнення інституційних механізмів, у тому числі тих, що існують у рамках Угоди та слугують цій Угоді, для підтримки узагальнення відповідної інформації і знань та для надання Сторонам технічної підтримки та керівних принципів;

с) поглиблення наукових знань про клімат, у тому числі дослідження, систематичні спостереження кліматичної системи та систем раннього попередження, таким чином, щоб надавати інформацію для кліматичних послуг та прийняття рішень;

д) надання допомоги Сторонам - країнам, що розвиваються, у визначенні ефективних адаптаційних практик, адаптаційних потреб,

пріоритетів, наданої та отриманої підтримки дій та зусиль з адаптації, викликів і прогалин таким чином, що узгоджується із заохоченням передових практик;

е) покращення ефективності та довготривалості дій з адаптації.

Паризька угода встановлює глобальну мету з адаптації – посилення адаптаційного потенціалу, посилення стійкості та зменшення вразливості до зміни клімату. Усі Сторони повинні брати участь у адаптації, у тому числі шляхом формулювання та впровадження національних планів адаптації, а також повинні подавати та періодично оновлювати повідомлення про адаптацію з описом їхніх пріоритетів, потреб, планів та дій.

Паризька угода підтверджує зобов'язання економічно розвинутих країн підтримувати зусилля країн, що розвиваються, щодо створення чистого, стійкого до клімату майбутнього, водночас заохочуючи добровільні внески інших країн (які ще не мають статусу економічно розвинених).

2.1. Кліматичне лідерство ЄС

Європейський Союз завжди був лідером у сфері охорони навколишнього середовища і запобігання зміні клімату. Метою кліматичного лідерства ЄС на міжнародному рівні є запобігання глобальному потеплінню, але водночас і уникнення викривленням на внутрішньому ринку, підвищення конкурентоздатності європейської промисловості шляхом екологічної модернізації виробництва та підвищення енергетичної безпеки країн-членів ЄС.

Перемовини щодо Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату почалися в 1990 році. Тоді ще Європейське співтовариство приймало активну участь у цьому процесі і відстоювало позицію щодо необхідності країн взяти на себе суворі міжнародні зобов'язання зі зменшення викидів парни-

кових газів і водночас встановило для себе амбіційні цілі стабілізувати викиди парникових газів до 2000 року на рівні викидів 1990 року. З метою показати приклад міжнародній спільноті на Конференції ООН з довкілля та розвитку на Саміті землі у 1992 році в Ріо-де-Жанейро Європейська комісія запропонувала пакет законодавчих ініціатив для досягнення цієї мети, а саме:

- Рамкову директиву про енергоефективність та енергозбереження;
- Рішення підтримувати розвиток відновлювальної енергетики;
- Рішення стосовно механізму моніторингу двооксиду вуглецю ;
- Та Директиву про запровадження податку на вуглець.

Особливо пропозиція запровадження податку на вуглець отримала опір з боку деяких країн-членів ЄС і тому через необхідність одностайної підтримки в Раді ЄС всіма країнами-членами ЄС ініціатива Європейської Комісії не отримала подальшого розвитку ще до конференції в Ріо-де-Жанейро.

Питання енергоефективності також виявилось дискусійним і тому кількісні цільові показники також не були встановлені. Натомість було застосовано більш скромний підхід включення запобігання зміни клімату як однієї із семи проблематик в П'яту програму дій з навколишнього середовища 1993 року.

Тим не менше Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату була прийнята 9 травня 1992 року , набрала чинності 21 березня 1994 року. Її мета полягала в стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного впливу на клімат Землі.

Держави також домовилися розпочати нові перемовини про нову кліматичну угоду з юридично обов'язковими показниками по обмеженню і зменшенню викидів для економічно розвинених країн.

Як наслідок, у грудні 1997 року був прийнятий Кіотський протокол, який став важливою віхою для глобальної кліматичної політики та для кліматичної політики ЄС зокрема. ЄС взяв на себе зобов'язання зменшити викиди парникових газів на 8% порівняно з 1990 роком в період з 2008 по 2012 роки. Іще до Кіотського саміту в березні 1997 року Європейській Раді вдалося домовитися щодо диференційованого розподілу зобов'язань серед країн-членів ЄС.

Не дивлячись на те, що США не ратифікували Кіотський Протокол, ЄС почав підготовку до його імплементації. Європейський Союз розробив Європейську програму зі змін клімату, головним інструментом якої стала Європейська схема торгівлі викидами. Була прийнята Директива 2003/87/ЄС щодо заснування схеми для зменшення викидів в атмосферу парникових газів, торгуючи в межах співтовариства.

На підставі Директиви 2003/87/ЄС система торгівлі викидами почала функціонувати ще з 01.01.2005 р., до набрання чинності Кіотським протоколом. Нею на держави ЄС було покладено обов'язок гарантувати, що починаючи з 1 січня 2005 року жодне джерело або установка не здійснить викиди парникових газів від будь-якої діяльності, зазначеної в Додатку I до Директиви, без відповідного дозволу, виданого компетентними органами (ст. 4). Європейською системою торгівлі викидами охоплюється більше ніж 11 тисяч забруднювачів, на долю яких припадає близько 40% викидів парникових газів Європейського Союзу.

Спочатку націлена передусім на викиди CO₂ в галузі енергетики і деяких енергоємних галузей (виробництво чавуну, сталі, скла, цементу, целюлози та паперу) Директива 2003/87/ЄС зі змінами, внесеними Директивою 2009/29/ЄС, розширила сферу своєї дії на нові види діяльності (вловлювання, транспортування та геологічне захоронення двоокису вуг-

лецю, авіаційний транспорт, виробництво алюмінію, хімічна промисловість), та інші, крім CO₂, викиди парникових газів.

В основу функціонування системи покладено принцип "cap-and-trade", на якому ґрунтується механізм торгівлі викидами згідно Кіотського протоколу. Зокрема, підставою видачі дозволу на викиди є національний план розподілу дозволів на викиди парникових газів (national allocation plan), який надається державою Комісії ЄС для схвалення на предмет відповідності спеціальним критеріям. Умови розподілу дозволів визначені ст.ст. 9-11 та Додатком III Директиви. Перевищення оператором дозволеної кількості викидів тягне за собою застосування санкцій у вигляді публікування найменувань порушників та штрафу за кожну метричну тону еквіваленту CO₂, без урахування обов'язку оператора покрити дозволами випущену кількість викидів у наступному році.

Також було прийнято гармонізовані умови безоплатного розміщення дозволів, що можуть бути транспоновані у законодавство членських країн. Ними встановлено, що з 1 січня 2013 р., безоплатне розміщення дозволів відбуватиметься згідно з принципом бенчмаркінгу – за еталонними показниками (ex-ante benchmarks), в основу яких покладене відношення викидів CO₂ на одиницю виробленої продукції або енергії, за умови застосування найкращої з існуючих технологій для кожної галузі або підгалузі. Оператор устаткування, яке не відповідає цим показникам, придбаває необхідну кількість дозволів з аукціону. Змінено й умови продажу дозволів. Починаючи від 2013 року всі дозволи, які не видаються безоплатно, підлягають продажу з аукціону в порядку, встановленому ст. 10 та Додатками до Директиви. В цілому передбачається щорічне зменшення загальної кількості дозволів лінійним шляхом щонайменше на 1,74% дозволів, випущених відповідно до рішення Комісії ЄС. Планувалося скорочення кількості без-

оплатних дозволів до 30% у 2020 р. і планується припинення безоплатних дозволів до 2027 р.

Директивою встановлено обов'язок цільового використання державами принаймні 50 % доходів від продажу дозволів на аукціоні на виконання екологічних заходів.

2.2. Національні енергетичні та кліматичні плани

Країни-члени ЄС мають розробити національні енергетичні та кліматичні плани та робити регулярні звіти Європейському агентству з навколишнього середовища. Обов'язок розробити енергетичні та кліматичні плани був запроваджений Регламентом про управління енергетичним союзом та кліматичними діями № 2018/1999, узгодженим як частина пакету «Чиста енергія для всіх європейців», який був прийнятий у 2019 році. Цей Регламент встановлює необхідну законодавчу базу для надійного, інклюзивного, економічно ефективного, прозорого та передбачуваного управління Енергетичним союзом та кліматичними діями, що забезпечує досягнення до 2030 року довгострокових цілей і завдань кліматичної політики. Метою стійкого Енергетичного Союзу з амбітною кліматичною політикою в основі є надати споживачам Європейського Союзу, включаючи домогосподарства та підприємства, безпечну, стійку, конкурентоспроможну та доступну енергію, а також сприяти дослідженням та інноваціям за допомогою залучення інвестицій, що вимагає фундаментальну трансформацію енергетичної системи Європи. Така трансформація також тісно пов'язана з необхідністю збереження, захисту та покращення якості довкілля та сприяння розумному та раціональному використанню природних ресурсів, зокрема шляхом сприяння енергоефективності та енергозбереженню та розвитку нових та відновлюваних видів енергії. Цієї мети можна досягти лише

шляхом скоординованих дій, поєднуючи як законодавчі, так і незаконодавчі акти на рівні ЄС, а також регіональному, національному та місцевому рівнях.

Національні плани повинні окреслювати, як країни ЄС мають намір сприяти досягненню кліматичної нейтральності. Інтегровані національні енергетичні та кліматичні плани мають бути стабільними, щоб забезпечити прозорість та передбачуваність національної політики та заходів з метою забезпечення визначеності інвестицій. В той же час Регламент № 2018/1999 вимагає оновлення національних планів кожних десять років. Стабільні довгострокові плани мають вирішальне значення для сприяння економічній трансформації, створення робочих місць, зростання та досягнення ширших цілей сталого розвитку, а також для справедливого та економічно ефективного руху до довгострокової мети, визначеної Паризькою угодою.

Держави-члени ЄС також повинні розробити довгострокові стратегії з перспективою щонайменше на 30 років, щоб сприяти виконанню зобов'язань в рамках Європейського зеленого курсу. Держави-члени повинні розробляти свої стратегії у відкритий та прозорий спосіб і повинні забезпечити ефективні можливості для громадськості брати участь у їх підготовці. Інтегровані національні енергетичні та кліматичні плани та довгострокові стратегії мають бути узгоджені між собою.

Остаточні версії (після внесення змін відповідно до рекомендацій Європейської комісії) національних планів дій мали бути подані Європейській комісії до 31 грудня 2019 року. Для кращої розробки та реалізації планів країни-члени повинні були консультуватися з громадянами, бізнесом та регіональними органами влади в процесі розробки планів та їхнього доопрацювання. Довгострокові стратегії до 2050 року мали бути подані до 1 січня 2020 року.

Звіти про стан виконання завдання щодо досягнення кліматичної нейтральності країни-члени ЄС мають подавати Європейській комісії кожні два роки. Прогрес буде переглядатися кожні п'ять років відповідно до глобального аналізу в рамках Паризької угоди.

З 1 січня 2021 року органи влади країн-членів ЄС зобов'язані надавати кліматичні дані за допомогою онлайн-системи звітності під назвою Reportnet 3.0, якою керує Європейське агентство з навколишнього середовища. Ця система полегшує збір даних та інформації, як того вимагає Регламент № 2018/1999 (стаття 28).

Інформація, яка буде подана, включає кадастри парникових газів, політику та заходи, які здійснюються з метою запобігання зміні клімату, прогнози, національні плани та стратегії адаптації до змін клімату, використання доходів від аукціону в рамках системи торгівлі викидами.

Система електронної звітності сприяє своєчасній подачі та перевірці даних. Вона також автоматично створює агреговані в ЄС бази даних.

Інформація використовується для підготовки та подання звітів, необхідних відповідно до законодавства ЄС та міжнародних угод, зокрема в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Паризької угоди. Європейське агентство з довкілля допомагає Комісії та країнам ЄС з підготовкою звітів.

Система звітності доступна призначеним органам влади країн ЄС і вимагає створення облікового запису для входу в систему.

Починаючи з 2023 року та кожні 2 роки, кожна країна ЄС звітуватиме перед Комісією про стан виконання свого національного енергетичного та кліматичного плану за допомогою інтегрованого національного звіту про прогрес у сфері енергетики та клімату. Звіт охоплюватиме інформацію про:

- прогрес у досягненні цілей, встановлених національним енергетичним та кліматичним планом, а також фінансування та впровадження необхідної політики та заходів;
- участь зацікавлених сторін у формуванні енергетичної та кліматичної політики;
- кліматичні дані (включаючи кадастри викидів парникових газів країн ЄС; політику, заходи, прогнози майбутніх викидів тощо)
- відновлювальну енергетику;
- енергоефективність;
- енергетичну безпеку;
- внутрішні енергетичні ринки;
- дослідження, інновації ;
- адаптацію до впливу зміни клімату;
- кількісну оцінку впливу політики та заходів національного енергетичного та кліматичного плану на якість повітря та на викиди забруднюючих речовин.

Структура, формат, технічні деталі та процес подання цієї інформації будуть визначені в імплементаційних актах відповідно до регламенту, що очікується.

Звітність та моніторинг виконання екологічного законодавства

Європейська комісія контролює імплементацію екологічного законодавства ЄС у країнах-членах ЄС з метою забезпечення реальної імплементації законодавства, досягнення поставлених цілей і виконання поставлених завдань. Найпоширеніший спосіб здійснення контролю – використання таких інструментів, як звітування та моніторинг. Іншими словами, країни-члени ЄС на основі власного внутрішнього моніторингу подають інформацію та дані Європейській комісії, яка потім аналізує ці національні звіти та представляє свої висновки різними способами, зокрема через:

- звіти про імплементацію в Європейський Парламент та Раду ЄС,
- Індикатори і системи оцінки,
- Інші публікації (наприклад, карти).

Держави-члени ЄС звітують про стан довкілля (наприклад, граничні значення якості повітря, поводження з відходами, якість водних ресурсів тощо), викиди (наприклад, згідно з *Європейським реєстром викидів і перенесення забруднюючих речовин*), індивідуальні заходи (наприклад, згідно з Директивою про нітрати) , плани та програми (наприклад, плани управління якістю повітря, плани управління річковим басейном тощо), ринковий нагляд (наприклад, згідно з REACH), витрати на здійснені заходи та отримані вигоди від здійснених заходів.

Загалом моніторинг навколишнього середовища сприяє збору даних та звітності. Спочатку моніторинг здійснюють компетентні органи, підприємства чи інші зацікавлені сторони. Дані передаються вгору по ланцюжку, тобто від зацікавленої сторони компетентному органу, потім Європейському агентству з навколишнього середовища, потім Європейській Комісії, яка потім, у свою чергу, звітує перед Європейським парламентом та Радою.

Європейська комісія (Генеральний директорат з навколишнього середовища) при виконанні своїх повноважень у сфері моніторингу виконання екологічного законодавства часто працює разом у тісній співпраці з Євростатом, Спільним дослідницьким центром, іншими установами (наприклад, Європейським органом з безпеки харчових продуктів), в залежності від того, про виконання якого саме законодавства іде мова.

Питання для обговорення та самоперевірки

- 1. Перерахуйте цілі кліматичної політики ЄС*
- 2. Компетенція органів ЄС у сфері кліматичної політики*
- 3. Компетенція основних органів ЄС*
- 4. Розкрийте повноваження Генерального директорату з питань клімату*
- 5. Розкрийте повноваження Європейського виконавчого агентства з клімату, інфраструктури та навколишнього середовища*

Тестові завдання

1. Чи вірним є твердження: «Паризька угода передбачає обов'язки скоротити викиди в атмосферу для всіх держав, незалежно від рівня їх економічного розвитку»:
А) так
Б) ні.
2. Ключова мета Паризької угоди полягає у тому, щоб не допустити зростання глобальної середньої температури більше ... °С (по можливості – не більше ... °С) відносно показників доіндустріального періоду (впишіть два числа).
3. Згідно Паризької угоди, держави мають звітувати про свої викиди і зроблені зусилля для їх зменшення:
А) кожні 2 роки
Б) кожні 3 роки
В) кожні 4 роки
Г) кожні 5 років

4. Чи вірним є твердження: «Паризька угода передбачає санкції за її невиконання»?

А) так

Б) ні.

5. Чи вірним є твердження: «Європейський Союз завжди був лідером у сфері охорони навколишнього середовища і запобігання зміні клімату?».

А) так

Б) ні.

6. Обов'язок розробити енергетичні та кліматичні плани був запроваджений:

А) Регламентом про управління енергетичним союзом та кліматичними діями № 2018/1999

Б) Європейським кліматичним законом

В) Європейським зеленим курсом

ТЕМА 3.

Система торгівлі викидами

3.1. Загальна характеристика системи торгівлі викидами

Створена в 2005 році Система торгівлі викидами ЄС є першою у світі міжнародною системою торгівлі викидами. є основним інструментом Європейського Союзу в його зусиллях щодо досягнення цієї цілі скорочення викидів зараз і в майбутньому. Торговий підхід допомагає боротися зі зміною клімату економічно ефективним способом.

Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату був узгоджений у 1997 році і встановлював юридично обов'язкові цілі скорочення викидів парникових газів, або обмеження, для 37 промислово розвинених країн протягом першого періоду реалізації зобов'язань (2008–2012). Це призвело до потреби розробки політичних інструментів для виконання зобов'язань, які випливають з Кіотського протоколу. У березні 2000 року Європейська Комісія представила зелену книгу «Торгівля викидами парникових газів у Європейському Союзі» з деякими першими ідеями щодо структури Схеми торгівлі викидами ЄС. Вона стала основою для численних обговорень із зацікавленими сторонами, які допомогли сформувати Схему торгівлі викидами на початкових етапах. Це призвело до прийняття Директиви 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у Союзі у 2003 році та створення Схеми торгівлі викидами в ЄС у 2005 році ³.

Система торгівлі викидами:

³ EU ETS Handbook. URL: https://ec.europa.eu/clima/system/files/2017-03/ets_handbook_en.pdf

- працює в усіх країнах ЄС, а також в Ісландії, Ліхтенштейні та Норвегії (держави ЄЕЗ-ЄАВТ),
- обмежує викиди від близько 10 000 установок в енергетичному секторі та обробній промисловості, а також авіакомпаній, що працюють між цими країнами,
- покриває близько 40% викидів парникових газів ЄС.

Система торгівлі викидами працює за принципом «обмежуй і торгуй» («cap and trade»), на якому ґрунтується механізм торгівлі викидами згідно Кіотського протоколу. Зокрема, підставою видачі дозволу на викиди є національний план розподілу дозволів на викиди парникових газів (national allocation plan), який надається державою Комісії ЄС для схвалення на предмет відповідності спеціальним критеріям.

Система торгівлі викидами охоплює такі викиди, які можна виміряти, повідомити та перевірити з високим рівнем точності:

- вуглекислий газ (CO₂) з виробництва електроенергії та тепла, енергоємних секторів промисловості, включаючи нафтопереробні заводи, сталеливарні заводи та виробництво заліза, алюмінію, металів, цементу, вапна, скла, кераміки, целюлози, паперу, картону, кислот і сипучих органічних хімікатів, комерційної авіації в межах Європейської економічної зони;
- закис азоту (N₂O) з виробництва азотної, адипінової та гліоксислової кислот та гліюксалю;
- перфторуглероді з виробництва алюмінію⁴.

До 31 грудня 2023 року Система торгівлі викидами застосовуватиметься лише до рейсів між аеропортами, розташованими в Європейській економічній зоні.

⁴ EU Emissions Trading System (EU ETS). URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en

Завдання, які ставляться в ЄС до 2030 року:

- Скорочення викидів парникових газів на 40% нижче рівня 1990 року до 2030 року, яке має бути досягнуто всередині країн;
- Збільшення частки відновлюваної енергії в ЄС щонайменше до 27%; і
- Підвищення енергоефективності щонайменше на 27% до 2030 року, з урахуванням 30% до 2030 року.

3.2. Правове регулювання Системи торгівлі викидами

Правове регулювання Системи торгівлі викидами здійснюється Директивою 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у Союзі та внесення змін до Директиви Ради 96/61/ЄС.

Спочатку націлена передусім на викиди CO₂ в галузі енергетики і деяких енергоємних галузей (виробництво чавуну, сталі, скла, цементу, целюлози та паперу) Директива 2003/87/ЄС зі змінами, внесеними Директивою 2009/29/ЄС, розширила сферу своєї дії на нові види діяльності (вловлювання, транспортування та геологічне захоронення двоокису вуглецю, авіаційний транспорт, виробництво алюмінію, хімічна промисловість), та інші, крім CO₂, викиди парникових газів.

В основу функціонування системи покладено принцип "cap-and-trade", на якому ґрунтується механізм торгівлі викидами згідно Кіотського протоколу. Зокрема, підставою видачі дозволу на викиди є національний план розподілу дозволів на викиди парникових газів (national allocation plan), який надається державою Комісії ЄС для схвалення на предмет відповідності спеціальним критеріям. Умови розподілу дозволів визначені ст.ст. 9-11 та Додатком III Директиви. Перевищення оператором дозво-

леної кількості викидів тягне за собою застосування санкцій у вигляді публікування найменувань порушників та штрафу за кожну метричну тону еквіваленту CO₂, без урахування обов'язку оператора покрити дозволами випущену кількість викидів у наступному році.

Також було прийнято гармонізовані умови безоплатного розміщення дозволів, що можуть бути транспоновані у законодавство членських країн. Ними встановлено, що з 1 січня 2013 р. безоплатне розміщення дозволів відбуватиметься згідно з принципом бенчмаркінгу – за еталонними показниками (*ex-ante benchmarks*), в основу яких покладене відношення викидів CO₂ на одиницю виробленої продукції або енергії, за умови застосування найкращої з існуючих технологій для кожної галузі або підгалузі. Оператор устаткування, яке не відповідає цим показникам, придбаває необхідну кількість дозволів з аукціону. Змінено й умови продажу дозволів. Починаючи від 2013 року всі дозволи, які не видаються безоплатно, підлягають продажу з аукціону в порядку, встановленому ст. 10 та Додатками до Директиви. В цілому передбачається щорічне зменшення загальної кількості дозволів лінійним шляхом щонайменше на 1,74% дозволів, випущених відповідно до рішення Комісії ЄС. Планувалося скорочення кількості безоплатних дозволів до 30% у 2020 р. і планується припинення безоплатних дозволів до 2027 р.

Директивою встановлено обов'язок цільового використання державами принаймні 50% доходів від продажу дозволів на аукціоні на виконання екологічних заходів.

Система торгівлі викидами працює згідно так званих торгівельних етапів. Тепер, на четвертому етапі торгівлі (2021-2030 рр.), структура Системи торгівлі викидами зазнала кількох переглядів, щоб підтримувати узгодженість системи із загальними цілями кліматичної політики ЄС. Мета

змін – зменшення викидів парникових газів з метою досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Системи торгівлі викидами виявилася ефективним інструментом для зниження викидів. Установки, на які поширюється дія Системи торгівлі викидами, зменшили викиди приблизно на 35% у період з 2005 по 2019 рік.

Створення Резерву стабільності ринку у 2019 році призвело до вищих і надійніших цін на вуглець, що допомогло забезпечити щорічне скорочення загального обсягу викидів на 9% у 2019 році зі скороченням виробництва електроенергії та тепла на 14,9%, а в промисловості – на 1,9%.

ЄС обрав структуру «обмеження та торгівлю» як найкращий засіб досягнення цілі щодо скорочення викидів парникових газів принаймні загальних витрат для учасників та економіки в цілому. Це дозволяє досягти заданого екологічного результату за найнижчих витрат. Традиційний підхід може передбачати стандартне обмеження на установку, але надає компаніям незначну гнучкість щодо того, де і як відбувається скорочення викидів. Податок не гарантує, що ціль скорочення викидів парникових газів буде досягнута, і в багатонаціональній системі у всіх країнах буде потрібна домовленість щодо правильної ціни на вуглець. Також дуже важко визначити «правильну ціну», щоб отримати необхідне скорочення викидів без заниження або завищеної плати для компаній. Торгівля дозволяє компаніям у системі визначати, який варіант найменшої вартості є для них вигідним, щоб досягти фіксованого обмеження. Ціна на вуглець потім встановлюється ринком за допомогою торгівлі на основі широкого кола факторів. Гнучкість обмеження та торгівлі в поєднанні з іншими ключовими перевагами відіграла важливу роль у виборі структури обмеження та торгівлі:

- Впевненість у кількості: торгівля викидами ПГ безпосередньо обмежує викиди ПГ, встановлюючи системне обмеження, яке призначене для забезпечення дотримання відповідних зобов'язань. Є впевненість щодо ма-

ксимальної кількості викидів ПГ за період часу, протягом якого встановлені системні обмеження. Це важливо для підтримки міжнародних цілей та зобов'язань ЄС та досягнення екологічних цілей;

- Економічність: торгівля показує ціну вуглецю для досягнення бажаної мети. Гнучкість, яку дає торгівля, означає, що всі фірми стикаються з однаковою ціною на вуглець і гарантує, що викиди скорочуються там, де це найменше коштує;

- Дохід: якщо квоти на викиди парникових газів продаються з аукціону, це створює джерело доходу для урядів, принаймні 50% якого слід використовувати для фінансування заходів щодо боротьби зі зміною клімату в ЄС або інших державах-членах, за домовленістю глав держав і урядів;

- Мінімізація ризику для бюджетів держав-членів: Схема торгівлі викидами ЄС забезпечує впевненість у скороченні викидів від установок, відповідальних за близько 50% викидів ЄС ⁵.

Система торгівлі викидами ЄС сприяє створенню робочих місць, створенню зеленого зростання та зміцненню довгострокової конкурентоспроможності європейської економіки, встановлюючи ціну на вуглець. Зокрема:

- Вона стимулює інвестиції в енергоефективні заходи, зменшуючи витрати на енергію та фінансові ризики, пов'язані з підвищенням цін на енергоносії;

- Вона стимулює інвестувати в технології відновлюваної енергії, зменшуючи енергетичну залежність від імпорту викопного палива та підвищуючи енергетичну безпеку;

- Вона посилює амбіції ЄС щодо декарбонізації європейської економіки, забезпечуючи довгострокове стабільне політичне середовище для низьковуглецевих інвестицій та чистих технологій.

⁵ EU ETS Handbook. URL: https://ec.europa.eu/clima/system/files/2017-03/ets_handbook_en.pdf

Систему торгівлі викидами ЄС регулюють і інші нормативно-правові акти, а саме:

- Директива (ЄС) 2018/410 Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2018 року про внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС для підвищення економічно ефективного скорочення викидів та низьковуглецевих інвестицій, а також Рішення (ЄС) 2015/1814;

- Директива 2009/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2009 року про внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС з метою покращення та розширення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів Співтовариства;

- Директива 2008/101/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС з метою включення авіаційної діяльності до схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів у Співтоваристві;

- Директива 2004/101/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 жовтня 2004 року про внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів у Співтоваристві щодо механізмів проектів Кіотського протоколу.

3.3. Міжнародний ринок вуглецю

Міжнародні ринки вуглецю можуть відігравати ключову роль у рентабельному скороченні глобальних викидів парникових газів. Кількість систем торгівлі викидами в усьому світі збільшується. Окрім системи торгівлі викидами ЄС, національні чи субнаціональні системи вже діють або розробляються в Канаді, Китаї, Японії, Новій Зеландії, Південній Кореї, Швейцарії та Сполучених Штатах.

У 2014-2017 рр. Європейська Комісія у тісній співпраці з Китаєм здійснила 3-річний проект з підтримки розробки та впровадження торгівлі викидами в Китаї. Проект надав технічну допомогу для розвитку потенціалу та підтримував сім уже створених регіональних пілотних систем та створення національної системи торгівлі викидами.

В 2015 році була підписана Спільна заява ЄС та Китаю щодо зміни клімату. Згідно Спільної заяви, ЄС і Китай визнають свою вирішальну роль у боротьбі зі зміною глобального клімату, однією з найбільших загроз, з якими стикається людство. Обидві сторони планують конструктивно працювати разом для загального блага в контексті сталого економічного та соціального розвитку. Сторони підкреслюють, що ЄС і Китай ефективно приступають до сталого, ресурсоефективного, зеленого, низьковуглецевого та стійкого кліматичного розвитку для благополуччя людей у довгостроковій перспективі, визнаючи спільні переваги амбітних кліматичних заходів на внутрішньому, регіональному та глобальному рівні, з точки зору енергетичної безпеки, продуктивності, зайнятості, охорони здоров'я, інновацій та сталого розвитку ⁶.

Обидві Сторони погоджуються:

- співпрацювати з розробкою економічно ефективної низьковуглецевої економіки при підтримці стабільного економічного зростання;
- підвищити співпрацю щодо зміни клімату в двосторонніх відносинах ЄС та Китаю;
- посилити політичний діалог та практичне співробітництво щодо переходу до ресурсоефективної, зеленої, низьковуглецевої та стійкої до клімату економіки та суспільства;
- у цьому контексті подальше зміцнення відповідних аналітичних досліджень щодо ефективних та дієвих шляхів та інструментів політики;

⁶ <https://www.consilium.europa.eu/media/23733/150629-eu-china-climate-statement-doc.pdf>

- подальше посилення двостороннього співробітництва на ринках вуглецю, розширюючи потенціал поточних проектів, співпраця протягом наступних років щодо питань, пов'язаних з торгівлею викидами вуглецю;
- започаткувати партнерство ЄС-Китай у сфері низьковуглецевих міст для сприяння взаємному обміну досвідом;
- сприяти діалогу та співробітництву щодо внутрішньої політики та заходів щодо пом'якшення наслідків з точки зору енергозбереження та енергоефективності в ключових секторах, включаючи енергопостачання, промисловість, будівництво та транспорт, авіацію та морські перевезення;
- розширити свою співпрацю у сфері наукових досліджень, пов'язаних із кліматом, та співробітництво в галузі технологічних інновацій, включаючи розробку та впровадження низьковуглецевих технологій та рішень з адаптації;
- посилити співробітництво з уловлювання, використання та зберігання вуглецю в рамках Ініціативи майже нульового викиду вуглецю (NZEC) та вивчити шляхи продовження цієї співпраці;
- продовжувати співпрацю з лісорозведення з метою активізації видалення вуглекислого газу з атмосфери;
- посилити кліматичний діалог ЄС-Китай в рамках Рамкової конвенції ООН зі змін клімату та інших відповідних форумів, таких як G20, MEF, Монреальський протокол;
- активізувати свій діалог та співпрацю щодо внутрішньої політики та заходів щодо гідрофторуглеводнів та працювати разом з іншими країнами для узгодження багатостороннього співробітництва щодо поступового скорочення виробництва та споживання гідрофторуглеводнів;
- досліджувати можливості для спільної роботи над низьковуглецевими та кліматичними інвестиціями та розбудовою потенціалу на двосторонньому та міжнародному рівні.

Європейська комісія є одним із засновників Міжнародного партнерства щодо вуглецевих дій (ICAP), яке об'єднує країни та регіони з обов'язковими системами обмеження та торгівлі. ICAP є форумом для обміну досвідом та знаннями та організовує регулярні навчальні курси.

ICAP – це міжнародний форум для урядів та органів влади державного, регіонального та наднаціонального рівнів, які створюють або вже завершили будівництво системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Члени ICAP мають можливість обговорити проблеми сумісності різних систем та елементи проектування системи торгівлі викидами, а також діляться прикладами найбільш ефективного функціонування системи торгівлі викидами з метою створення глобального вуглецевого ринку, що злагоджено працює. Партнерство налічує 31 членів та 5 спостерігачів на чотирьох континентах. Діяльність ICAP охоплює три основні сфери:

- у центрі роботи ICAP знаходиться технічний діалог, який здійснюється серед членів ICAP за ключовими аспектами будівництва та функціонування системи торгівлі викидами. Однією з поточних тем є «об'єднання» системи торгівлі викидами (linking) з акцентом на аналіз варіантів та шляхів об'єднання різних систем торгівлі викидами та дослідження заходів щодо підвищення готовності до цього. ICAP також проводить воркшопи з інших аспектів системи торгівлі викидами відповідно до бажань та інтересів членів.

- з 2009 року ICAP залучений у роботу зі зміцнення потенціалу, проводячи регулярні тренінги та майстер-класи з торгівлі викидами парниковими газами для урядів країн, що розвиваються, і країн з ринковою економікою.

- ICAP також діє як центр обміну знаннями про торгівлю викидами. Сайт ICAP пропонує до використання інтерактивну карту СТВ, що містять огляд розвитку систем торгівлі викидами по всьому світу. Крім цього,

ICAP публікує щорічні звіти Status Report – Emissions Trading Worldwide та щоквартальні інформаційні бюлетені, а також регулярні новини та щоквартальні інформаційні бюлетені та короткі відомості, що пояснюють основні факти та тенденції розвитку ⁷.

Комісія також підтримує розвиток внутрішніх ринків вуглецю через Партнерство для готовності до ринку (PMR). PMR є платформою для обміну досвідом щодо інструментів ринку вуглецю та допомагає приблизно 17 країнам у їх підготовці та впровадженні.

Поєднання з іншими системами лімітування та торгівлі

Зв'язування сумісних систем торгівлі викидами одна з одною дозволяє учасникам однієї системи використовувати одиниці з іншої системи для цілей відповідності.

Поєднання пропонує кілька потенційних переваг, зокрема:

- зниження витрат на скорочення викидів;
- підвищення ліквідності ринку;
- стабілізація цін на вуглець більш стабільною;
- гармонізація цін на вуглець;
- підтримка глобальної співпраці щодо зміни клімату ⁸.

Законодавство ЄС щодо торгівлі викидами передбачає можливість поєднання систем торгівлі викидами ЄС з іншими сумісними системами торгівлі викидами у світі на національному або регіональному рівні. Умови включають:

- сумісність системи (системи мають однакову базову екологічну цілісність: тонна CO₂ в одній системі є тонною в іншій системі);

⁷ ICAP. URL: <https://icapcarbonaction.com/ru/>

⁸ Linking with other cap-and-trade systems. URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/international-carbon-market_en

- обов'язковість системи, і наявність абсолютного обмеження на викиди;
- включення авіації з обох сторін до системи торгівлі викидами⁹.

В 2017 році ЄС та Швейцарія підписали угоду про зв'язок систем торгівлі викидами. Угода набула чинності у січні 2020 року. Угода дозволить учасникам Системи торгівлі викидами ЄС (EU ETS) використовувати дозволи швейцарської системи для відповідності, і навпаки. Це перша угода такого роду для ЄС і між двома сторонами Паризької угоди про зміну клімату. Поєднання сумісних систем торгівлі викидами одна з одною є довгостроковою метою ЄС, оскільки це розширює можливості для скорочення викидів і тим самим зменшує витрати на боротьбу зі зміною клімату¹⁰.

Питання для обговорення та самоперевірки

- 1 *Розкрийте сутність системи торгівлі викидами*
- 2 *Які сектори охоплює система торгівлі викидами?*
- 3 *Перерахуйте завдання, які ставляться в ЄС до 2030 року у сфері торгівлі викидами*
- 4 *У чому полягає механізм прикордонного вуглецевого коригування?*

Тестові завдання

1. Система торгівлі викидами ЄС була створена
 - А. в 1997 році
 - Б. в 2000 році
 - В. в 2005 році
 - Г. в 2010 році

⁹ Conditions for linking. URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/international-carbon-market_en

¹⁰ EU and Switzerland sign agreement to link emissions trading systems. URL: https://ec.europa.eu/clima/news-your-voice/news/eu-and-switzerland-sign-agreement-link-emissions-trading-systems-2017-11-23_en#:~:text=for%20Climate%20Action-,EU%20and%20Switzerland%20sign%20agreement%20to%20link%20emissions%20trading%20systems,for%200compliance%2C%20and%20vice%20versa.

2. Система торгівлі викидами ЄС є першою у світі міжнародною системою торгівлі викидами.

3. Перші ідеї щодо структури Схеми торгівлі викидами ЄС містилися в:

1. В Зеленій книзі «Торгівля викидами парникових газів у Європейському Союзі»

А. Директиві 2003/87/ЄС

Б. Директиві 2003/96/ЄС

В. Директиві 2009/29/ЄС

4. Система торгівлі викидами ЄС:

А. діє у всіх країнах ЄС

Б. діє у всіх країнах ЄС, а також Ісландії та Норвегії

В. діє у всіх країнах ЄС, а також Ісландії та Ліхтенштейні

Г. діє у всіх країнах ЄС, а також Ісландії, Ліхтенштейні та Норвегії

5. Система торгівлі викидами ЄС охоплює близько:

А. 20% викидів парникових газів в ЄС.

Б. 40% викидів парникових газів в ЄС.

В. 60% викидів парникових газів в ЄС.

Г. 80% викидів парникових газів в ЄС.

6. Система торгівлі викидами працює за принципом :

А. обережності

Б. обмежуй і торгуй

В. забруднювач платить

7. з 1 січня 2013 р. безоплатне розміщення дозволів відбуватиметься за принципом ... (зазначте назву принципу).

ТЕМА 4.

Законодавство ЄС у сфері зміни клімату

4.1. Європейський зелений курс

У грудні 2019 року Європейська комісія оголосила про Європейський зелений курс як стратегію досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року. Лідери ЄС привітали цю ініціативу Комісії, підтримавши досягнення цієї цілі до 2050 року. Мета полягає в тому, щоб, подолавши екзистенційну загрозу зміни клімату, ЄС продовжив економічне зростання таким чином, щоб створювати кращі робочі місця та підвищувати добробут людей. Європейський зелений курс включає такі заходи, як:

- інвестування в екологічно чисті технології
- підтримка інновацій
- сприяння розвитку чистіших видів транспорту
- декарбонізації енергетичного сектору
- забезпечення того, щоб будівлі стали більш енергоефективними
- співпраця на міжнародному рівні для покращення кліматичних стандартів у всьому світі.

9 липня 2021 року ЄС опублікував Регламент (ЄС) 2021/1119 (*Європейський кліматичний закон*), який законодавчо закріплює мету ЄС стати кліматично нейтральним до 2050 року, а також проміжну ціль щодо скорочення чистих викидів парникових газів на щонайменше 55% до 2030 року. Інституції ЄС та держави-члени зобов'язані вжити необхідних заходів на рівні ЄС та національному рівні для досягнення вищезазначеної цілі.

Європейський кліматичний закон є центральним елементом Європейської зеленої угоди, і його прийняття створило основу для майбутньої

хвилі «зелених» регуляторних ініціатив в рамках ЄС, спрямованих на досягнення кліматичних цілей ЄС.

Європейський кліматичний закон набув чинності 29 липня 2021 року. Метою Європейського кліматичного закону є перетворити політичні наміри на обов'язкове юридичне зобов'язання та послати сильний політичний сигнал економічним суб'єктам.

Європейський кліматичний закон:

- містить загальноєвропейську юридичну ціль досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, яка встановлює обов'язки для інституцій ЄС та національних урядів;
- передбачає створення передбачуваного бізнес-середовища для промисловості та інвесторів із запланованими темпами скорочення викидів з 2030 по 2050 рік, що показує, що і з якою швидкістю потрібно робити;
- передбачає регулярні звіти країн-членів ЄС про прогрес у зменшенні викидів парникових газів;
- орієнтований на ефективний перехід до справедливого та процвітаючого суспільства з сучасною, ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою;
- приділяє увагу адаптації до наслідків зміни клімату для посилення стійкості Європи, у тому числі для її вразливих верств населення.

З метою реалізації мети кліматичної політики ЄС були переглянуті відповідні інструменти політики для забезпечення додаткового скорочення викидів до 2030 року.

Проте, незважаючи на те, що Європейський зелений курс має всеосяжну дорожню карту для політики трансформації, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності, кліматичні дії вже давно є на порядку денному ЄС.

Скорочення викидів парникових газів

У 2008 році лідери ЄС домовилися, що до 2020 року ЄС скоротить викиди парникових газів на 20% з рівня 1990 року. Ця мета була досягнута на три роки раніше запланованого. У 2014 році лідери підтримали ціль скорочення викидів парникових газів щонайменше на 40% до 2030 року. У грудні 2020 року Європейська Рада погодилася посилити амбіції ЄС. Лідери ЄС схвалили обов'язкову мету ЄС щодо чистого внутрішнього скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з 1990 роком.

ЄС прагне витратити 30% свого загального бюджету на 2021-2027 роки на боротьбу зі зміною клімату та її наслідками.

Європейський Союз фінансує кліматичні проекти в усьому світі. Їх загальний внесок, який у 2020 році склав 23,3 мільярда євро, був успішно спрямований на ініціативи щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до змін клімату в країнах, що розвиваються.

Справді новим у цілі ЄС щодо кліматичної нейтральності та Зеленої угоди є те, що вони вимагають дій з усіх секторів економіки та інтегрують кліматичні та екологічні міркування у всіх сферах політики ЄС. Зокрема, енергетичний сектор потребує суттєвої трансформації. Виробництво та використання енергії в даний час відповідає за 75% викидів парникових газів ЄС. Це частина кожного аспекту нашого життя, починаючи від стін, вікон і електричних приладів, закінчуючи транспортними засобами і методами виробництва.

Перехід до більш зеленої економіки є основним елементом переходу до суспільства з нульовими викидами, і він вимагає дій в усіх сферах. Наприклад:

- будівлі повинні бути відремонтовані і більш енергоефективні;

- автомобільний, повітряний і морський транспорт повинні стати значно більш екологічним;
- виробництво харчових продуктів, яке занадто часто залежить від пестицидів та добрив, які є шкідливими для повітря, ґрунту, води та дикої природи, має стати більш екологічно чистим;
- поглиначі вуглецю, такі як ліси, скорочуються, і цю тенденцію слід змінити, в тому числі шляхом більш стійкого управління лісами;
- інвестиційні проекти мають бути екологічними;
- виробництво товарів має адаптуватися до моделі циркулярної економіки, де, наприклад, текстиль, будівельні матеріали та електроніка переробляються або повторно використовуються, щоб зменшити використання первинної сировини.

Життєво важливо, щоб громадяни та зацікавлені сторони ЄС відігравали певну роль і мали право голосу у здійсненні переходу до кліматичної нейтральності. Ось чому Зелена угода ЄС включає *Європейський кліматичний пакт*. Пакт має на меті сприяти взаємодії та співпраці між окремими особами, громадами та організаціями, що спонукатиме людей до конкретних дій щодо зменшення власних викидів парникових газів.

4.2. Восьма програма дій з навколишнього середовища

10 грудня 2021 року була схвалена *Восьма програма дій з навколишнього середовища*, яка буде служити керівництвом для формування та реалізації екологічної та кліматичної політики ЄС до 2030 року. Програма дій окреслює загальний напрямок екологічної та кліматичної політики ЄС до 2030 року та дозволяє відстежувати досягнення ЄС на шляху до кліматичної нейтральності та нульового забруднення навколишнього середовища.

Восьма програма дій з навколишнього середовища базується на Європейському зеленому курсі.

Восьма програма дій з навколишнього середовища має шість пріоритетних цілей, пов'язаних із кліматичною нейтральністю, адаптацією до клімату, циркулярною економікою, нульовим забрудненням, захистом і відновленням біорізноманіття, а також зменшенням екологічного та кліматичного тиску, пов'язаного з виробництвом і споживанням. Крім того, програма встановлює систему моніторингу для вимірювання прогресу на шляху до необхідних системних змін.

Програма дій спрямована на підвищення узгодженості та взаємодії між діями на всіх рівнях управління шляхом вимірювання прогресу в досягненні екологічних та кліматичних цілей у інтегрований спосіб. Вона підтримує зменшення тиску на навколишнє середовище та клімат та зміцнення інтегрованого підходу до розробки та реалізації політики, зокрема шляхом включення питань стійкості у всі відповідні ініціативи та проекти на національному рівні та рівні ЄС.

Відповідальність за досягнення цілей і завдань, пов'язаних із навколишнім середовищем та кліматом, поділяється між Європейським Союзом та його державами-членами та вимагає дій усіх суб'єктів, урядів на рівні ЄС, національного, регіонального та місцевого рівня, соціальних партнерів, громадянського суспільства, громадян та бізнесу.

Пріоритетні напрямки Восьмої програми дій з навколишнього середовища:

1. Досягнення цілі щодо скорочення викидів парникових газів до 2030 року як віха на шляху досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.
2. Підвищення адаптаційного потенціалу, посилення стійкості та зменшення вразливості до зміни клімату.

3. Відокремлення економічного зростання від використання ресурсів та погіршення стану навколишнього середовища та прискорення переходу до економіки кругового циклу.

4. Досягнення нульового забруднення усіх компонентів навколишнього середовища, у тому числі повітря, води та ґрунту, а також захист здоров'я та добробуту європейців.

5. Захист, збереження та відновлення біорізноманіття та збільшення природного капіталу (зокрема, повітря, водних ресурсів, ґрунту, лісів, прісноводних, водно-болотних та морських екосистем).

6. Зменшення екологічного та кліматичного тиску, пов'язаного з виробництвом і споживанням (зокрема в сферах енергетики, промислового розвитку, будівництва та інфраструктури, мобільності та продовольчої системи).

Передбачено продовження здійснення моніторингу для окремих галузевих екологічних політик (наприклад, щодо парникових газів, якості води, морських вод, повітря, ґрунту тощо), огляд впровадження екологічної політики Комісії (інструмент, запроваджений у травні 2016 року), який допомагає отримати переваги екологічного законодавства та політики ЄС для бізнесу та громадян шляхом кращого впровадження та спрямований на усунення причин прогалин в імплементації та пошук рішень до того, як проблеми стануть актуальними та досягнуть стадії порушень), звіт про стан європейського довкілля Європейського екологічного агентства, моніторинг досягнення цілей сталого розвитку, що сприяє прогресу у досягненні екологічних та кліматичних цілей ЄС. Комісія відстежує прогрес у досягненні кліматичних цілей в цілому.

Система моніторингу, передбачена Восьмою програмою з навколишнього середовища, забезпечить вимірювання прогресу у досягненні пріоритетних цілей програми на 2030 і 2050 роки та відображатиме можливості

досягнення цих цілей (наприклад, систему управління, дослідження та інновації, стійке фінансування та міжнародний вимір). Її основою буде обмежена кількість індикаторів (приблизно від 10 до 15). Незважаючи на те, що існуючий моніторинг екологічної політики має різні конкретні цілі, він має більше відображати стан виконання цілей Європейського зеленого курсу. Система моніторингу, створена в рамках Восьмої програми з навколишнього середовища, буде більш ефективно виконувати поставлене завдання.

Прогрес у досягненні кліматичної нейтральності почне оцінюватися починаючи з 2023 року і буде здійснюватися кожні 5 років.

4.3. Екологічні стратегії та плани дій ЄС, які мають на меті сприяти досягненню цілей Європейського зеленого курсу

Екологічні стратегії та плани дій ЄС, які мають на меті сприяти досягненню цілей Європейського зеленого курсу:

- 1 Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року;
- 2 Хімічна стратегія для сталого розвитку на шляху до безтоксичного середовища;
- 3 План дій щодо циркулярної економіки.

Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року є всеосяжним, амбітним і довгостроковим планом щодо захисту природи та припиненню деградації екосистем. Стратегія спрямована на відновлення біорізноманіття Європи до 2030 року та містить конкретні дії та зобов'язання. Стратегія спрямована на підвищення стійкості суспільства до майбутніх загроз, таких як наслідки зміни клімату, лісові пожежі, продовольча безпека, спалахи захворювань, у тому числі шляхом захисту дикої природи та боротьби з нелегальною торгівлею дикою природою. Стратегія містить конкретні зо-

бов'язання та дії, які мають бути виконані до 2030 року, у тому числі створення більшої мережі заповідних територій у всьому ЄС на суші та на морі. ЄС розширить існуючі зони «Натура 2000» із суворим захистом територій з дуже високим біорізноманіттям та кліматичною цінністю.

За допомогою конкретних зобов'язань і дій ЄС прагне відновити деградовані екосистеми до 2030 року та керувати ними, забезпечуючи сталий розвиток, враховуючи основні чинники втрати біорізноманіття. Відновлення екосистем ЄС допоможе збільшити біорізноманіття, пом'якшити і адаптуватися до зміни клімату, а також запобігти та зменшити наслідки стихійних лих. Стратегія передбачає запровадження нової, посиленої системи управління для забезпечення кращого впровадження та відстеження прогресу, підвищення обізнаності, фінансування та збільшення інвестицій в природоохоронні заходи.

Стратегія передбачає також запровадження заходів для подолання глобальної проблеми біорізноманіття. Ці заходи продемонструють, що ЄС готовий бути прикладом для подолання глобальної проблеми зменшення біорізноманіття, зокрема, працювати над успішним запровадженням амбітної глобальної системи, спрямованої на захист біорізноманіття відповідно до Конвенції про біологічне різноманіття.

Хімічна стратегія для сталого розвитку на шляху до безтоксичного середовища є частиною амбіцій ЄС щодо нульового забруднення навколишнього середовища, що є ключовим зобов'язанням Європейського зеленого курсу.

Хімічні речовини є необхідними у побуті та усіх сферах життя. Вони використовуються в багатьох галузях, включаючи охорону здоров'я, енергетику, мобільність та житло. Проте більшість хімічних речовин мають небезпечні властивості, які можуть завдати шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людей. ЄС вже має законодавство, яке регулює викорис-

тання хімічних речовин, але очікується, що світове виробництво хімічних речовин подвоїться до 2030 року.

Хімічна стратегія ЄС має на меті забезпечити кращий захист громадян і навколишнього середовища, а також стимулювати інновації для безпечних і стійких хімічних речовин.

Діяльність, передбачена Стратегією:

- заборона найшкідливіших хімічних речовин у споживчих продуктах, дозволяючи їх використання лише там, де це необхідно;
- врахування кумулятивного ефекту хімічних речовин при оцінці ризиків від хімічних речовин;
- поступове припинення використання пер- і поліфторалкільних речовин в ЄС (PFAS), якщо їх використання не є суттєвим. (PFAS, скорочено від пер- і поліфторалкільних речовин, – це сімейство речовин, що складається з понад 5000 хімікатів промислового виробництва. Їм віддають перевагу за довговічність і зручність, адже ці речовини мають антипригарні властивості, відштовхують воду, жир і плями);
- збільшення інвестицій та інноваційного потенціалу для виробництва та використання хімічних речовин, які є безпечними та стійкими протягом усього їхнього життєвого циклу;
- сприяння стійкості ЄС у постачанні та сталості критичних хімічних речовин;
- спрощення оцінки ризику небезпеки хімічних речовин;
- встановлення високих стандартів охорони навколишнього середовища та заборона експорту хімічних речовин, заборонених в ЄС¹¹.

¹¹ Chemical strategy. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/chemicals-strategy_en

План дій щодо циркулярної економіки є одним із ключових нормативно-правових документів, спрямованих на досягнення цілей Європейського зеленого курсу та сталого розвитку. Перехід ЄС до циркулярної економіки зменшить тиск на природні ресурси, забезпечить сталий розвиток та появу нових робочих місць. Цей перехід також є необхідною умовою для досягнення цілі ЄС щодо кліматичної нейтральності до 2050 року та припинення втрати біорізноманіття.

План дій щодо циркулярної економіки спрямований на те, щоб товари розроблялися і вироблялися таким чином, щоб забезпечити функціонування економіки замкнутого циклу, заохочуючи стійке споживання, запобігання виникненню відходів та зменшення використання ресурсів. План передбачає внесення змін до законодавства та здійснення заходів в тих сферах, де дії на рівні ЄС приносять реальну додаткову цінність.

Лісова стратегія ЄС до 2030 року сприятиме досягненню цілей ЄС щодо біорізноманіття, а також цілей скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року та кліматичної нейтральності до 2050 року. Вона визнає багатофункціональну роль лісів, а також їх внесок в досягнення стійкої та кліматично нейтральної економіки до 2050 року та розвиток сільських районів. Стратегія визначає бачення та конкретні дії для покращення кількості та якості лісів ЄС та посилення їх захисту, відновлення та стійкості. Вона спрямована на адаптацію європейських лісів до нових умов, екстремальних погодніх умов і високої невизначеності, спричиненої зміною клімату. Це є передумовою для того, щоб ліси продовжували виконувати свої соціально-економічні функції та покращувала стан сільських районів.

Нова лісова стратегія ЄС підтримуватиме соціально-економічні функції лісів для процвітання сільських територій та стимулюватиме лісову біоекономіку. Вона також сприятиме захисту, відновленню і розширенню

лісів ЄС для боротьби зі зміною клімату, відновлення біорізноманіття та забезпечення стійкості та багатофункціональності лісових екосистем шляхом:

- сприяння стійкій лісовій біоекономіці;
- забезпечення сталого використання лісових ресурсів для біоенергетики;
- підтримки екотуризму;
- захисту лісів ЄС, що залишилися;
- забезпечення відновлення лісів та посилення сталого управління лісами для адаптації до змін клімату;
- відновлення та заліснення біологічно різноманітних лісів, у тому числі шляхом висадки 3 мільярдів додаткових дерев до 2030 року;
- надання фінансових стимулів для покращення кількості та якості лісів ЄС ¹².

Стратегія також фокусується на: стратегічному моніторингу лісів, звітності та зборі даних, розробці потужної програми досліджень та інновацій для покращення знань про ліси; впровадження інклюзивної та узгодженої системи управління лісами ЄС; посилення імплементації та забезпечення виконання існуючих асquis ЄС.

Стратегія ЄС щодо пластмас має на меті змінити спосіб розробки, виробництва, використання та переробки пластикових виробів у ЄС. Стратегія була прийнята у січні 2018 року. Вона є частиною Плану ЄС щодо циркулярної економіки.

Пластик є важливим матеріалом у економіці та повсякденному житті. Однак вони можуть мати серйозний негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людей. Саме це є причиною прийняття Стратегії ЄС щодо пластмас.

¹² New EU forest strategy for 2030. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/forest-strategy_en

Стратегія ЄС щодо пластмас спрямована на захист навколишнього середовища та зменшення морських відходів, викидів парникових газів та залежності від імпортованого викопного палива. Вона сприятиме більш стійким та безпечнішим моделям споживання та виробництва пластику. Стратегія щодо пластмас також має на меті змінити спосіб розробки, виробництва, використання та переробки пластикових виробів у ЄС.

Мета Стратегії ЄС щодо пластмас:

- розроблення нових правил щодо упаковки з метою покращення можливостей повторної переробки пластику і збільшення попиту на перероблений пластик;
- покращення роздільного збору пластикових відходів;
- запобігання виникненню пластикових відходів;
- розширення підтримки інновацій з додатковими 100 мільйонами євро для розробки більш розумних і таких, що легше переробляються, пластикових матеріалів, з метою зробити процеси переробки більш ефективними, а також для відстеження та видалення небезпечних речовин і забруднювачів з переробленого пластику;
- співпраця на міжнародному рівні у сфері розробки глобальних рішень та розробки міжнародних стандартів щодо пластмас¹³.

Стратегія ЄС щодо ґрунтів до 2030 року встановлює основу та конкретні заходи для захисту та відновлення ґрунтів, а також забезпечення їхнього раціонального використання. Вона визначає бачення та цілі досягнення здоров'я ґрунтів до 2050 року з конкретними діями до 2030 року.

Здорові ґрунти необхідні для досягнення кліматичної нейтральності, чистої та циркулярної економіки та припинення опустелювання та деградації земель. Вони також мають важливе значення для звернення втрати

¹³ Plastics Strategy. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/plastics-strategy_en

біорізноманіття, забезпечення населення здоровими продуктами харчування їжею та охорони здоров'я людей.

Стратегія ЄС щодо ґрунтів має на меті забезпечити до 2050 року щоб:

- усі ґрунтові екосистеми ЄС були здоровими та більш стійкими та продовжували виконувати свої функції;
- забруднення ґрунтів було зменшено до рівнів, які більше не завдають шкоди здоров'ю людей або екосистемам;
- захист ґрунтів, раціональне управління ними та відновлення деградованих ґрунтів було загальним стандартом.

Стратегія ЄС щодо ґрунтів передбачає:

- розроблення спеціальної законодавчої пропозиції щодо якості ґрунтів до 2023 року, щоб забезпечити досягнення цілей стратегії та досягнення доброго стану якості ґрунтів до 2050 року;
- зробити стале управління ґрунтами новим звичайним явищем, запропонувавши для власників землі схему безкоштовного тестування своїх ґрунтів, заохочуючи стале управління ґрунтами через Спільну сільськогосподарську політику та обмінюючись найкращими практиками;
- розроблення юридично обов'язкових цілей щодо обмеження осушення водно-болотних угідь та органічних ґрунтів та відновлення керованих та осушених торфовищ для пом'якшення та адаптації до зміни клімату
- дослідження якості ґрунтів та оцінку необхідності та потенціалу юридично обов'язкового «паспорту ґрунту» для розвитку циркулярної економіки та покращення повторного використання чистого ґрунту;

- відновлення деградованих ґрунтів та рекультивація забруднених ділянок;
- запобігання опустелюванню шляхом розробки загальної методології оцінки опустелювання та деградації земель;
- збільшення досліджень, даних та моніторингу ґрунтів;
- мобілізацію людських та фінансових ресурсів ¹⁴.

План дій з досягнення нульового забруднення. Забруднення шкодить здоров'ю людини та навколишньому середовищу. Це найбільша екологічна причина численних психічних і фізичних захворювань і передчасної смерті, особливо серед дітей, людей з певними захворюваннями та людей похилого віку. Крім впливу на здоров'я людей, забруднення є однією з основних причин втрати біорізноманіття. Воно зменшує здатність екосистем надавати такі послуги, як секвестрація вуглецю та дезактивація. Необхідність охорони здоров'я людини, навколишнього середовища, моральних та соціально-економічних умов для того, щоб ЄС очолив глобальну боротьбу із забрудненням, сьогодні сильніші, ніж будь-коли. Саме тому 12 травня 2021 року було схвалено План дій з досягнення нульового забруднення. Бачення нульового забруднення до 2050 року полягає в тому, щоб забруднення повітря, води та ґрунту було зменшено до рівнів, які більше не вважаються шкідливими для здоров'я людини та природних екосистем, які є лише на такому рівні, з якими наша планета може впоратися, створюючи таким чином безпечне оточення. Це втілено в ключові цілі до 2030 року щодо прискорення скорочення забруднення у джерелі. Ці цілі включають:

- покращення якості повітря для зменшення кількості передчасних смертей, спричинених забрудненням повітря, на 55%;

¹⁴ Soil strategy for 2030. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/soil-strategy_en

- покращення якості води за рахунок зменшення відходів, пластикового сміття в морі (на 50%) та мікропластику, що викидається в навколишнє середовище (на 30%);
- покращення якості ґрунту за рахунок зменшення на 50% втрат поживних речовин і використання хімічних пестицидів;
- скорочення на 25% екосистем ЄС, де забруднення повітря загрожує біорізноманіттю;
- зниження частки людей, які страждають від транспортного шуму, на 30%;
- значне скорочення утворення відходів загалом і на 50% комунальних відходів зокрема.

План дій спрямований на зміцнення зеленого, цифрового та економічного лідерства ЄС, водночас на створення більш здорової, соціально справедливої Європи та планети. Передбачається посилення включення запобігання забрудненню у всі відповідні політики ЄС, для активізації виконання відповідного законодавства ЄС та виявлення можливих прогалин¹⁵.

Питання для обговорення та самоперевірки

1. *Розкрийте мету Європейського зеленого курсу*
2. *Які стратегічні напрямки має Європейський зелений курс?*
3. *Розкрийте зміст Восьмої програми дій з навколишнього середовища*
4. *Перерахуйте цілі Стратегії біорізноманіття ЄС до 2030 року*
5. *Перерахуйте діяльність, передбачену Хімічною стратегією для сталого розвитку на шляху до безтоксичного середовища*
6. *Розкрийте мету Плану дій щодо циркулярної економіки*
7. *Розкрийте завдання Лісової стратегії ЄС до 2030 року*
8. *Розкрийте заходи, які передбачає Стратегія ЄС щодо пластмас*

¹⁵ Zero pollution action plan. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/zero-pollution-action-plan_en

Тестові завдання

1. ЄС має намір досягти кліматичної нейтральності:

- А) до 2030 року
- Б) до 2040 року
- В) до 2050 року
- Г) до 2060 року

2. Регламент (ЄС) 2021/1119, який законодавчо закріплює мету ЄС досягнення кліматичної нейтральності називають:

- А. Європейським зеленим курсом
- Б. Європейською зеленою угодою
- В. Європейським кліматичним законом

3. Європейський кліматичний закон набув чинності:

- А) у 2018 році
- Б) у 2019 році
- В) у 2020 році
- Г) у 2021 році

4. План дій з досягнення нульового забруднення передбачає покращення якості повітря для зменшення кількості передчасних смертей, спричинених забрудненням повітря:

- А) на 55%;
- Б) на 60%;
- В) на 65%;
- Г) на 70%

5. Чи була в ЄС прийнята Стратегія ЄС щодо ґрунтів?

- А) так
- Б) ні

ТЕМА 5.

Охорона атмосферного повітря в ЄС

5.1. Основні засади політики ЄС у сфері охорони атмосферного повітря

Забруднення атмосферного повітря стало однією з головних проблем Європейського Союзу вже починаючи з кінця 1970-х років. Політика ЄС у сфері охорони атмосферного повітря зосереджена на розробку та імплементацію відповідних інструментів спрямованих на поліпшення якості повітря. Ключовими інструментами є директиви, які встановлюють стандарти якості атмосферного повітря з метою забезпечення захисту громадян від надмірних концентрацій забруднюючих речовин, заснованих на останніх наукових дослідженнях впливу забруднення повітря на здоров'я населення. Першим ключовим інструментом стала Рамкова Директива 96/62/ЄС про якість повітря та її дочірні директиви, в яких були встановлені стандарти для низки забруднюючих речовин, у тому числі для озону, твердих частинок (PM10) та діоксиду азоту (NO₂). У рамках Тематичної стратегії з забруднення повітря 2005 року Європейська Комісія запропонувала консолидувати Рамкову директиву та перші три дочірні директиви в одну Директиву про якість повітря навколишнього середовища 2008/50/ЄС, та запровадити ключові показники для дрібних твердих часток. Разом з четвертою дочірньою Директивою 2004/107/ЄС, Директива про якість атмосферного повітря встановила рамки для здійснення контролю концентрацій шкідливих речовин в атмосферному повітрі в Європейському Союзі. Контроль над викидами з мобільних джерел, покращення якості палива, а також інтеграція екологічних вимог в транспортний і енергетичний сектор є частиною вищезазначених цілей ¹⁶.

¹⁶ Air quality – Introduction. URL: <https://ec.europa.eu/environment/air/quality/index.htm>

Законодавство ЄС про якість атмосферного повітря базується на певних принципах. Перший з них полягає в тому, що держави-члени ЄС розділяють свою територію на зони та агломерації. У цих зонах і агломераціях держави-члени зобов'язані здійснювати оцінку рівнів забруднення атмосферного повітря за допомогою вимірювань, моделювання та інших емпіричних методів і повідомляти Європейській Комісії дані про якість атмосферного повітря. Якщо рівні забруднення вищі за граничні або цільові значення передбачені законодавством, держави-члени повинні розробити план або програму якості повітря з метою вирішення проблем з відповідними джерелами забруднення і забезпечення дотримання граничного значення, передбаченого законодавством. Інформація про якість атмосферного повітря повинна бути оприлюднена і з нею має змогу ознайомитися широка громадськість.

У 1992 році Європейський Союз поставив перед собою амбітну мету створити основи для досягнення сталого розвитку. Довгострокова мета перетворення європейської економіки в сталу, зелену економіку була викладена в П'ятій програмі дій з охорони навколишнього середовища «На шляху до сталого розвитку». Підхід Програми полягав в тому, щоб встановити довгострокові цілі у сфері забезпечення якості атмосферного повітря і розробити більш глобальний підхід для досягнення цих цілей.

П'ята програма дій з охорони навколишнього середовища містила п'ять цільових секторів (промисловість, енергетику, транспорт, сільське господарство та туризм) та орієнтувалася на сім сфер. З них наступні пов'язані з забезпеченням якості атмосферного повітря:

- зміна клімату;
- міське середовище;
- поводження з відходами;
- захист природи і біорізноманіття.

Шоста програма дій з охорони навколишнього середовища також приділяла увагу проблемам забруднення атмосферного повітря. Мета Програми полягала в тому, щоб досягти прийнятних рівнів якості атмосферного повітря, які б не негативно не впливали на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

Сьома програма дій з навколишнього середовища також окрему увагу приділяла у тому числі і захисту повітря. В ній ЄС погодився: досягти до 2020 року зменшення викидів парникових газів на 20% (на 30 %, якщо інші розвинені країни візьмуть на себе зобов'язання забезпечити подібне зменшення викидів і якщо країни, що розвиваються, зроблять належний внесок враховуючи свої можливості).

Восьма програма дій з навколишнього середовища також приділяє увагу охороні атмосферного повітря і спрямована на забезпечення реалізації Європейського зеленого курсу.

Стандарти якості в Європейському Союзі базуються на наступних ключових принципах:

- стандарти якості атмосферного повітря (граничні значення і орієнтовні значення) для забруднюючих речовин встановлюються згідно з їх науковим обґрунтуванням або передбачуваним впливом на здоров'я населення та / або на навколишнє природне середовище і не базуються на технологічній та економічній доцільності їх досягнення;

- універсальність. Одні й ті ж самі стандарти застосовуються в усіх країнах-членах Європейського Союзу;

- практичність. Складність в досягненні відповідності стандартам якості атмосферного повітря протягом короткого часу призвела до розробки концепції допустимих меж;

- технологічно і економічно обґрунтовані стандарти для контролю поводження з матеріалами і дотримання стандартів викидів;

- поступне підвищення стандартів якості повітря;
- використання найкращих доступних технологій. Цей принцип вимагає балансу між використанням найсучасніших технологій (включаючи технологію для мінімізації викидів) та витрат на них;
- принцип «забруднювач платить». Потенційні забруднювачі атмосферного повітря повинні нести витрати на запобігання виникнення забруднень та контроль за забрудненням, а також на відновлення вихідного стану навколишнього природного середовища у разі, якщо забруднення всетаки виникло. Це означає, що потенційні забруднювачі атмосферного повітря повинні нести всі витрати на здійснення своєї діяльності екологічно безпечним способом;
- комплексний підхід. Заходи, вжиті для зменшення забруднення атмосферного повітря в одному місці, не повинні призводити до збільшення забруднення повітря в інших місцях, або збільшення забруднення інших екологічних об'єктів (використовуючи принцип комплексного попередження та контролю забруднення);
- міжнародний підхід. Членські країни повинні враховувати вплив власних викидів на інші країни;
- інформування населення. Держави-члени ЄС повинні інформувати Європейську Комісію про проблеми якості повітря на своїй території та згідно законодавства інформувати громадськість про якість атмосферного повітря. Ця вимога встановлена горизонтальним законодавством ЄС, а саме: Директивою 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації; Директивою 2001/4/ЄС про оцінку стратегічного середовища; та Директивою 2003/35 щодо участі громадськості у певних подіях¹⁷.

¹⁷ Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en
<https://www.loc.gov/law/help/air-pollution/eu.php>

В 2001 році була розроблена Програма «Чисте повітря для Європи» з метою забезпечення технічного аналізу та розробки політики у сфері якості атмосферного повітря. Стратегія передбачає комплексні політичні консультації для захисту від «значних негативних наслідків забруднення повітря на здоров'я людини та навколишнього середовища» і встановлює основні цілі щодо якості атмосферного повітря та заходи, які необхідно вжити для досягнення цих цілей ¹⁸.

У 2002 році в ЄС була прийнята четверта дочірня Директива 2004/107/ЄС про важкі метали в атмосферному повітрі, а у 2008 році – нова зведена рамкова директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря і більш чисте повітря для Європи, метою яких є підвищення якості атмосферного повітря на європейському континенті.

5.2. Правові інструменти ЄС у сфері охорони повітря

Інструменти ЄС у сфері охорони атмосферного повітря можуть бути згруповані за наступними секторами:

- атмосферне повітря;
- автомобільні вихлопи;
- якість палива;
- викиди летючих органічних сполук;
- парникові гази та схема торгівлі викидами.

Законодавство в галузі якості атмосферного повітря стосується:

- встановлення стандартів якості атмосферного повітря з метою запобігання негативного впливу на здоров'я населення та навколишнє середовище шляхом встановлення лімітів на рівні окремих забруднювачів та вимог моніторингу та звітності про рівні забруднення;

¹⁸ A Clean Air Programme for Europe. URL: <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/a-clean-air-programme-for-europe>

- встановлення обмежень на виробництво, збут і використання окремих небезпечних речовин;
- встановлення видів та заходів контролю, що обмежують кількість забруднюючих речовин з автомобільного сектора;
- контроль за викидами;
- схема торгівлі викидами парникових газів;
- контролю за виробництвом і використанням деяких фторованих газів, зокрема в кондиціонерах та холодильниках / морозильних камерах;
- контролю за виробництвом та зберіганням палива та інших відповідних продуктів для мінімізації викидів ЛОС;
- ратифікації та імплементації відповідних міжнародних конвенцій і протоколів, учасниками яких є ЄС та його держави-члени ¹⁹.

Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та більш чисте повітря для Європи спрямована на встановлення основних принципів спільної стратегії, яка:

- визначає та встановлює цілі щодо якості повітря в ЄС;
- оцінює якість атмосферного повітря в ЄС, використовуючи загальні методи та критерії;
- передбачає збір інформації про якість атмосферного повітря та забезпечує її доступність для населення; і
- підтримує якість атмосферного повітря там, де воно в хорошому стані, і покращує його в інших випадках.

З метою поліпшення якості повітря і виправлення ситуацій, коли цілі не досягнуті, Директива про якість повітря навколишнього середовища передбачає наступні заходи та коригувальні дії:

¹⁹ Handbook on the Implementation of EC Environmental Legislation Edited by Regional Environmental Center Umweltbundesamt GmbH. URL: <https://ec.europa.eu/environment/archives/enlarg/handbook/handbook.pdf>

- порогові, граничні значення та цільові значення для кожного забруднювача, на які поширюється ця директива;
- спеціально призначені національні органи для виконання завдань директиви;
- вирішення ситуацій, коли рівні забруднення перевищують граничні або цільові значення в зоні або агломерації. Плани якості повітря встановлюють заходи для досягнення граничних або цільових значень і можуть включати конкретні заходи для захисту чутливих груп населення, наприклад, дітей;
- короткострокові плани дій у випадку, якщо наявні ризики забруднення атмосферного повітря понад порогові значення. Ці плани можуть містити заходи спрямовані на зменшення дорожнього руху, зменшення обсягів будівельних робіт, обсягів виробництва або спеціальні заходи для захисту чутливих груп населення.
- оприлюднення інформації про якість атмосферного повітря, змісту планів якості повітря та іншої інформації у засобах масової інформації, у тому числі в мережі Інтернет;
- оприлюднення річних звітів про якість атмосферного повітря і всі забруднюючі речовини, передбачені законодавством держав-членів ЄС

20

Граничні значення для забруднювачів повітря стали юридично обов'язковими для держав-членів з набуттям чинності Директиви про чисте повітря у червні 2008 року та через п'ять років (для діоксид азоту, бензолу) для задоволення певних граничних значень, за умови, що для цих зон або агломерацій були встановлені плани якості повітря.

²⁰ Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en
<https://www.loc.gov/law/help/air-pollution/eu.php>

Схема торгівлі викидами парникових газів Європейського Союзу була створена згідно з Директивою 2003/87/ЄС і розпочала функціонувати з 1 січня 2005 року. Схема торгівлі викидами передбачає використання економічного інструменту, який забезпечує досягнення екологічних цілей економічно ефективним чином, при цьому забезпечуючи гнучкий підхід до досягнення поставлених цілей. Вона є одним з найважливіших інструментів спрямованих на виконання зобов'язань передбачених Кіотським протоколом, встановлених для зменшення викидів парникових газів.

Директива 2003/87/ЄС застосовується до видів діяльності, які перелічені у Додатку I до Директиви. Підприємство підпадає під сферу дії схеми торгівлі викидами, якщо вони перевищують встановлений поріг викидів;

- енергетична діяльність: установки згоряння з номінальною тепловою потужністю понад 20 МВт (за винятком небезпечних та комунальних відходів), нафтопереробні заводи та коксові печі;

- виробництво та переробка чорних металів: установки для переробки металевих руд і для виробництва чавуну або сталі;

- мінеральна промисловість: установки для виробництва цементного клінкеру, для виготовлення скла, включаючи скловолокно, і для виготовлення керамічних виробів;

- промислові підприємства з виробництва целюлозно-паперової та картонної продукції²¹.

Директива 2003/87/ЄС також застосовується до парникових газів, перелічених у Додатку II до Директиви: метану, вуглекислого газу, закису азоту, гідрофторуглероду, перфторуглероду і гексафториду сірки. Незва-

²¹ Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC (Text with EEA relevance), OJ L 275, 25.10.2003, p. 32–46

жаючи на те, що Додаток I в даний час передбачає фактичний облік тільки викидів двоокису вуглецю, можливе використання додаткових видів діяльності, які викидають парникові гази, перелічені у Додатку II, окрім двоокису вуглецю. Починаючи з 2012 року авіаційний транспортний сектор також включений до схеми торгівлі викидами.

Директива про скорочення національних викидів певних забруднювачів атмосфери, про внесення змін до Директиви 2003/35/ЄС та скасування Директиви 2001/81/ЄС (Директива 2016/2284) встановлює ліміти на загальні річні викиди держав-членів деяких забруднюючих речовин з усіх джерел на їхній території, які не входять до системи торгівлі викидами ЄС. Прийняття Директиви було необхідним для виконання міжнародних зобов'язань, зокрема згідно Конвенції про великомасштабне транскордонне забруднення повітря 1979 року та переглянутого Гетеборгського протоколу. Директива набула чинності 31 грудня 2016 року і держави-члени повинні були до 1 липня 2018 року врахувати її вимоги в національному законодавстві. Директива встановлює різні національні зобов'язання щодо скорочення викидів для кожної держави-члена з 2020 р. по 2029 р. і починаючи з 2030 р. для двоокису сірки, оксидів азоту, неметанових летких органічних сполук, аміаку і дрібних твердих часток. Межі емісії, встановлені в попередній Директиві, залишаються чинними до кінця 2019 року. Для досягнення цілей Директиви кожна членська країна повинна розробити, прийняти та запровадити Національну програму контролю за забрудненням повітря та надати її Комісії. Ці програми також повинні сприяти успішній реалізації планів якості повітря, встановлених відповідно до Директиви про якість повітря. Програми повинні оновлюватися кожні чотири роки. Крім того, держави-члени зобов'язані готувати та щорічно оновлювати національні кадастри викидів для забруднюючих речовин, які охоплюються Директивою, а також прогнози викидів для деяких забруднюва-

чів. Інформація про національні програми контролю за забрудненням повітря, національні кадастри викидів, національні прогнози викидів, інформаційні звіти про інвентаризацію та додаткові звіти повинні бути доступними для громадськості ²².

Питання для обговорення та самоперевірки

1. *На яких принципах базується законодавство ЄС про якість повітря?*
2. *Визначте основні етапи становлення законодавства ЄС про якість повітря.*
3. *Які існують правові інструменти у сфері охорони повітря в ЄС?*
4. *У чому полягає схема торгівлі викидами парникових газів в ЄС?*

Тестові завдання

1. Граничні значення для забруднювачів повітря стали юридично обов'язковими для держав-членів з набуттям чинності:
 - а) Директиви про чисте повітря
 - б) Директиви про якість палива
 - в) Директиви про промислові викиди
2. Схема торгівлі викидами парникових газів була створена у:
 - а) 2001 році
 - б) 2005 році
 - в) 2015 році
3. Стандарти якості для бензину встановлює:
 - а) Директива про якість палива

²² Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en
<https://www.loc.gov/law/help/air-pollution/eu.php>

- б) Пакет політики чистого повітря
- в) Директива про національні потоки викидів

4. Програма «Чисте повітря для Європи» була створена у:

- а) 2001 році
- б) 2005 році
- в) 2015 році

ТЕМА 6.

Правове регулювання безпеки промислової діяльності відносно навколишнього природного середовища

6.1. Комплексне запобігання і контроль забруднень в ЄС

Однією з Директив, спрямованих на зменшення викидів парникових газів є Директива Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року № 2010/75/ЄС про промислові викиди (комплексне запобігання і контроль забруднень).

Директива вимагає використовувати систему інтегрованого дозволу для викидів діяльності, зазначених у Додатку I до неї. Видами діяльності, на які поширюється обов'язок отримувати інтегрований дозвіл є:

1. Спалювання палива в установках;
2. Переробка нафти і газу;
3. Виробництво коксу;
4. Випалювання залізних руд
5. Виробництво чавуну та сталі
6. Обробка чорних металів
7. Обробка кольорових металів
8. Виробництво цементу, вапна та оксиду магнію
9. Виробництво азбесту та продуктів заснованих на азбесті
10. Виробництво скла
11. Виробництво органічних речовин в промислових масштабах з використанням хімічних чи біологічних методів обробки
12. Виробництво неорганічних хімікатів в промислових масштабах
13. Розміщення відходів чи спалювання відходів на сміттєспалювальних заводах чи в установках спільного спалювання

14. Полігони для розміщення відходів
15. Тимчасове зберігання небезпечних відходів
16. Підземне зберігання небезпечних відходів
17. Та інші види діяльності.

Процедура видачі інтегрованого дозволу вимагає від органів, що видають його, застосовувати інтегровану оцінку впливу об'єкта/виду діяльності на довкілля та здоров'я людини в цілому. Переваги такої системи є наступними:

- така система дозволяє протидіяти перенесенню забруднень у інші частини довкілля (наприклад, викиди перетворюються у скиди і навпаки)
- така система дозволяє під час видачі дозволу на здійснення еколого-небезпечної діяльності обрати такий спосіб її здійснення, який би максимально враховував місцеві екологічні умови.
- лише така система дозволяє найкращий, з погляду його впливу на довкілля, спосіб здійснення планової діяльності з екологічно чи технічно можливих.

Вимоги інтегрованого дозволу повинні забезпечувати не лише застосування інтегрованої оцінки під час видачі дозволу, а й високого рівня охорони довкілля як цілого.

Саме з метою забезпечення високого рівня охорони довкілля як цілого стаття 11 Директиви вимагає, щоб особа, що здійснює діяльність, передбачену Додатком I до Директиви, використовувала найкращі з доступних технологій чи методів здійснення діяльності.

Як Директива визначає Найкращі з доступних технологій чи методи здійснення діяльності:

- «Найкращі» – «найбільш дієві з точки зору досягнення високого загального рівня захисту довкілля в цілому»;

- «Доступні» – «розроблені в масштабі, який дозволяє впровадження у відповідному секторі промисловості за практично здійснених економічних і технічних умов із урахуванням їх вартості та переваг»;
- «Технології та методи управління» – «технології, що використовуються, так і те, яким чином об'єкт спроектовано, побудовано та яким чином здійснюється його технічне обслуговування, експлуатація та виведення з експлуатації».

Забезпечити інтегровану оцінку впливу здійснюваної діяльності на довкілля та обрати технологію чи методи здійснення діяльності, що є найкращими з доступних, можна лише за умови надання дозвільному органу широкого поля для розсуду щодо рішення про видачу інтегрованого дозволу та встановлення його умов. Водночас, широке поле для розсуду дозвільних органів створює небезпеку корупції. З метою запобігання корупції Директива вимагає, щоб процедура видачі інтегрованого дозволу була прозорою. Прозорість процедури видачі інтегрованого дозволу забезпечується участю у ній заінтересованої громадськості. Така участь полягає у можливості надання зауважень та пропозицій до заяви про отримання інтегрованого дозволу, які дозвільний орган зобов'язаний належним чином врахувати.

6.2. Стале виробництво

Досягнення кліматичних цілей ставить перед ЄС задачу створення нової політики виробництва, яка базуватиметься на відновлювальній економіці. Передбачається, що ключовою метою буде стимулювання розвитку нових ринків кліматично-нейтральних і відновлювальних продуктів. Передбачається декарбонізація та модернізація енергоємних виробництв, таких як металургія та цементна промисловість.

У передбаченому Зеленою угодою Плані дій із відновлювальної економіки зазначається, що пріоритетом буде повторне використання матеріалів до їх утилізації. Ці зусилля будуть перш за все використані на таких секторах виробництва як: текстиль, будівництво, електронна та пластмасова промисловості.

Вказано, що до 2030 року всі пакувальні матеріали, які використовуються в ЄС будуть відновлювальні.

Також буде запроваджено цифровий контроль, який передбачає моніторинг забруднення води та повітря, стеження й оптимізацію співвідношення між енергетикою та використанням природних ресурсів.

У секторі електроніки будуть використані засоби стимулювання споживачів електронних приладів, які користуватимуться девайсами із відновлювальних матеріалів.

Будівництво, використання та ремонт будівель вимагає великої кількості енергії та ресурсів, таких як пісок, гравій та цемент. Передбачена Зеленою угодою програма створює засади задля ефективного поєднання ефективності будівництва із екологічними принципами. Відштовхуючись від цього, були представлені наступні пункти, що стимулюють кращі енергетичні показники для будівель:

- Рівень цін на різні джерела енергії повинні стимулювати до вибору будівництва енергозберігаючих будівель;
- Проектування будівель має відповідати засадам відновлювальної економіки;
- Збільшення цифрових технологій;
- Збільшення кліматично-перевіраних будівель;
- Суворе дотримання правил щодо екологічних показників будівель.

Задля досягнення даної мети будуть створені відкриті платформи, які об'єднують зусилля будівельників, конструкторів, архітекторів, інженерів

та місцевої влади, щоб розробити інноваційні можливості фінансування, підвищити енергоефективність будівель, перетворити зусилля на вигідні економічні показники.

Зусилля даної програми будуть у першу чергу направлені на осучаснення соціальних будівель, таких як школи та лікарні.

6.3. Механізм прикордонного вуглецевого коригування

14 липня 2021 року Комісія прийняла пропозицію щодо нового *механізму прикордонного вуглецевого коригування*, який встановить ціну на вуглець на імпорт цільового вибору продуктів, щоб амбітні дії щодо клімату в Європі не призвели до «витоку вуглецю». Це гарантуватиме, що скорочення викидів у Європі сприятиме глобальному скороченню викидів, замість того, щоб переносити вуглецеве виробництво за межі Європи. Прикордонне вуглецеве коригування також має на меті заохотити промисловість за межами ЄС та наших міжнародних партнерів робити кроки в тому ж напрямку. Пропозиція Комісії щодо Механізму коригування вуглецевих кордонів (СВАМ) має запобігти ризику витоку вуглецю та підтримати підвищені амбіції ЄС щодо пом'якшення наслідків клімату, забезпечуючи сумісність із СОТ. Передбачається, що механізм прикордонного вуглецевого коригування вирівняє ціну вуглецю між вітчизняною продукцією та імпортом і буде гарантувати, що досягнення кліматичних цілей ЄС не буде підірване переміщенням виробництва в країни з менш амбітною політикою. Він також має на меті заохотити промисловість за межами ЄС та міжнародних партнерів робити кроки в тому ж напрямку²³.

²³ Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/green-taxation-0/carbon-border-adjustment-mechanism_en

Розроблена відповідно до правил Світової організації торгівлі та інших міжнародних зобов'язань ЄС, система механізму прикордонного вуглецевого коригування працюватиме наступним чином: імпортери ЄС будуть купувати вуглецеві сертифікати, що відповідають ціні на вуглець, яка була б сплачена, якби товари були виготовлені відповідно до правил ЄС щодо ціноутворення на вуглець. І навпаки, як тільки виробник, який не є з ЄС може продемонструвати, що він уже заплатив ціну за вуглець, що використовується у виробництві імпортованих товарів у третій країні, відповідну вартість можна повністю вирахувати для імпортера ЄС. Механізм прикордонного вуглецевого коригування також допоможе зменшити ризик витоку вуглецю, заохочуючи виробників у країнах, що не входять до ЄС, до екологізації своїх виробничих процесів.

Щоб забезпечити підприємствам та іншим країнам юридичну визначеність і стабільність, механізм прикордонного вуглецевого коригування буде поступово впроваджуватися і спочатку застосовуватиметься лише до певної кількості товарів з високим ризиком витоку вуглецю: залізо та сталь, цемент, добрива, алюміній та виробництво електроенергії. Спрощена система механізму прикордонного вуглецевого коригування, за якою імпортери повинні будуть звітувати про викиди, закладені в їхні товари, але при цьому не сплачуючи ціни на вуглець, буде застосовуватися з 2023 року для окремих товарів з метою сприяння зменшенню викидів в певних галузях. Після того, як остаточна система стане повністю функціонуючою в 2026 році, імпортери ЄС повинні будуть щорічно декларувати кількість товарів і кількість закладених викидів у загальній кількості товарів, які вони імпортували в ЄС у попередньому році²⁴.

²⁴ European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, Carbon border : adjustment mechanism, Publications Office, 2021. URL:<https://data.europa.eu/doi/10.2778/584899>

Чотири ключові цілі механізму прикордонного вуглецевого коригування є наступними:

- Обмеження витоків шкідливих викидів;
- Захист від зниження конкурентоспроможності галузей країн ЄС;
- Стимулювання зовнішньоторговельних партнерів та іноземних виробників до прийняття заходів, співставних/еквівалентних із заходами ЄС;
- Отримання доходу, який може бути використаний для фінансування інвестицій у інновації, впровадження «розумних» технологій та модернізацію інфраструктури або як міжнародне кліматичне фінансування ²⁵.

Питання для обговорення та самоперевірки

- 1. Розкрийте у чому полягає система інтегрованого дозволу для викидів*
- 2. У чому переваги система інтегрованого дозволу для викидів?*
- 3. На які види діяльності необхідно отримати інтегрований дозвіл на викиди?*
- 4. Як законодавство ЄС визначає Найкращі з доступних технологій чи методи здійснення діяльності*
- 5. Розкрийте у чому полягає механізм прикордонного вуглецевого коригування*
- 6. Які виклики для української економіки робить механізм прикордонного вуглецевого коригування?*

Тестові завдання

1. Комплексне запобігання і контроль забруднень в Європейському Союзі регулює:
а) Європейський зелений курс

²⁵Прикордонне вуглецеве коригування ЄС та виклики для української економіки/енергетики. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/trykordonne-vugletseve-koryguvannia-yes-ta-vyklyky-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-energetyky>

- б) Восьма програма дій з охорони навколишнього середовища
- в) Директива № 2010/75/ЄС
- г) Промислова стратегія

2. З якого року повноцінно запрацює “вуглецевий кордон”?

- а) з 2004 року
- б) з 2005 року
- в) з 2006 року
- г) з 2007 року

3. Механізм прикордонного вуглецевого коригування передбачає запровадження збору (мита) на товари, що ввозяться від:

- а) іноземних виробників
- б) вітчизняних виробників

4. Основною метою прикордонного вуглецевого коригування є:

- а) наповнення бюджету за рахунок запровадження додаткового збору
- б) боротьба зі зміною клімату

ТЕМА 7.

Лісова політика і право ЄС

7.1. Ліси та зміна клімату у світовому вимірі

Збільшення вуглецю в атмосфері посилить наслідки зміни клімату. Тому існує потреба скоротити викиди вуглекислого газу внаслідок, зокрема, використання деревного палива та вирубки лісів. Вуглець фіксується в лісовому ґрунті, а вирубка лісів сприяє вивільненню цього вуглецю в атмосферу. Лісові екосистеми містять більшу частину накопиченого вуглецю, тому збереження лісів і лісових угідь допомагає підтримувати стабільний рівень вуглецю в атмосфері²⁶. Лісові екосистеми світу поглинають і зберігають вуглець більше, ніж будь-які інші наземні екосистеми. Вуглець утворюється у вигляді біомаси та органічного вуглецю в лісовому ґрунті²⁷.

Міжнародне екологічне співтовариство швидко визнало важливість зменшення вирубки та деградації лісів для поглинання, зберігання та використання вуглецевих резервуарів. Ініціативи в цьому відношенні призвели до пом'якшення наслідків зміни клімату, Кіотського протоколу, REDD, REDD+ і Паризької угоди. Ці інструменти спрямовані на підвищення обізнаності та захист лісів, щоб спробувати пом'якшити зміни клімату. Міжнародне співтовариство домовилося про РКЗК ООН з метою зменшення зростання концентрації парникових газів (ПГ) в атмосфері та/або підтримки їх стабільними. Інструменти забезпечують переговорну платформу,

²⁶ Streck C and Scholz M S, 'The role of forests in global climate change: whence we come and where we go', *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 82, No.5, (Sep. 1, 2006), 861-879, page 861.

²⁷ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

структуру для інституцій та технічної інфраструктури, необхідної для між-партійних рішень щодо пом'якшення зміни клімату.

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату

РКЗК ООН (**Рамкова конвенція ООН про зміну клімату**) була прийнята в 1992 році. Її метою є зменшення та запобігання антропогенного впливу на кліматичну атмосферну систему Землі. Відповідно до ст. 2, «Кінцевою метою цієї Конвенції та будь-яких пов'язаних з нею правових документів, які може прийняти Конференція Сторін, є досягнення, відповідно до відповідних положень Конвенції, стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на рівні, який запобігатиме небезпечне антропогенне втручання в кліматичну систему. Такого рівня треба досягти протягом терміну, достатнього для того, щоб дозволити екосистемам природним чином адаптуватися до зміни клімату, забезпечити відсутність загрози для виробництва продуктів харчування та забезпечити сталий розвиток економіки».

РКЗК ООН вимагає від держав стабілізувати викиди парникових газів до рівня, який не загрожує екосистемам і видам. Цей рівень також не повинен загрожувати виробництву продуктів харчування та сталому економічному розвитку²⁸. Важливо, що в міжнародному співтоваристві ліси тепер визнані поглиначами вуглецю, і тому згадка про поглиначі в РКЗК ООН додасть значення для збереження та захисту природних лісів. Таким чином, збереження та захист поглиначів, таких як природні ліси, підтримуватиме стабільність кліматичної системи.

Стаття 2 вимагає від Сторін «стабілізувати концентрації парникових газів на рівнях, які запобігають втручанню в кліматичну систему». Сторо-

²⁸ Mori S A *et al*, 'Reframing ecosystem management in the era of climate change: Issues and knowledge from forests', 165 (2013), *Biological Conservation*, 115–127, page 115.

ни також зобов'язані оприлюднити політику та заходи щодо пом'якшення зміни клімату, і ці дії мають бути комплексними та охоплювати всі резервуари, джерела та поглиначі парникових газів²⁹. Крім того, Сторони зобов'язані захищати клімат Землі. У документі зазначено, що це має бути на благо нинішніх і майбутніх поколінь людства шляхом зменшення впливу викидів парникових газів на системи Землі. На розвинені країни покладено першочерговий обов'язок пом'якшити зміну клімату та взяти на себе відповідальність за зменшення її несприятливих наслідків.

Крім того, країни повинні враховувати потреби інших країн, які стикаються з наслідками зміни клімату, щоб зменшити наслідки та нести відповідальність за проблеми з правами людини. Інструмент також вимагає від Сторін вживати серйозних запобіжних заходів для запобігання та мінімізації викидів парникових газів. Сторони зобов'язані впроваджувати політику та заходи, які пом'якшують зміну клімату економічно ефективним способом, забезпечуючи глобальні вигоди за найменших можливих витрат. Крім того, ці заходи також повинні враховувати соціально-економічні та екологічні фактори, включаючи відповідні джерела, резервуари та поглиначі парникових газів (далі – ПГ) та адаптацію.

Сторони також заохочуються до сприяння політикам сталого розвитку та проектам, які захищають кліматичну систему та зменшують зміни землі, спричинені діяльністю людини³⁰. Політика та заходи, що застосовуються для захисту кліматичної системи від змін, викликаних діяльністю людини, мають бути найбільш прийнятними відповідно до конкретні умови будь-якої Сторони, а також повинні бути інтегровані в їхні національні плани розвитку, які також повинні визнавати соціально-економічний розвиток. Розвиток призводить до змін у землекористуванні і, отже, до збіль-

²⁹ Див. примітку 45. РКЗК ООН, стаття 3 (3).

³⁰ Там само, стаття 3 (4).

шення викидів вуглецю. Сталий економічний розвиток, результатом якого є досягнення Цілей сталого розвитку, може призвести до зменшення наслідків зміни клімату³¹.

Сторони також заохочуються до співпраці з метою розвитку сприятливих, інтегрованих та відкритих міжнародних економічних секторів, які можуть призвести до сталого економічного зростання та розвитку в усіх Сторонах. Країни, що розвиваються, також закликаються співпрацювати та разом інтегрувати плани, що дозволить їм подолати наслідки зміни клімату. Ці зусилля можуть бути вжиті кількома Сторінами співпраці, які зацікавлені у спільній або регіональній роботі. Ці заходи не повинні дискримінувати або обмежувати міжнародну торгівлю в цих регіонах. Інструмент також вимагає від Сторони РКЗК ООН інтегрувати політику скорочення викидів парникових газів у свої національні програми розвитку та зменшити втрати всіх поглиначів вуглецю.

Крім того, Сторони зобов'язані створювати та створювати кадастри джерел викидів ПГ та видалення поглиначами. Їм також пропонується сформувати регіональні та транскордонні програми пом'якшення наслідків зміни клімату, вирішення проблем викидів та посилення захисту поглиначів. Сторони зобов'язані зобов'язані формулювати, публікувати та регулярно оновлювати свої плани, програми та заходи щодо вирішення антропогенних викидів шляхом збільшення поглиначів та резервуарів вуглецю. Сторони зобов'язані сприяти та співпрацювати у розробці та передачі технологій, які зменшують або запобігають викидам парникових газів переважно для енергетики, транспорт, сільське та лісове господарство.

Від них також вимагається стале управління та сприяння збереженню лісових екосистем. Стаття 4 (1) (f) зазначає, що: «Враховують питання зміни

³¹ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

клімату, наскільки це можливо, у своїй відповідній соціальній, економічній та екологічній політиці та діях, а також застосовують відповідні методи, наприклад, оцінку впливу, сформульовану та визначену на національному рівні з метою мінімізації несприятливого впливу на економіку, здоров'я населення та якість навколишнього середовища проектів або заходів, які вони здійснюють для пом'якшення або адаптації до зміни клімату. Сторони зобов'язані провести оцінку впливу на всі відповідні соціальні, економічні та екологічні політики та дії»³². Вони також заохочуються вживати відповідних заходів і методів, формулювати та визначати національні проекти, спрямовані на пом'якшення зміни клімату, мінімізацію впливу на навколишнє середовище, економіки та охорони здоров'я. Вони також повинні бути відкритими для обміну відповідною науковою, технологічною та правовою інформацією, пов'язаною з пом'якшенням наслідків зміни клімату.

Сторони також заохочуються сприяти освіті, підготовці кадрів, обізнаності громадськості та участі у скороченні викидів. Сторони також заохочуються до сприяння національній та регіональній освіті та обізнаності за підтримки національних законів і правил. Вони повинні робити це в межах своїх відповідних можливостей реалізації програм інформування громадськості; публічний доступ до інформації; участь громадськості; підготовка наукових кадрів; співпраця на міжнародному рівні з відповідними органами; розвиток навчальної підготовки; а також зміцнення національних установ, які беруть участь у пом'якшенні наслідків зміни клімату.

РКЗК ООН вимагає від держав скоротити антропогенні викиди парникових газів шляхом розробки політики, яка використовує чисту енергію та є стійкою для навколишнього середовища. Це пом'якшить зміну клімату та зменшить наслідки посухи та опустелювання. РКЗК ООН також передбачає, що сторони повинні співпрацювати в розробці та передачі техноло-

³² Там само, стаття 4 (1) (f)

гій для зменшення викидів парникових газів. Інструмент вимагає від сторін в Африці інтегрувати плани та співпрацювати одна з одною для захисту, відновлення та збереження лісових угідь, зменшення опустелювання та посух. Секретаріату РКЗК ООН було надано функції збирати звіти, сприяти допомозі в першу чергу країнам, що розвиваються, готувати звіти, укладати адміністративні та договірні угоди та виконувати інші обов'язки, визначені Конвенцією та будь-якими іншими протоко

7.2. Правова охорона лісів у країнах ЄС

7.2.1. Нормативно-правові засади формування та реалізації Лісової політики ЄС

Важливим для нас є досвід екологічної політики Європейського союзу у сфері охорони лісів. Питання правової охорони лісів є актуальними для країн Європейського союзу, оскільки близько половини території ЄС вкрито лісами, у тому числі близько 5 % з них становлять недоторкані ліси. Європейські ліси відрізняються біологічною різноманітністю, і політика країн ЄС спрямована на те, щоб підтримувати кількість видів представників лісової фауни.

Важливим документом, спрямованим на збереження лісів та їх адаптацію в мінливих умовах, стала опублікована 1 березня 2010 р. «Зелена книга про захист лісів та інформацію про ліси в Європейському Союзі: підготувати ліси до кліматичних змін». У Зеленій книзі розглядаються ключові питання лісової політики ЄС, зокрема наводяться провідні напрямки лісоохоронної діяльності, розглядаються основні засоби та підходи до захисту лісів³³.

³³ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

Попередником Зеленої книги стала «Біла книга» ЄС «Адаптація до кліматичних змін: до рамок європейської діяльності», що вийшла роком раніше. Основне питання, яке порушується в цих книгах, – як зберегти ліси та їх біологічну різноманітність в умовах мінливого клімату та інших глобальних змін, що відбуваються у навколишньому середовищі. Працюючи над програмами збереження лісу, діяльність європейської спільноти стосується не лише екологічних питань, а й економічної сторони. Вагомим економічним фактором є те, що ліси забезпечують робочими місцями кілька сотень тисяч осіб у країнах Європейського союзу, а в різних напрямках лісової та лісопереробної промисловості зайнято понад 2 млн. осіб.

Крім того, ліс є відновлюваним енергоресурсом. «Зелена книга» пропонує низку заходів, спрямованих на охорону лісів, наприклад збільшення площі вирощування дерев. Примітно, що в «Зеленій книзі» наведено також заходи, що суперечать принципам екологічної політики, які мають виключно раціональні, економічні цілі, – наприклад, питання вирубки або використання лісового ресурсу в промисловості. Також у «Зеленій книзі» розглядаються охоронні ліси, які захищають зони людського поселення, аграрні області, транспортну мережу від таких природних явищ як зсуви, селі, лавини.

Такі охоронні ліси вимагають особливих заходів щодо їх захисту та збереження постійної площі лісового покриву. У різних країнах Європейського Союзу проводяться різноманітні заходи щодо охорони таких лісів. Наприклад, Лісовий кодекс Франції поділяє такі ліси на види – «приміські», «гірські» та ін. – і надає особливий статус таким лісам. Цінність лісів пов'язана і з їхньою здатністю регуляції клімату та підтримання водного балансу регіону. Праву людини на сприятливе довкілля сприяють європейські ліси, що надають громадянам можливості відпочинку, полювання, збирання грибів та ягід, а також є туристичними об'єктами. У межах пра-

вової охорони лісів проводяться описи лісів: лісові інвентарі надають інформацію у тому, є ліс накопичувачем вуглецю чи його джерелом. Залежно від поточного статусу вживаються заходи щодо збереження вуглецевого балансу.

Стратегія з управління лісами передбачає раціональне використання лісових масивів як енергетичного джерела й у той самий час передбачає приріст лісових насаджень із збільшення накопичення вуглецю. Природні катаклізми негативно впливають на збереження лісів і не можуть бути передбачені і запобігти. Згубний вплив на ліси надають урагани та пожежі. У правовому полі розглядаються заходи щодо профілактики надзвичайних ситуацій, вивчення умов їх виникнення та дослідження наслідків.

Свій внесок у розвиток цього напрямку робить кожна країна Європейського співтовариства. Особливістю екологічної політики ЄС у сфері охорони лісу є принцип субсидіарності або децентралізації, коли управління розосереджене місцями – країнами Європейського союзу, і спільний вектор складається з кількох національних політичних програм. Серед природоохоронних інструментів кожної країни Співтовариства – лісові програми та плани національних дій щодо біологічного розмаїття та боротьби з опустелюванням, лісові інвентарі, системи кадастрової реєстрації, які зберігають статус лісів, системи ліцензування, програми заохочення приватних власників лісів.

Центральними завданнями охорони лісів у ЄС залишаються контроль за станом лісів, профілактика глобальних змін лісових ресурсів, створення системи швидкого реагування у різних ситуаціях з метою збереження лісу та екосистеми загалом. Сфера лісових інтересів Європейського Союзу не обмежується внутрішньою політикою. Спільнота бере участь в екологічних проектах міжнародного масштабу, зокрема, у конференціях, на яких розглядаються питання раціонального використання лісових ресу-

рсів та збереження їхнього біологічного розмаїття. Політика Європейського союзу у напрямі охорони лісів загалом відповідає світовій лісовій політиці. Зміцнення охорони лісів полягає у забезпеченні дотримання Лісового законодавства, у скороченні вирубування лісів та збільшенні лісових посадок, у стабілізації екологічної ситуації.

ЄС поділяє кілька пов'язаних з лісом компетенцій з державами-членами, включаючи навколишнє середовище, клімат і сільське господарство. Під час здійснення цих компетенцій Союз поважає принцип субсидіарності. Зокрема, охорона лісів є фундаментальною частиною екологічних дій ЄС та компетенції ЄС, заснованої на статтях 191-192 Договору про функціонування ЄС, що підтверджено Європейським судом.

Нова Лісова Стратегія ЄС на 2030 рік

Нова лісова стратегія ЄС на 2030 рік, прийнята Європейською Комісією в липні 2021 року, є однією з флагманських ініціатив *Європейської зеленої угоди* і спирається на *Стратегію біорізноманіття ЄС на 2030 рік*.

Стратегія встановлює бачення та конкретні дії щодо поліпшення кількості та якості лісів ЄС та посилення їх захисту, відновлення та стійкості. Вона спрямована на адаптацію лісів Європи до нових умов, екстремальних погодних умов і високої невизначеності, викликаній зміною клімату. Це є передумовою для того, щоб ліси продовжували виконувати свої соціально-економічні функції, а також забезпечувати енергійні сільські райони процвітаючим населенням.

ЄС приймає політичні та стратегічні документи з 1978 року. Попередня Лісова Стратегія ЄС була прийнята в 2013 році, а в 2015 році багаторічний план впровадження передбачав конкретний перелік заходів для досягнення цілей, викладених у стратегії. У 2018 році Комісія відзвітувала про хід її реалізації.

Стратегія біорізноманіття ЄС

Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року визнала ліси надзвичайно важливими для біорізноманіття, регулювання клімату та води, забезпечення продуктами харчування, лікарськими засобами та матеріалами, секвестрацією та зберіганням вуглецю, стабілізацією ґрунтів та очищенням повітря та води. Вона включає в себе кілька заходів, пов'язаних з лісами.

Крім того, в рамках Стратегії біорізноманіття Комісія взяла на себе зобов'язання:

- **Суворо захищати всі первинні і старі ліси ЄС** - які є великими мийками вуглецю і є домом для багатьох наших видів тварин і рослин.
- **Розробити керівні принципи для управління лісами ближче до природи** - що призведе до більш сталого використання лісових ресурсів, а також до більш здорових, більш стійких і більш різноманітних лісів.
- **Розробити керівні принципи щодо заліснення лісів, лісів та посадки дерев**, які гарантують, що правильне дерево висаджується в потрібному місці в потрібний час, створюючи змішані ліси, адаптовані до поточних і майбутніх проблем.
- **Посадити 3 мільярди додаткових дерев до 2030 року** - щоб істотно збільшити лісову площу ЄС, зберігати CO₂ і забезпечити більше життєвого простору для видів тварин і рослин.

Стратегія біорізноманіття також висунула амбітні цілі щодо охорони природи, в тому числі шляхом розширення мережі природоохоронних територій ЄС та суворого захисту однієї третини природоохоронних територій. Ключовим зобов'язанням є те, що всі природоохоронні території повинні ефективно управлятися, в тому числі шляхом чітких цілей збереження і належного моніторингу. Керівні принципи щодо лісів і мережі захисту «Natura 2000» були доступні з 2014 року і будуть переглянуті і оновлені в 2021 році.

Законодавство ЄС та інші політики та інструменти, що впливають на ліси

За рамками загальної політики Лісової стратегії ЄС ліси та лісове господарство були охоплені на рівні ЄС низкою директив та регламентів, а також низкою інших інструментів політики ЄС, що впливають на ліси ЄС. До них відносяться:

Європейське природоохоронне законодавство

Директиви 1992 року є основою законодавства ЄС про природу, в той час як Natura 2000 формує найбільшу в світі мережу природоохоронних територій, пропонуючи притулок для найцінніших і загрозливих видів і місць проживання в Європі.

Регламент ЄС з деревини

Регламент ЄС 2010 року встановлює зобов'язання операторів, які розміщують на ринку лісоматеріали та лісоматеріали та протидіє торгівлі незаконно заготовленими деревиною та деревиною.

Регламент LULUCF

LULUCF - землекористування, зміна землекористування та лісове господарство - Регламент щодо зміни клімату імплементує угоду між лідерами ЄС у жовтні 2014 року про те, що всі сектори повинні сприяти досягненню мети ЄС щодо скорочення викидів до 2030 року, включаючи сектор землекористування.

Директива з відновлюваної енергетики

Директива 2018 року про відновлювану енергетику встановлює обов'язкову цільову для ЄС з відновлюваних джерел енергії на 2030 рік не менше 32% і включає заходи для різних секторів, щоб це відбулося. Це включає в себе посилені критерії підвищення біоенергетичної стійкості.

Деякі віхи лісової політики ЄС

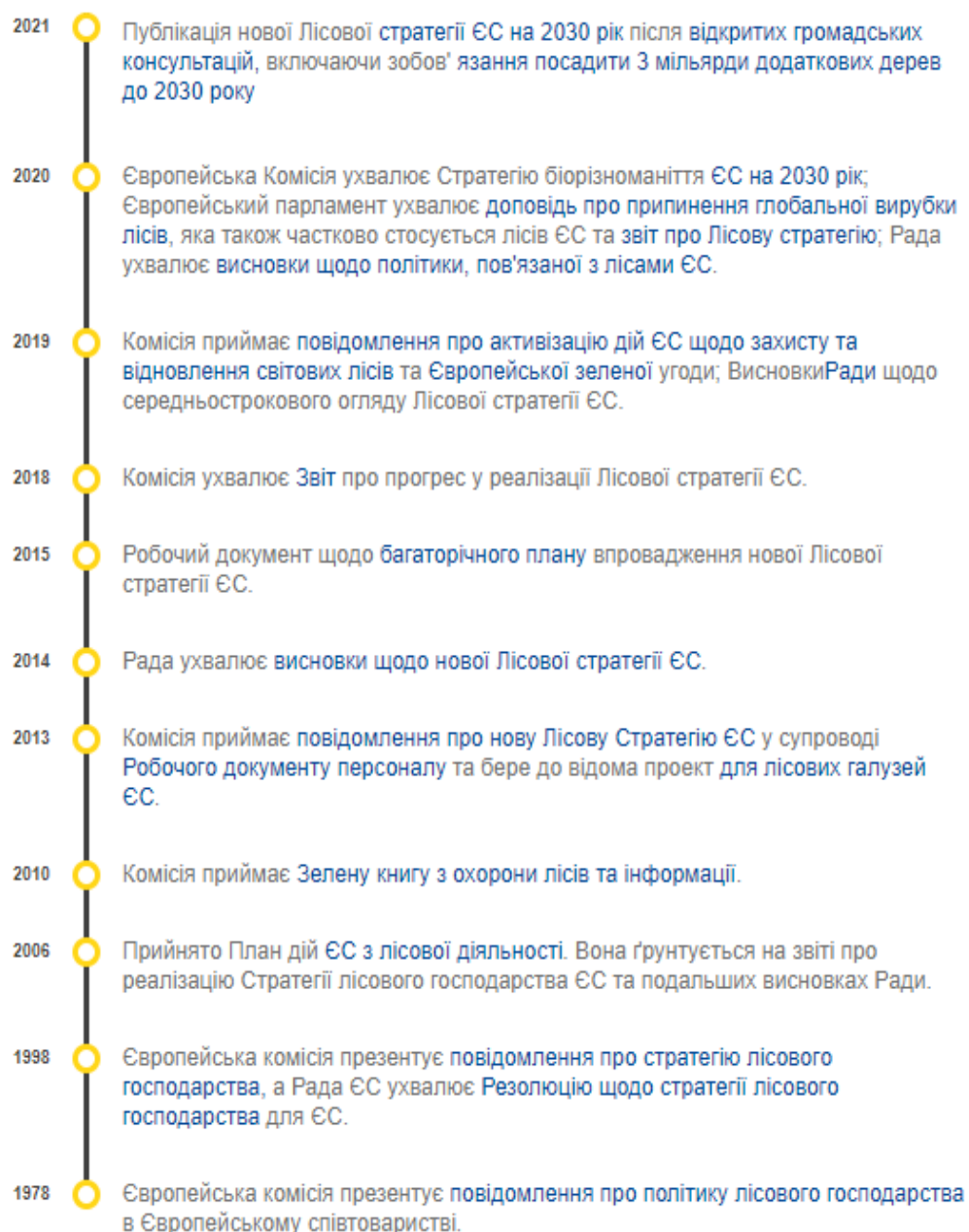

Рис. 7.2.1. Динаміка розвитку лісової політики ЄС³⁴

³⁴ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

Сільський фонд D Evelopment

Спільна сільськогосподарська політика ЄС надає фінансову підтримку сільським районам, а країни ЄС можуть вибрати фінансування заходів лісового господарства через свої національні програми розвитку сільських територій.

Підтримка досліджень

Сільськогосподарські дослідження та інновації ЄС керуються довгостроковим стратегічним підходом, який фокусується на створенні цінності з землі через стійке первинне виробництво та посилення сільських інновацій.

Стратегія біоекономіки

Стратегія біоекономіки спрямована на прискорення розгортання стійкої європейської біоекономіки та сприяє розвитку Європейської зеленої угоди, а також промислової, кругової економіки та інноваційних стратегій екологічно чистої енергетики.

Програма ЄС ЖИТТЯ

Життя є інструментом фінансування ЄС для навколишнього середовища та кліматичних дій. На 2021-2027 рр. було узгоджено бюджет у розмірі 5,43 млрд євро з чотирма підпрограмами LIFE: природа та біорізноманіття; циркулярна економіка і якість життя; пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація; перехід до чистої енергії.

Директива про репродуктивний матеріал лісу

Директива 1990/105/ЄС застосовується до виробництва та продажу лісових репродуктивних матеріалів у межах ЄС³⁵.

7.2.2. Інформація та моніторинг лісів

Ряд європейських і національних політик безпосередньо і опосередковано впливають на ліси Європи, включаючи їх екосистеми. Ліси, зокре-

³⁵ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

ма, розглядаються через ряд екологічних, кліматичних, енергетичних, економічних і сільськогосподарських політик в ЄС, і мають переважно в Європейській зеленій угоді. Тому все більш важливо мати доступ до точної, повної і актуальної інформації про європейські ліси.

Лісова інформаційна система для Європи (FISE) - це партнерство між Європейською Комісією та Європейським агентством з навколишнього середовища (ЄЕЗ). Вона надає індивідуальну інформацію національним, європейським та міжнародним політикам, експертам, які працюють у лісовій галузі, власникам лісів та природоохоронцям, а також вченим та дослідникам. Дані збираються, аналізуються та доступні з усієї Європи, включаючи держави-члени ЄЕЗ та шість країн-співробітників із Західно-балканського регіону.

Це перша загальна база даних про лісову інформацію в Європі. Мета полягає в тому, щоб сприяти обміну експертними знаннями, дослідженнями та інноваціями через платформу FISE, допомагаючи користувачам краще зрозуміти складні зміни та проблеми, з якими стикаються лісові екосистеми та їх управління. Платформа буде основою реалізації Європейської зеленої угоди та Стратегії лісового та біорізноманіття ЄС. Портал був запущений на Міжнародній конференції з питань біорізноманіття та клімату (4-5 лютого 2020 року) у Брюсселі, Бельгія, де широко обговорювалися нові амбіції щодо лісової політики, викладені в Європейській зеленій угоді.

FISE розробляється далі, з метою охопити п'ять пріоритетних тем для лісової інформації в найближчі роки. Вони включають в себе

- Лісові основні дані (покриття та види, види)
- Біоекономіка
- Природа та біорізноманіття
- Пом'якшення наслідків зміни клімату
- Лісове здоров'я та стійкість

FISE також черпає дані та інформацію з програми спостереження та моніторингу Землі в ЄС Copernicus.

Для підтримки роботи Комісії з лісової інформації було проведено дослідження щодо моніторингу лісів за допомогою дистанційного зондування. Оцінено можливості та обмеження (на основі супутників) спостереження за Землею (ЕО) моніторингу лісових збурень шляхом перегляду наявної наукової літератури та узагальнення існуючих оперативних або експериментальних спроб на європейському та глобальному рівнях. Огляд дав зрозуміти, що для більшості збурень та інформаційних потреб існують надійні та економічно ефективні ЕО-рішення. ЕО-підходи можуть бути легко задіяні завдяки флоту супутників Copernicus та іншим (неєвропейським) космічним активам.

Моніторинг лісів має давню традицію в більшості держав-членів ЄС, і через Регламент Ради (ЄЕС) 3528/86 та 2158/92 були створені схеми моніторингу для захисту лісів Співтовариства від забруднення повітря (див. Ці правила вже не в силі).

До кінця 2003 року було прийнято Регламент 2152/2003 щодо лісового фокусування, що забезпечує безперервність моніторингової діяльності на рівні ЄС до кінця 2006 року та дозволяє розробити схему щодо інших екологічних проблем. Заключний звіт про реалізацію схеми Forest Focus SEC (2010)430 був прийнятий разом з робочим документом персоналу (SEC(2010)978 Final³⁶).

Інші лісові інформаційні ресурси

Звіт про стан природи ЄЕА

Ця доповідь описує стан природи в ЄС і базується на звітах держав-членів згідно з Директивами 2009/147/ЄС та Директивами про проживання

³⁶ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

(92/43/ЄЕС), а також на наступних оцінках на біогеографічних рівнях ЄС або ЄС. На додаток до огляду стану видів і місць проживання, як на національному, так і на рівні ЄС, він також розглядає статус мережі Natura 2000 і її можливий внесок у статус видів і місць проживання. Нарешті, звіт містить результати щодо прогресу у досягненні Цілей 1 та 3 Стратегії біорізноманіття ЄС 2020.

Використання деревної біомаси для виробництва енергії в ЄС

Доповідь про використання деревної біомаси для виробництва енергії в ЄС була написана вченими Спільного дослідницького центру Європейської комісії під егідою Стратегії біорізноманіття на 2030 рік. Вона аналізує джерела та тенденції, а також шляхи сталого розвитку для використання деревної біомаси для біоенергетики в ЄС, що може пом'якшити зміну клімату, зберігаючи або покращуючи лісове біорізноманіття та стан екосистем.

Цей звіт показує необхідність визнати, що біоенергетика залишається складною проблемою, де немає відповідей на всі питання, але існують безпрограшні та втрачені шляхи управління лісами для клімату та біорізноманіття. Біоенергетика знаходиться у зв'язку з двома основними екологічними кризами 21-го століття – втратою біорізноманіття та зміною клімату – що вимагає ретельного застосування критеріїв стійкості, пов'язаних з її виробництвом та використанням.

Картографування та оцінка екосистем та їх послуг

Цільова 2 Дія 5 Стратегії біорізноманіття ЄС до 2020 року передбачає, що «держави-члени ЄС за сприяння Комісії будуть картографувати та оцінювати стан екосистем та їх послуг на їх національній території до 2014 року, оцінювати економічну цінність таких послуг та сприяти інтеграції

цих цінностей до систем обліку та звітності на рівні ЄС та національного рівня до 2020 року». З метою реалізації дії 5 Робоча група MAES (Мапінг та оцінка екосистем та їх послуг) була створена у 2012 році. Перша в історії загальноєвропейська оцінка екосистем була опублікована 21 жовтня 2020 року на Зеленому тижні ЄС з питань біорізноманіття. Це є результатом інтенсивних взаємодій між наукою і політикою, і забезпечує індикаторну основу для вимірювання змін в екосистемах.

Лісова Європа - назва Конференції міністрів з охорони лісів в Європі в рамках Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН). Це загальноєвропейський добровільний політичний процес високого рівня для міжурядового діалогу та співпраці з лісової політики в Європі. *Лісова Європа* розробляє спільні стратегії для своїх 47 підписантів (46 європейських країн та Європейського Союзу) щодо того, як захистити та стабільно управляти своїми лісами. У 2020 році вона випустила Резюме для політиків про стан європейських лісів 2020.

7.2.3. Політика захисту лісів ЄС від пожеж

В останні роки лісові пожежі мали все більший вплив на природний капітал, економіку і людей Європи. У 2017 році в Португалії спалили понад півмільйона гектарів землі, що призвело до загибелі 118 цивільних осіб і пожежників. У 2018 році в Греції було 102 смертельних випадки, спричинені лісовими пожежами. Навіть країни, які традиційно не вважаються схильними до лісових пожеж, сильно постраждали: у Швеції понад 23000 гектарів вигоріли, а допомога, розгорнута для боротьби з лісовими пожежами, була найбільшою в Європі операцією з цивільного захисту щодо лісових пожеж за останнє десятиліття.

Серйозні наслідки лісових пожеж на людей і природу змусили осіб, які приймають рішення, визнати, що запобігання на європейському рівні є одним з найбільш ефективних способів боротьби з цими загрозами.

Європейська комісія регулярно відстежує і звітує про вплив лісових пожеж в ЄС через щорічні звіти про лісові пожежі в Європі.

Європейська комісія бере участь у розробці та моніторингу заходів у сфері інформації, профілактики, пожежогасіння та відновлення спалених поверхонь.

У період з 1992 по 2002 рік *Положення про захист лісів Співтовариства від пожежі* забезпечило правову базу для конкретних заходів, присвячених запобіганню лісовим пожежам. Це пов'язувало попередження у польових умовах та моніторинг пожеж та підтримувало національні зусилля з відновлення пожеж. Це допомогло значно поліпшити знання про лісові пожежі. Однак як характер таких катастроф (що лежать в основі соціальних та економічних проблем), так і відносно невеликий обсяг фінансової підтримки ЄС забезпечили обмежені результати. Ця схема закінчилася 31 грудня 2002 року і була замінена *Forest Focus*, метою якої було створення нової схеми ЄС для моніторингу лісів та екологічних взаємодій для захисту лісів ЄС від забруднення та лісових пожеж шляхом підтримки впровадження заходів щодо запобігання лісовим пожежам у державах-членах ЄС. Після закінчення терміну дії «*Лісового фокусу*» у 2006 році, його цілі були охоплені програмою *LIFE* відповідно до Регламентів (ЄС) N 614/2007 та 1293/2013, що діяли відповідно з 2007 по 2013 та з 2014-ого до 2020 роки.

Фінансування в рамках програми *LIFE* доступне для діяльності з моніторингу лісів, інформаційних систем та запобігання лісовим пожежам. У 2020 році було домовлено збільшити бюджет LIFE до € 5,43 млрд на пе-

ріод 2021-2027 років, що робить його найбільш амбітною кліматичною та екологічною програмою ЄС за всю історію.

З 1 січня 2014 року набуло чинності *Положення про підтримку розвитку сільських територій Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських районів (EAFRD)*. Цей Регламент забезпечує правову основу для підтримки відновлення лісів та заходів з попередження пожеж. Воно також зобов'язує держави-члени класифікувати райони на своїй території, що створюють особливі ризики пожежі у своїх планах охорони лісів. Заходи щодо запобігання пожеж і відновлення шкоди від пожежі повинні бути включені в ті лісові райони, які класифікуються як високий або середній ризик. Пропозиція *Комісії 2018 року щодо нової Спільної сільськогосподарської політики* підтверджують конкретну мету сприяти захисту біорізноманіття, покращенню екосистемних послуг та збереженню місць проживання та ландшафтів.

Фонд солідарності ЄС був створений для надання державам-членам або регіонам якнайшвидшої, ефективної та гнучкої підтримки для боротьби зі збитками, завданими катастрофою. Фонд був створений як реакція на сильні повені в Центральній Європі влітку 2002 року. З тих пір він використовується для 80 катастроф, що охоплюють цілий ряд різних катастрофічних подій, включаючи повені, лісові пожежі, землетруси, шторми і посуху. На даний момент було підтримано двадцять чотири різні європейські країни, з яких понад 5 мільярдів євро³⁷.

Експертна група з лісових пожеж та Європейської лісової пожежної інформаційної системи

Експертна група з лісових пожеж (EGFF) надає консультації та підтримку Європейській Комісії та державам-членам з питань, пов'язаних

³⁷ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

із запобіганням та пом'якшенням лісових пожеж. Членами Експертної групи є національні кореспонденти *Європейської лісової пожежної інформаційної системи (EFFIS)*, якими керує Європейська комісія.

Метою EFFIS є забезпечення оцінки ситуації на рівні ЄС щодо ситуацій до та після пожеж, а також підтримка запобігання пожежам через картографування ризиків, а також сприяння підвищенню готовності, пожежогасіння та післяпожежних оцінок. Метою EFFIS є не дублювання або заміна національних баз даних, а надання інформації європейського масштабу.

У 2020 році Експертна група з лісових пожеж опублікувала ***керівні принципи щодо запобігання наземним лісовим пожежам***. Вони власне спираються на національну експертизу з питань запобігання наземним пожежам і мають на меті посилити цю тему на європейському рівні для підтримки Комісії та національних органів влади. Експертна група з лісових пожеж здійснює діяльність у тому числі, щоб проникнути в політичні процеси і зміцнити стійкість нашого ландшафту.

Механізм цивільного захисту Європейського Союзу

Починаючи з 2001 року, Механізм цивільного захисту Європейського Союзу координує загальноєвропейську допомогу та гарантує, що всі держави-члени ЄС та держави-учасниці Механізму отримують своєчасну інформацію під час криз та надзвичайних ситуацій. Після його активації будь-якою країною по всьому світу, Механізм забезпечує швидке розгортання ресурсів і персоналу, розроблених спеціально для задоволення потреб кожної окремої надзвичайної ситуації.

У період з 2007 по 2019 рік 30% всіх запитів про допомогу в рамках Механізму цивільного захисту ЄС були у відповідь на лісові пожежі.

В операційному центрі Механізму лежить координаційний центр *Європейської комісії з реагування на надзвичайні ситуації*. Центр стежить за

ризиками лісових пожеж та надзвичайними ситуаціями по всій Європі, за підтримки національних та європейських моніторингових служб, таких як *Європейська інформаційна система лісових пожеж*. На початку сезону лісових пожеж щороку Центр співпрацює з національними органами держав-членів ЄС та держав-учасниць для обміну інформацією про стан запобігання, готовності та реагування, а також підтримує тісний контакт з національними органами влади протягом усього сезону лісових пожеж.

У березні 2019 року *Механізм цивільного захисту ЄС* був модернізований для створення нового європейського резерву потужностей («резерв рятувального союзу»), який включає в себе протипожежні літаки і вертольоти. На сезон лісових пожеж 2020 року Єврокомісія співфінансувала наявність додаткових повітряних протипожежних потужностей для усунення потенційних недоліків у відповідь на пожежі³⁸.

7.2.4. Політика ЄС щодо стримування вирубки лісів та деградації лісів

17 листопада 2021 р. Єврокомісія прийняла пропозицію щодо *Регламенту щодо стримування вирубки лісів та деградації лісів, що регулюються ЄС*. Усі пов'язані з цим документи, включаючи оцінку впливу та перевірку придатності Регламенту ЄС про деревину та Регламент FLEGT є у загальному доступі і з ними можна ознайомитись.

Незаконна рубка/План дій FLEGT

Незаконні рубки - це заготівля деревини всупереч законам і правилам країни збору врожаю. Незаконні рубки є глобальною проблемою зі значним негативним економічним, екологічним та соціальним впливом.

³⁸ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

В економічному плані незаконні рубки призводять до втрати доходів та інших передбачених вигод. В екологічному плані незаконні рубки пов'язані з вирубкою лісів, зміною клімату та втратою біорізноманіття. У соціальному плані незаконні рубки можуть бути пов'язані з конфліктами за землю та ресурси, безправ'ям місцевих та корінних громад, корупцією та збройними конфліктами.

Незаконна діяльність також підриває зусилля відповідальних операторів, роблячи доступними дешевші, але нелегальні лісоматеріали та вироб з деревини на ринку.

Політика ЄС щодо боротьби з незаконними рубками

Політика Європейського Союзу щодо боротьби з незаконними рубками та пов'язаною з ними торгівлею була визначена ще у 2003 році з *Планом дій з управління та торгівлі лісовими правоохоронними органами (FLEGT)*. Ключовими регіонами та країнами, націленими на План дій FLEGT, який разом містить майже 60% світового лісу та постачає значну частину деревини, що торгується на міжнародному рівні, є Центральна Африка, Росія, Тропічна Південна Америка та Південно-Східна Азія. План дій FLEGT охоплює як заходи з боку попиту, так і пропозиції щодо боротьби з незаконними рубками, і був схвалений Радою міністрів ЄС у листопаді 2003 року.

План дій FLEGT призвів до двох ключових законодавчих актів:

- Регламент Ради (ЄС) No 2173/2005 від 20 грудня 2005 року (Регламент FLEGT), що дозволяє контролювати в'їзд деревини до ЄС з країн, що укладають двосторонні угоди про добровільне партнерство FLEGT (VPA) з ЄС;
- Регламент (ЄС) No 995/2010 Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року (Регламент ЄС про деревину) як всеосяжний захід

щодо заборони розміщення незаконної деревини та виробів з деревини на внутрішньому ринку.

Однак реакція ЄС не обмежилася законодавчими заходами.

ЄС активізував співпрацю з іншими споживчими та переробними країнами. Разом з Китаєм ЄС створив *Двосторонній координаційний механізм (ВСМ)* з питань лісової правоохоронної діяльності та управління. Через ВСМ ЄС та Китай працюють разом, щоб зупинити незаконні рубки та пов'язану з ними торгівлю нелегальною деревиною у всьому світі.

ЄС тісно співпрацює з країнами-провайдерами, такими як М'янма, щоб допомогти їм покращити управління лісами та запобігти незаконним вирубкам.

ЄС також прагне збільшити попит на легальну та стійку деревину та лісопродукцію, заохочуючи як політику закупівель у приватному, так і в державному секторі, яка надає перевагу легально заготовленій деревині та лісовій продукції.

У державному секторі вони є частиною більш широких зусиль, спрямованих на «зелену» політику державних закупівель. Все більша кількість країн-членів ЄС приймають політику зелених державних закупівель, яка вимагає, щоб деревина та лісоматеріали були з легальних та стійких джерел. До країн, що здійснюють таку політику, належать Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Нідерланди та Великобританія.

Багато федерацій торгівлі деревиною та роздрібною торгівлі в ЄС у приватному секторі та роздрібною торгівлі взяли на себе зобов'язання за допомогою *Кодексів поведінки щодо ліквідації незаконно заготовленої деревини* зі своїх ланцюгів поставок. Крім того, деякі банки запровадили політику, щоб гарантувати, що їхні клієнти не пов'язані з незаконною лісозаготівельною діяльністю.

Розбудова потенціалу є важливим елементом *Плану дій ФЛЕГТ*, особливо для країн, що розвиваються. Єврокомісія працює з державами-членами ЄС над забезпеченням такого потенціалу через свої інструменти співробітництва з розвитку, включаючи підтримку неурядових організацій та дій приватного сектору.

Оцінка Плану дій FLEGT

Європейська Комісія провела оцінку перших 11 років імплементації (2004-2014 рр.) Плану дій ЄС з лісового правозастосування, управління та торгівлі (FLEGT). Оцінювання базувалося на широкомасштабному консультативному процесі, який включав незалежну оцінку, проведену зовнішнім консультантом, опитування, семінари з одним та багатьма зацікавленими сторонами, цільові інтерв'ю, а також спонтанні внески зацікавлених сторін. Процес оцінювання завершився оприлюдненням Робочого документа Комісії.

Звіт про оцінку доступний англійською, французькою та іспанською мовами Його додатки 1-6, а додаток 7 (Спеціальний звіт про ВПА) доступні лише англійською мовою, як і Звіт про публічні консультації.

У 2015 році Європейський суд аудиторів провів аудит ефективності, зосередившись на підтримці ЄС країн-виробників деревини. Там визнали, що План дій FLEGT залишається найпотужнішим інструментом ЄС для підтримки політичного діалогу щодо лісів, особливо в країнах, що розвиваються. Аудит рекомендував створити план роботи з цілями, пріоритетами, термінами та конкретним бюджетом, який враховує можливості та обмеження країн. У 2016 році Комісія провела оцінку Плану дій FLEGT, який підтвердив «актуальність та інноваційну конструкцію Плану дій FLEGT, а також його важливий внесок у міжнародну боротьбу з незаконними рубками та пов'язаною з ними торгівлею». У своїх висновках від червня 2016

року Рада підкреслила, що «пріоритетність діяльності, особливо щодо ВПА, вкрай необхідна» і запропонувала Комісії в тісній співпраці з державами-членами «розробити детальний і скоординований план роботи, який переоцінює поточні сфери діяльності, дає ясність щодо цілей, встановлює віхи для відстеження прогресу і сприяє моніторингу, уникаючи при цьому дублювання зусиль. План роботи повинен описувати ролі та зобов'язання Комісії, делегацій ЄС та держав-членів, а також залишити певний простір для гнучкості". У резолюції Європарламент закликав Єврокомісію "упорядкувати та краще координувати свої зусилля щодо боротьби з незаконними рубками". Робочий план на 2018-2022 роки для реалізації Плану дій ФЛЕГТ визначив реакцію служб Комісії та держав-членів на вищезазначені висновки та рекомендації, одночасно сприяючи виконанню нових політичних зобов'язань, визначених у *Порядку денному ООН зі сталого розвитку до 2030 року, Паризькій угоді та Новому Європейському консенсусі щодо розвитку*³⁹.

Пропозиція щодо Положення про вирубку безлісових продуктів

17 листопада 2021 року Європейська Комісія прийняла Пропозицію (та її Додатки) щодо регулювання обмеження вирубки лісів та деградації лісів, керованих ЄС. Вона покликана гарантувати, що продукти, які громадяни ЄС споживають на ринку ЄС, не сприяють вирубці лісів і деградації лісів в ЄС і в усьому світі. Основним драйвером цих процесів є розширення сільськогосподарських земель, яке пов'язане з виробництвом таких товарів, як соя, яловичина, пальмова олія, дерево, какао і кава. Європейські громадяни підтримали дії ЄС щодо боротьби з вирубкою лісів і деградацією лісів з 1,2 мільйонами відповідей на громадські консультації, започатковані напередодні цієї пропозиції. Перш ніж ця пропозиція набуде

³⁹ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

чинності, вона повинна бути прийнята Європейським Парламентом і Радою.

Пропозиція про вирубку лісів має на меті:

- гарантувати громадянам ЄС, що перераховані продукти, які вони купують, використовують і споживають, не сприяють глобальній вирубці лісів і деградації лісів.

- скорочення викидів вуглецю в атмосферу через споживання ЄС та виробництво відповідних товарів щонайменше на 32 млн метричних тонн на рік

- вирішувати будь-які вирубки лісів - не тільки незаконні - обумовлені сільськогосподарською експансією для виробництва товарів в рамках регулювання, а також деградації лісів.

Сприяючи споживанню «безлісних» продуктів і зменшуючи вплив ЄС на глобальну вирубку лісів і деградацію лісів, очікується, що нові правила знизять викиди парникових газів і втрати біорізноманіття. Ця пропозиція є частиною більш широкого плану дій щодо боротьби з вирубкою лісів та деградацією лісів, вперше викладених у повідомленні Комісії 2019 року про активізацію дій ЄС щодо захисту та відновлення лісів світу. Це зобов'язання було пізніше підтверджено Європейською зеленою угодою, Стратегією біорізноманіття ЄС на 2030 рік та Стратегією Farm to Fork.

Відповідні довідкові документи:

Оцінка впливу "Мінімізація ризику вирубки лісів та деградації лісів, пов'язаних з продуктами, розміщеними на ринку ЄС":

1. Виконавчий підсумок Робочого документу персоналу щодо оцінки впливу
2. Робочий документ персоналу щодо оцінки впливу (частина 1 та частина 2)

3. Публічна консультація на тему «Дезінсекція лісів та деградація лісів - зменшення впливу продукції, розміщеної на ринку ЄС»
4. Синописний звіт консультацій із зацікавленими сторонами в рамках оцінки впливу на заходи, спрямовані на вирубку лісів
5. Консультаційний звіт про оцінку впливу на заходи, спрямовані на вирубку лісів на стороні попиту

Перевірка фітнесу щодо Регламенту ЄС з деревини та Регламенту FLEGT:

- Виконавчий Резюме Фітнес-чека
- Персонал Робочий документ про Фітнес-перевірку
- Публічна консультація на тему «Незаконна лісозаготівля - оцінка правил ЄС (фітнес-чек)»
- Консультаційний звіт по додатку Фітнес-чек +

Вирубка лісів і деградація лісів

Ліси покривають близько 30% земної площі. Крім їх внутрішньої краси, багатства і унікальної різноманітності, вони є основним постачальником різних життєво важливих компонентів здорової, функціонуючої Землі. Вони займають 80% світового біорізноманіття і є основним джерелом деревини, їжі, медицини, волокна і притулку. Понад 1,6 мільярда людей покладаються на ліси, засоби до існування та культурну цілісність, залежну від них. Ліси також відіграють значну роль у забезпеченні чистого повітря, регулюванні кругообігу води, захопленні CO₂ та запобіганні зміні клімату та ерозії ґрунту.

Однак ліси швидко зникають по всьому світу. Вирубка лісів - постійне знищення лісів і лісових угідь і перетворення в нелісове використання - і деградація лісів - втрата здатності лісів забезпечувати свої основні товари і послуги - є найбільшою загрозою для лісів. За останні 60 років бі-

льше половини тропічних лісів по всьому світу були знищені. Хоча явище не нове, нинішні масштаби і темпи руйнування викликають тривогу. У 2017 році більше одного футбольного поля лісу було втрачено кожен секунду - друге за величиною зафіксоване з 2001 року.

Вирубка лісів найбільше концентрується в тропічних лісах. Тропічні ліси зникають зі швидкістю близько 13 мільйонів гектарів на рік (приблизно розмір Греції). Цей масштаб руйнування має значні соціальні, економічні та екологічні наслідки не тільки на місцевому рівні, але і в глобальному масштабі.

Вирубка лісів та деградація лісів негативно впливають на багато глобальних цілей ЄС у різних сферах політики, таких як захист біорізноманіття, зміна клімату, права людини, мир і безпека, належне управління та верховенство права. Таким чином, необхідні суттєві заходи щодо боротьби з вирубкою лісів та деградацією лісів, щоб дозволити ЄС виконати свої міжнародні зобов'язання.

Європейська комунікація (2019) про активізацію дій ЄС щодо захисту та відновлення світових лісів

23 липня 2019 року Європейська комісія прийняла Комунікацію ЄС про активізацію дій ЄС щодо захисту та відновлення лісів світу.

Метою комунікації є захист і поліпшення здоров'я існуючих лісів, особливо первинних лісів, і значного збільшення стійкого біорізноманітного лісового покриття по всьому світу. Визначено п'ять пріоритетів:

- Зменшити вплив споживання ЄС на землі та заохочувати споживання продуктів з безлісних ланцюгів поставок в ЄС;
- Працювати у партнерстві з країнами-виробниками для зменшення тиску на ліси та «безлісного» співробітництва у сфері розвитку ЄС;

- Зміцнення міжнародного співробітництва з метою припинення вирубки лісів і деградації лісів, а також заохочення відновлення лісів;
- Перенаправлення фінансування для підтримки більш стійкої практики землекористування;
- Підтримка доступності та якості інформації про ліси та ланцюжки поставок товарів, доступ до цієї інформації та підтримка досліджень та інновацій.

Додаток I до Повідомлення пропонує заходи, які повинні бути впроваджені Європейською Комісією для задоволення цих пріоритетів, в той час як Dodatok II перераховує заходи, рекомендовані національним, регіональним та місцевим органам влади, промисловості та громадянському суспільству.

Запропоновані заходи також спрямовані на створення багатосторонньої платформи та Обсерваторії ЄС з вирубки лісів та деградації лісів, вивчення можливих законодавчих заходів та посилення імплементації Плану дій ЄС з лісового правопорядку, управління та торгівлі (FLEGT), зосередивши увагу на боротьбі з незаконними рубками.

Робочий документ персоналу, що супроводжує комунікацію, представляє звіт про результати консультацій та зворотній зв'язок.

Починаючи з 2003 року, дії в рамках Плану дій ЄС FLEGT борються з незаконною лісозаготівлею і пов'язаною з ними торгівлею. Співпраця з країнами-партнерами щодо поліпшення управління лісами та розбудови потенціалу є ключовими компонентами Плану дій. Один з його центральних елементів, регламент ЄС з деревини, зобов'язує операторів, які розміщують лісоматеріали та вироби з деревини на ринку ЄС, проводити належну ретельність для мінімізації ризику імпорту незаконно зібраної деревини. Він також сприяє діалогу та співпраці з іншими великими ринками. Оцінка Плану дій ЄС у 2016 році дійшла висновку, що вона продовжує бу-

ти релевантною відповіддю на виклик незаконної вирубки лісів, ефективною з точки зору підвищення обізнаності, сприяючи управлінню лісами у всьому світі, і що це допомогло зменшити попит на нелегальну деревину в ЄС. Як було оголошено в Комунікації ЄС про активізацію дій ЄС щодо захисту та відновлення лісів світу, спираючись на висновки оцінки, послуги Комісії та держави-члени узгодили Робочий план FLEGT на 2018-2022 роки, документ служб Комісії та експертів держав-членів, який керує роботою на найближчі роки.

Одним із зобов'язань у Комунікації ЄС щодо активізації дій ЄС щодо захисту та відновлення лісів світу було «створити Платформу для діалогу між зацікавленими сторонами та державами-членами щодо вирубки лісів, деградації лісів та сталого збільшення лісового покриву у світі, щоб забезпечити форум для сприяння обміну з зацікавленими сторонами та між зацікавленими сторонами з метою побудови альянсів, просування та обміну зобов'язаннями щодо значного скорочення вирубки лісів, а також обміну досвідом та інформацією».

Тому було створено «Комісійну експертну групу/багатосторонній платформу з охорони та відновлення лісів світу, включаючи регулювання лісів ЄС та регулювання лісового права, управління та торгівлі (FLEGT), щоб діяти як форум для держав-членів та зацікавлених сторін, щоб консультувати Комісію з питань вирубки лісів та деградації лісів, з одного боку, та працювати разом у напрямку кращого впровадження Регламенту ЄС щодо деревини та Регламенту FLEGT з іншого боку. Нова установа включає компетентні органи та організації держав-членів, що представляють промисловість, фермерів, власників лісів/земель, торгівлю, громадянське суспільство та науково-дослідні інститути, що базуються в ЄС або в третіх країнах, які були обрані шляхом подання заявок. Ось перелік організацій-членів для роботи над імплементацією Регламенту ЄС з деревини та Рег-

ламенту FLEGT та переліку організацій-членів для роботи з вирубки лісів та деградації лісів. Група, що працює над вирубкою лісів і деградацією лісів, провела свої перші засідання 1 і 2 жовтня 2020 року. Резюме цих зустрічей можна знайти в Реєстрі експертних груп Комісії.

Як продовження комунікацій ЄС, Єврокомісія розпочала відкриті публічні консультації на тему «Знищення лісів та деградація лісів - зменшення впливу продуктів, розміщених на ринку ЄС», які закрили 10 грудня 2020 року. Результати цієї консультації - фактичний звіт, який доступний на порталі Have Your Say - сприятимуть оцінці впливу, яка буде досліджувати придатність різних заходів, спрямованих на вирубку лісів та деградацію лісів, пов'язані з споживанням ЄС. Метою консультацій було подвійне: Для того, щоб усі відповідні зацікавлені сторони були ідентифіковані та отримали можливість взяти участь у консультаційній діяльності; і зібрати думку зацікавлених сторін щодо потенційних додаткових заходів на рівні ЄС.

Процес прийняття Комунікації 2019 року

14 грудня 2018 року Європейська комісія опублікувала Дорожню карту, яка інформує громадян про можливу ініціативу ЄС щодо активізації дій ЄС проти вирубки лісів та деградації лісів. Дорожня карта визначає контекст і цілі ініціативи та передбачуваних консультацій, і була відкрита для зворотного зв'язку до 15 січня 2019 року через цю сторінку.

Ініціатива є відповіддю на наполегливість питання глобального вирубування лісів і підвищення обізнаності про зв'язок між вирубкою лісів і сільськогосподарською експансією, а також на неодноразові заклики Європейського парламенту і Ради вжити заходів. Він визнає, що ЄС, як основний імпортер сільськогосподарських і лісових товарів, є частиною проблеми, але також може бути частиною рішення. Загальною метою ініціативи є активізація дій ЄС проти вирубки тропічних лісів та деградації лісів

шляхом розробки більш узгодженого та комплексного підходу до цієї проблеми. Більш детальну інформацію можна знайти в наведеному вище Дорожній карті.

14 січня 2019 року Європейська комісія розпочала консультації з громадськістю щодо активізації дій ЄС проти вирубки лісів та деградації лісів. Вона була доступна онлайн до 25 лютого 2019 року на веб-сторінці Консультацій Комісії. Ця анкета дала всім зацікавленим сторонам, незалежно від їхнього рівня знань, можливість поділитися своїми поглядами з цього питання, визначити основні чинники вирубки лісів та деградації лісів, а також вказати на сфери політики ЄС та потенційні інтервенції, які вони вважають такими, що мають найбільший потенціал сприяти вирубці лісів та деградації лісів.

995 надані внески доступні в прикріпленій таблиці Excel. Результати були узагальнені в доданому Резюме Звіт. Більш повний зведений звіт доступний тут. Деякі з респондентів надали додатковий вхід, який доступний, натиснувши на гіперпосилання в таблиці.

Інші матеріали, пов'язані з вирубкою лісів і деградацією лісів:

- Техніко-економічне обґрунтування варіантів активізації дій ЄС проти вирубки лісів (2018)
- Дослідження екологічного впливу споживання пальмової олії та існуючих стандартів стійкості (2017)
- Конференція на тему «Боротьба з вирубкою лісів та незаконною рубкою: Досягнутий прогрес і можливості для майбутніх дій» (21-23 червня 2017 р.)
- Конференція «Виклики вирубки лісів та деградації лісів у контексті зміни клімату, розвитку та втрати біорізноманіття» (26-27 травня 2014 р.)

- Дослідження « Вплив споживання ЄС на вирубку лісів » (2013)
 - Комунікація ЄС "Вирішення проблем вирубки лісів та деградації лісів для боротьби зі зміною клімату та втратою біорізноманіття" (2008).
- Резюме зв'язку доступно тут на всіх мовах ЄС⁴⁰.

Регулювання деревини

Зобов'язання та сфера застосування

Регламент (ЄС) N 995/2010 Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують на ринку лісоматеріали та лісоматеріали - також відомий як Регламент ЄС з деревини або EUTR, протидіє торгівлі незаконно зібраною деревиною та деревиною через три ключові зобов'язання:

Вона забороняє виводити на ринок ЄС вперше незаконно заготовлену деревину та продукцію, отриману з такої деревини;

Це вимагає від європейських трейдерів, які вперше розміщують лісоматеріали на ринку ЄС, здійснювати «належну обачність»;

Після виходу на ринок лісоматеріали та вироби з деревини можуть бути продані та/або трансформовані, перш ніж вони досягнуть кінцевого споживача. Щоб полегшити простежуваність лісоматеріалів, економічні оператори в цій частині ланцюжка поставок (як трейдери в регулюванні) зобов'язані

Вести облік своїх постачальників і клієнтів.

Регламент охоплює широкий спектр лісоматеріалів, перелічених у його Додатку, використовуючи номенклатуру Митного кодексу ЄС.

Постанова набрала чинності 3 березня 2013 року.

Ядро поняття «належна обачність» полягає в тому, що оператори здійснюють заходи з управління ризиками з метою мінімізації ризику роз-

⁴⁰ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

міщення незаконно зібраної деревини або дерев'яної продукції, що містить незаконно зібрану деревину, на ринку ЄС.

Трьома ключовими елементами системи «due diligence» є:

- Інформація: Оператор повинен мати доступ до інформації, що описує лісоматеріали та вироби з деревини, країну збору врожаю, види, кількість, реквізити постачальника та інформацію про відповідність національному законодавству.
- Оцінка ризиків: Оператор повинен оцінити ризик незаконної деревини в своєму ланцюжку поставок, виходячи з зазначеної вище інформації та з урахуванням критеріїв, викладених у регламенті.
- Зниження ризику: Коли оцінка показує, що існує ризик незаконної деревини в ланцюжку поставок, цей ризик може бути пом'якшений, вимагаючи додаткової інформації та перевірки від постачальника.

На які продукти поширюється Регламент?

Регламент охоплює широкий спектр виробів з деревини, включаючи вироби з масиву деревини, покриття для підлоги, фанеру, целюлозу та папір. Не включені перероблені продукти, а також друковані документи, такі як книги, журнали та газети. Обсяг продукції може бути змінений, якщо це необхідно.

Регламент поширюється як на імпортні, так і на вітчизняні вироби з деревини та виробів з деревини.

Лісоматеріали та вироби з деревини, охоплені дійсними ліцензіями FLEGT або CITES, вважаються такими, що відповідають вимогам Регламенту.

Додаток до програми

Регламент є юридично обов'язковим для всіх 27 держав-членів ЄС, які несуть відповідальність за встановлення ефективних, пропорційних і переконливих покарань і виконання Регламенту.

Стаття 20 Регламенту ЄС передбачає, що держави-члени подають Комісії кожного другого року звіт про застосування цього Регламенту протягом попередніх двох років, і що на основі цих доповідей Комісія складає звіт, який буде подаватися до Європейського Парламенту та Ради кожні два роки. Станом на 2020 рік звітний період скоротився до одного року, відповідно до статті 8 Регламенту (ЄС) 2019/1010 від 5 червня 2019 року про узгодження зобов'язань щодо звітності у сфері законодавства, пов'язаних з навколишнім середовищем Крім того, стаття 20 передбачає, що до 3 грудня 2015 року та кожні 6 років після цього Комісія повинна на основі звітності та досвіду застосування Регламенту ЄС переглянути функціонування та ефективність цього Регламенту.

Фітнес-перевірка EUTR та Регламенту FLEGT була проведена в 2021 році для оцінки впровадження та функціонування цих двох інструментів, а також для оцінки того, чи були вони придатні для того, щоб зупинити нелегальну лісозаготівлю та пов'язану з ними торгівлю.

- Виконавчий Резюме Фітнес-чека
- Персонал Робочий документ про Фітнес-перевірку
- Публічна консультація на тему "Незаконна лісозаготівля - оцінка правил ЄС (фітнес-перевірка)"
- Консультаційний звіт по додатку Фітнес-чек +

Для забезпечення співпраці між компетентними органами держав-членів та Європейською Комісією, з метою забезпечення дотримання Регламенту ЄС з деревини (в дусі статті 12 EUTR), Комісія створила Експертну групу з регулювання ЄС з лісового права, управління та торгівлі (FLEGT), яка з 2014 року надає допомогу Комісії у забезпеченні рівномірного впровадження Регламенту EUTR та FLEGT в Європейському Союзі. Що стосується EUTR, доручено обмінюватися інформацією між компетентними органами та Комісією про недоліки, виявлені за допомогою переві-

рок, зазначених у статтях 8(4) та 10(1) EUTR, а також про типи штрафних санкцій, накладених відповідно до статті 19 EUTR, визначення найкращих практик та обмін досвідом. Підсумковий запис про проведення засідань публікується в Реєстрі експертних груп Комісії.

Одним із зобов'язань у Комунікації ЄС щодо активізації дій ЄС щодо захисту та відновлення лісів світу було «створити Платформу для діалогу між зацікавленими сторонами та державами-членами щодо вирубки лісів, деградації лісів та сталого збільшення лісового покриву у світі, щоб забезпечити форум для сприяння обміну з зацікавленими сторонами та між зацікавленими сторонами з метою побудови альянсів, просування та обміну зобов'язаннями щодо значного скорочення вирубки лісів, а також обміну досвідом та інформацією».

Враховуючи синергію між роботою над EUTR/FLEGT та подальшою роботою над повідомленням, Комісія вирішила розширити сферу діяльності існуючої експертної групи EUTR/FLEGT, щоб служити як форумом для взаємодії з органами держав-членів ЄС, так і як багатосторонній платформу, яка буде створена відповідно до повідомлення. Тому група була перейменована в «Комісійну експертну групу / багатосторонній платформу з охорони та відновлення лісів світу, включаючи регулювання ЄС з лісів та регулювання лісового права, управління та торгівлі (FLEGT)». Робота цієї нової групи була розділена на два напрямки: організовується імплементація Регламенту ЄС з деревини та Регламенту FLEGT, а також продовження «Повідомлення Комісії з охорони та відновлення лісів світу», а також окремих зустрічей.

Нова установа включає членів типу D (компетентні органи держав-членів) та членів типу C (організації, що представляють промисловість, фермерів, власників лісів/земель, торгівлю, громадянське суспільство та науково-дослідні інститути, що базуються в ЄС або в третіх країнах, які

були обрані шляхом подання заявок). Ось перелік організацій-членів для роботи над імплементацією Регламенту ЄС з деревини та Регламенту FLEGT та перелік організацій-членів для роботи над продовженням «Комісійної комунікації з охорони та відновлення лісів світу».

Огляди країн-джерел деревини, що мають важливе значення для ринку ЄС, виробляються UNEP-WCMC для Європейської комісії для підтримки імплементації Регламенту ЄС з деревини. Інформація про управління лісами, законодавство та потенційні ризики незаконності з різних країн-джерел лісоматеріалів та ланцюжків постачання деревини сприяє роботі компетентних органів у застосуванні ризик-орієнтованого підходу до планування перевірок операторів. Він також допомагає операторам, які зобов'язані здійснювати заходи з управління ризиками в рамках своєї системи Due Diligence. Поки що огляди країн ЄС щодо регулювання деревини доступні для: Боснія і Герцеговина, Бразилія, Камерун, Китай, Кот-д'Івуар, Малайзія, М'янма, Республіка Конго.

Ці огляди, розроблені UNEP-WCMC для Європейської Комісії, підлягають зовнішньому рецензуванню і періодично оновлюються на основі наявної інформації. Вони відображають тільки погляди авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання, яке може бути зроблено з інформації, що міститься в ній.

На 2-му засіданні «Комісійної експертної групи/Платформи багатьох зацікавлених сторін із захисту та відновлення лісів світу», яке відбулося 9 грудня 2020 року, компетентні органи держав-членів ЄС ухвалили висновки щодо застосування статей 4(2) та 6 EUTR до імпорту деревини з України (включаючи Додаток), Бразилії та М'янми.

Брифінгові нотатки щодо подій, що стосуються впровадження та виконання Регламенту ЄС з деревини, були складені ЮНЕП-ВЦМК як консультант Європейської Комісії у тісній співпраці з компетентними

органами держав-членів. Поки що є примітки, що охоплюють наступні періоди: Жовтень 2016 - березень 2017, April to May 2017, June to July 2017, August to October 2017, November 2017 to January 2018, February to March 2018, April to May 2018, June to August 2018, September to October 2018, November to December 2018, January to February 2019, May to June 2019, July to August 2019, September to November 2019, December 2019 to January 2020, February to May 2020, June to September 2020⁴¹.

Брифінгові примітки щодо Регламенту ЄС щодо лісів та пошуку безлісових товарів були складені аналогічним чином. Поки що є примітки, що охоплюють наступні періоди: 3 квітня по вересень 2021 року.

Огляд проведених перевірок відповідності вимогам EUTR та штрафних санкцій, накладених державами-членами ЄС та компетентними органами ЄЕЗ для забезпечення виконання Регламенту ЄС з деревини, планується проводити раз на два роки. Ці звіти базуються на даних, наданих компетентними органами на добровільних засадах у узгодженому з ними форматі та складеному UNEP-WCMC як консультант Європейської комісії. Поки що огляди охоплюють наступні періоди: Березень-травень 2017, червень-листопад 2017, грудень 2017-червень 2018, липень-грудень 2018, січень-червень 2019. Станом на 2019 рік дворічні звіти були замінені річним оглядом відповідного календарного року.

Інтерактивна панель інструментів ЄС з торгівлі деревиною була створена ЮНЕП-WCMC, як супроводження звіту про аналіз моделей торгівлі деревиною та деревиною в Європейському Союзі протягом 2006-2016 років. Інтерактивні графіки на основі даних EuroStat ComExt дозволяють користувачам визначати ключових торгових партнерів, часові тенденції та товари в торгівлі, підтримуючи компетентні органи ЄС у плануванні перевірки відповідності операторам.

⁴¹ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

Звіт про взаємодію між Регламентом ЄС та Регламентом ЄС про торгівлю дикою природою нещодавно був підготовлений ЮНЕП-WCMC для Європейської комісії. У звіті розглядаються підходи до перевірки законності в'їзду деревини до ЄС відповідно до цих двох Регламентів, а також наведено порівняльний аналіз перевірки CITES юридичного придбання та due diligence EUTR.

Моніторингові організації

Регламент передбачає визнання «організацій моніторингу» Європейською Комісією. Ці організації, які є приватними організаціями, надають операторам ЄС операційні системи due diligence. Таким чином, оператори можуть розвивати свою власну систему або використовувати таку, розроблену організацією моніторингу.

Комісія може також прийняти рішення про скасування визнання моніторингової організації, яка більше не відповідає вимогам, викладених у Регламенті (ЄС) N 995/2010. Таке рішення було прийнято разом з TimberChecker.

Вторинне законодавство

Комісія ухвалила Регламент від 23.2.2012 про процедурні правила визнання та відкликання визнання моніторингових організацій, як це передбачено Регламентом (ЄС) N 995/2010 Європейського Парламенту та Ради, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують лісоматеріали та вироби з деревини на ринку.

Комісія прийняла імплементаційне регулювання щодо заходів з оцінки ризиків та пом'якшення ризиків, які є частиною «системи належної перевірки», а також про частоту та характер перевірок, які компетентні органи держав-членів проводитимуть на моніторингових організаціях для за-

безпечення їх відповідності вимогам Регламенту. Метою цього Регламенту є забезпечення рівномірного виконання Регламенту ЄС з деревини.

Законодавче забезпечення України

- Регламент (ЄС) 995/2010 Європейського Парламенту та Ради, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують лісоматеріали та вироби з деревини на ринку, прийнятий 20 жовтня 2010 року та опублікований в Офіційному журналі 12 листопада 2010 року.

- Корегування до німецької версії Регламенту (ЄС) 995/2010 опубліковано в ОJ L 48 від 11 лютого 2021 року.

- Датська та шведська версії Регламенту (ЄС) 995/2010 опубліковано в ОJ L 65 04 березня 2020 року.

- Регламент Комісії (ЄС) N 363/2012 від 23.2.2012 про процедурні правила визнання та відкликання визнання моніторингових організацій відповідно до Регламенту (ЄС) N 995/2010 Європейського Парламенту та Ради, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують лісоматеріали та вироби з деревини на ринку.

- Регламент Комісії (ЄС) N 607/2012 від 6 липня 2012 року про детальні правила, що стосуються системи належної перевірки, а також частоти та характер перевірок контролюючих організацій, як це передбачено в Регламенті (ЄС) N 995/2010 Європейського Парламенту та Ради, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують лісоматеріали та вироби з деревини на ринку.

- Регламент (ЄС) 2019/1010 Європейського Парламенту та Ради від 5 червня 2019 року про узгодження зобов'язань щодо звітності у сфері законодавства, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін до Регламентів (ЄС) N 166/2006 та (ЄС) N 995/2010 Європейського Парламенту та Ради, Директиви 2002/49/ЄС, 2004/35/ЄС, 2007/2/ЄС, 2009/147/ЄС

та 2010/63/ЄС Європейського Парламенту та Ради, регламент Ради (ЄС) N 338/97 та (ЄС) N 2173/2005 та Директива Ради 86/278/ЄЕС (щодо EUTR, будь ласка, зверніться до статті 8).

Настанови з експлуатації

Оновлена версія Керівного документа для регламенту ЄС з деревини була прийнята 12 лютого 2016 року. Він доступний англійською та 22 іншими мовами ЄС і замінює Керівний документ 2013 року.

Комісія також прийняла керівний документ щодо перевірки законності у торгівлі деревами CITES, що ввозяться до ЄС.

Додаткові рекомендації з наступних питань були узгоджені експертною групою FLEGT/EUTR: Перероблені лісоматеріали та вироби з деревини, Обґрунтовані проблеми, заходи щодо пом'якшення ризиків, розгляд поширеності збройних конфліктів та санкцій у Due Diligence Systems, та Due Diligence.

Подальші керівні документи та оновлення існуючих керівних принципів будуть інтегровані в згадане вище повідомлення Комісії "Настановний документ для Регламенту ЄС" в наступному оновленні.

Підготовчий законодавчий процес

- Звіт про оцінку впливу Комісії щодо додаткових можливостей боротьби з незаконними рубками (жовтень 2008 р.)
- Дослідження оцінки впливу на незаконні рубки, проведене незалежним консультантом Indufor (жовтень 2008 р.)
- Пропозиція Комісії з розміщення на ринку лісоматеріалів та виробів з деревини (жовтень 2008 р.)

– Комісія замовила зовнішнє дослідження для розробки законодавчих актів, передбачених Регламентом ЄС з деревини. Завдання та завдання дослідження

– Остаточний звіт Комісії, що фінансується дослідженням для розробки законодавчих актів, передбачених Регламентом ЄС з деревини, проведеного консультативною організацією Європейського лісового інституту у співпраці з Університетом Падуї та Індуфором (*DISCLAIMER: Зміст цього звіту є виключною відповідальністю Виконавця і жодним чином не може бути прийнятий для відображення поглядів Європейської Комісії*).

Остаточний звіт і резюме в ФР

- Результати Громадської консультації 2018 року щодо сфери застосування Регламенту ЄС з деревини доступні тут.

- Дослідження схем сертифікації та верифікації в лісовому секторі та продукції на основі деревини⁴².

Регламент FLEGT - Добровільні партнерські угоди FLEGT (VPA)

Ключовим елементом Плану дій FLEGT є добровільна схема для забезпечення того, щоб в ЄС імпортувалася тільки легальна деревина з країн, які погодилися взяти участь у цій схемі.

Внутрішньою правовою основою ЄС для цієї схеми є Регламент Ради (ЄС) N 2173/2005 від 20 грудня 2005 року (Регламент FLEGT) та Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) N 1024/2008 від 17 жовтня 2008 року, що дозволяє контролювати в'їзд деревини до ЄС з країн, що уступають у двосторонні угоди про добровільне партнерство FLEGT (VPA) з ЄС. Після

⁴² https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

узгодження, VPA включає зобов'язання та дії обох сторін щодо припинення торгівлі незаконною деревиною, зокрема, з ліцензійною схемою в країні-партнері та видачею ліцензій FLEGT, які засвідчують законність експорту деревини до ЄС. Для видачі ліцензій FLEGT країна-партнер VPA повинна запровадити систему забезпечення законності деревини (TLAS) та інші заходи, зазначені в VPA. При повному функціонуванні TLAS є надійним і надійним, оскільки він включає в себе ефективний контроль ланцюжка поставок, механізми перевірки відповідності і підлягає незалежному аудиту. VPA TLAS побудований навколо практичного визначення законності, яке було узгоджено через процеси участі за участю зацікавлених сторін від уряду, приватного сектора та громадянського суспільства. VPA також сприяє кращому застосуванню лісового права та інклюзивному підходу, що включає громадянське суспільство та приватний сектор.

VPA Unpacked містить всю можливу інформацію для читачів, які є новими для FLEGT і VPA, і для тих, хто вже знайомий з цими поняттями. VPA Unpacked організована в шести розділах, в яких описуються різні аспекти VPA в підвищенні рівня деталізації.

Єврокомісія отримала мандат від Ради міністрів ЄС для проведення переговорів у зв'язку з укладенням таких VPA FLEGT. Хоча Європейська комісія лідирує в цих переговорах, держави-члени ЄС відіграють ключову роль у підтримці переговорів та їх реалізації.

Перший VPA був підписаний з Ганою, за нею йдуть Республіка Конго, Камерун, Індонезія, Центральнаафриканська Республіка, Ліберія і В'єтнам.

ЄС завершив переговори і парафував VPA з Гондурасом і Гаяною. Ведуться переговори з Кот-д'Івуаром, Демократичною Республікою Конго, Габон, Лаосом, Малайзією і Таїландом.

Індонезія стала першою країною в світі, яка почала видавати ліцензії FLEGT 15 листопада 2016 року. Ліцензії FLEGT видаються органами ліце-

нзування (органи ліцензування в Індонезії, які є незалежними організаціями, зареєстрованими в Міністерстві навколишнього середовища та лісового господарства країни-провайдера).

Всю необхідну інформацію про лісоматеріали FLEGT можна знайти в розділі "4.2.3.5. FLEGT ліцензування" **VPA Unpacked**.

DG Environment лідирує в реалізації FLEGT AP, включаючи переговори та впровадження VPA FLEGT з країнами Південно-Східної Азії. VPA були підписані з Індонезією і В'єтнамом, і ведуться переговори з Лаосом і Таїландом. Переговори про VPA з Малайзією були припинені.

Фітнес-перевірка EUTR та Регламенту FLEGT була проведена в 2021 році для оцінки впровадження та функціонування цих двох інструментів, а також для оцінки того, чи були вони придатні для того, щоб зупинити нелегальну лісозаготівлю та пов'язану з ними торгівлю.

Двосторонній координаційний механізм ЄС - Китай

ЄС активізував співпрацю з іншими країнами-споживачами та переробниками. З Китаєм ЄС створив двосторонній координаційний механізм (BCM) з питань лісового правопорядку та управління (FLEG) у 2009 році, після конференції ЄС-Китай з лісового права та управління в Пекіні в 2007 році. Через BCM, ЄС і Китай працюють разом, щоб зупинити незаконну вирубку лісів і пов'язану з ними торгівлю незаконною деревиною по всьому світу. В рамках BCM, Китай і ЄС зустрічаються щороку, щоб поділитися інформацією про політику, обговорити сфери взаємного інтересу і домовитися про річні плани роботи (на 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019), які сприяють політичним цілям БЦМ. Держави-члени ЄС тісно координують свою роботу з питань лісового правопорядку, управління та торгівлі (FLEGT) з Європейською комісією, щоб забезпечити підтримку цілей BCM. BCM формує комплекс заходів, які здійснюються за допомо-

гою щорічних планів роботи, таких як підтримка створення нового законодавства в Китаї шляхом сприяння політичному діалогу щодо сприяння легалізації лісоматеріалів і лісоматеріалів, а також обміну інформацією між Китаєм, ЄС і країнами, які ведуть переговори або впроваджують угоди про добровільне партнерство FLEGT; підтримка подальшого розвитку Китайської системи перевірки законності деревини з урахуванням досвіду ЄС з регулювання деревини ЄС та досвіду країн VPA; робота над тристороннім діалогом Китай-Індонезія-ЄС щодо припинення торгівлі незаконною деревиною та деревиною; створення китайсько-африканського діалогу щодо управління лісами.

Багатосторонні екологічні угоди та процеси, пов'язані з лісовим господарством

Комісія бере участь у низці МЕА та процесах - характер участі змінюється залежно від обговорюваних тем. Наприклад, як угода, пов'язана з торгівлею, Комісія виступає від імені Європейського співтовариства в ІТТО. В інших випадках Комісія співпрацює з Президентством ЄС, щоб забезпечити збереження спільної позиції ЄС.

Глобальна лісова політика

1992 Лісові принципи Ріо - це набір керівних принципів для розвитку лісової політики, які були прийняті на Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро. Вони складають основу всіх подальших політичних розробок.

1997 Пропозиції щодо дій IPF/IFF дають конкретні вказівки щодо впровадження принципів лісів Ріо на національному та регіональному рівнях.

Форум Організації Об'єднаних Націй з лісів (UNFF) - форум лісової політики, створений в рамках ECOSOC, який разом з Спільним парт-

нерством по лісах (міжнародних лісових організацій) включає в себе те, що називається Міжнародною організацією по лісах.

Конвенція про біологічне різноманіття – Рамкова конвенція ООН про зміну клімату

Лісові проблеми розглядаються в вищевказаних конвенціях щодо біорізноманіття та зміни клімату. DG Довкілля допомагає забезпечити узгоджені позиції в лісах в цих різних процесах

Міжнародна організація тропічних лісів

ІТТО – це товарна угода з екологічним виміром, яка об'єднує виробників і споживачів тропічної деревини навколо спільної мети сталого лісового господарства.

ФАО

Комісія бере участь у дворічному Комітеті з лісів ФАО, який приймає рішення про програму роботи ФАО з лісів. ФАО відповідає за глобальні лісові бази даних і виробляє технічні публікації з лісових ресурсів, таких як **стан світового лісу (2005)**, а також надання технічної допомоги членам ФАО.

Європейська регіональна комісія ЄЕК ООН/ФАО

Лісовий комітет Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй сприяє розвитку політики щодо лісів в регіоні ЄЕК ООН та співпрацює з Регіональною комісією ФАО для Європи.

Діяльність лісової політики взаємодіє з багатьма секторами, в яких Комісія активно працює, такі як: торговельно-екологічні переговори, сертифікація та зелені державні закупівлі, економічне та розвиток співробітництва, корпоративна соціальна відповідальність⁴³.

⁴³ https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm

7.3. Європейська лісова стратегія до 2030 р.

7.3.1. Загальні положення та актуальність Європейської лісової стратегії, прийнятої до 2030 р.

16.07.2021 р. офіційним органом ЄС, а саме, Європейською комісією, прийнято стратегічно нову Лісову стратегію з поширенням своєї дії на усі країни ЄС, основні позиції якої в контексті захисту лісів полягають у реалізації заходів, насамперед, щодо: збільшення площі та біорізноманіття лісових масивів з урахуванням необхідності оптимізації екологічної ситуації в країнах ЄС у цілому.

Україна, отримавши 23.06.2022 року статус кандидата у члени ЄС, доткавши титанічних зусиль та сплативши життям багатьох тисяч своїх громадян, у питаннях охорони навколишнього природного середовища, особливо під час воєнних дій, які щоденно завдають невідновних втрат природним ресурсам, взяла на себе зобов'язання і у досліджуваній сфері щодо поступового імплементування відповідних норм до системи вітчизняного законодавства.

З метою збереження лісонасадження на території ЄС, що наразі складає близько 43,5 % та все ж має стрімку тенденцію до зменшення, вагому роль у чому відіграють і потужні лісові пожежі, що все частіше виникають та поширюються у країнах ЄС, і була розроблена та прийнята узгоджена версія Нової лісової стратегії цих країн.

Її важливість аргументована і тим, що лісові масиви, поглинаючи вуглекислий газ та забезпечуючи атмосферу киснем, зберігаючи водойми, захищають власне землі сільгосппризначення від ерозії й посухи, відіграючи тим самим, чи не найважливішу роль у збереженні екології й здоров'я людини, пом'якшуючи водночас наслідки глобальної зміни клімату, які загрожують планеті масштабними катастрофами у найближчому майбутньому.

Для країн-членів ЄС передбачено, що означені у Стратегії заходи щодо збереження й захисту лісів мають бути реалізовані не лише їх публічними органами, але й приватними організаціями й простими громадянами, втім, на добровільних засадах, які, все ж, отримують фінансові бонуси за їх втілення.

Так, до системи базових заходів цієї Стратегії віднесено наступні:

1) *Дослідження та розробки у сфері інноваційних технологій щодо захисту лісовим масивів*, спрямовані на раціональне й оптимальне використання природних ресурсів, протидію наслідкам кліматичних змін, підвищення різноманітності лісів й поліпшення екологічної ситуації;

2) *Додаткове фінансування приватних структур та власників лісових масивів*, що покликано простимулювати економічний розвиток щодо відновлення і збереження лісів.

3) *Розвиток екотуризму*, а саме, реклама відвідування не зазнавших людського втручання природних масивів й на урядовому рівні, стимулювання організації взаємодії туристичного й лісового сектора та служби охорони природи;

4) *Захист не зазнавших людського втручання лісових масивів, яких в країнах ЄС є наявними лише 3 %, що і підпадають під особливий захист*;

5) *Удосконалення економіки замкнутого циклу*, зокрема, переробка лісоматеріалів, їх багаторазове використання у поєднанні з ефективним застосуванням сприятиме більш довготривалому терміну служби виробів з лісоматеріалів, що, у цілому, призводитиме до зменшення використання лісових ресурсів, покращення клімату та оптимізації економіки за рахунок створення нових робочих місць;

6) *Оптимальне використання лісових ресурсів*, що у свою чергу, включає, лісовідновлювальні роботи, заходи з переробки лісосировини та

здійснення контролю за вирубкою лісу, що не має перевищувати число висаджених саджанців;

7) *Заходи зі скорочення викиду парникових газів*, що розраховані як мінімум на 55 % та до 2030 р. й передбачають збільшення абсорбції парникових газів природними поглиначами, зокрема, і лісами; адже загальновідомо, що лісове біорізноманіття суттєво впливає на негативний вплив забрудненого повітря на здоров'я людей;

8) *Захист та відновлення лісового різноманіття*, оскільки природний лісовий баланс сприяє збереженню вимираючих видів рослинного й тваринного світу;

9) *Декларування висадки нових 3 млрд дерев*⁴⁴.

Ліси та інші лісові землі⁴⁵ займають понад 43,5 % земельного простору ЄС та є вкрай важливими для здоров'я та добробуту всіх європейців. Наша залежність від них проявляється в тому, що повітря, яким ми дихаємо, і вода, яку ми п'ємо, а також багате лісове біорізноманіття та унікальна природна система є домівкою й середовищем існування для більшості різновидів тварин, що зустрічаються на суші в усьому світі⁴⁶. Вони, постаючи одночасно місцем спілкування з природою, сприяють зміцненню фізичного та психічного здоров'я людей, а також є ключовими факторами збереження успішних сільських районів⁴⁷.

⁴⁴ Лісова стратегія ЄС до 2030 року. https://ligno.com.ua/uk/news/67_eu-forest-strategy-for-2030.html

⁴⁵ Сталій розвиток в Європейському Союзі; Звіт про моніторинг прогресу в досягненні ЦУР у контексті ЄС, видання 2021 року (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-03-21-096>). FAO визначає ліс як землі площею понад 0,5 га з деревами висотою понад 5 метрів і покривом дерев понад 10 %, які переважно не перебувають у сільськогосподарському або міському користуванні. FAO визначає інші лісові землі як землі площею понад 0,5 га з пологом 5-10% дерев, здатних досягати висоти 5 метрів у висоту; або покриття навісу більше ніж на 10 %, якщо включені менші дерева та кущі. <http://www.fao.org/3/I8661EN/i8661en.pdf>

⁴⁶ Ліси містять 60 000 різних видів дерев, 80 % видів земноводних, 75 % видів птахів і 68 % світових видів ссавців. <http://www.fao.org/3/ca8642en/CA8642EN.pdf>

⁴⁷ Сталій розвиток в Європейському Союзі; Звіт про моніторинг прогресу в досягненні ЦУР у контексті ЄС, видання 2021 року. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-03-21-096>

Уже тривалий час ліси відіграють надзвичайно важливу роль в економіці та суспільному житті у цілому, створюючи робочі місця та забезпечуючи населення продуктами харчування, ліками, різними матеріалами, чистою водою тощо. Протягом століть ліси були процвітаючим центром культурної спадщини та ремісництва, традицій та інновацій. Втім, свою важливість вони як не втрачали в минулому, так і не втрачатимуть в майбутньому. Саме ліси є природним союзником у адаптації до зміни клімату та боротьбі з нею, а також матимуть вагоме значення у тому, щоб Європа стала першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Захист лісових екосистем також зменшує ризик зоонозних захворювань та глобальних пандемій. Відтак, здорове майбутнє для людей, планети та її процвітання загалом залежить від забезпечення здорових, біологічно різноманітних та стійких лісів у Європі та світі.

Незважаючи на таку вимогу, європейські ліси зазнають все більшого навантаження – частково внаслідок природних процесів, але також через посилення людської діяльності та тиску. Попри те, що площа лісів за останні десятиліття стала більшою завдяки природним процесам, лісорозведенню, сталому управлінню та активному відновленню, і хоча це призвело до кількох зростаючих тенденцій, втім, сучасний стан збереження лісів потребує значного покращення, у тому числі 27 % захищеної лісової території ЄС, що має стати «найздоровішою»⁴⁸.

Зміна клімату продовжує негативно впливати у тому числі і на європейські ліси, зокрема на території з моноспецифічними та одновіковими лісовими насадженнями. Зміна клімату також виявила раніше приховані вразливі місця, що значно посилюють такі руйнівні фактори, як шкідники,

⁴⁸ Відповідно до звітів держав-членів (що охоплюють період 2013-2018 рр.) та згідно зі статтею 17 Директиви про місця проживання й про стан збереження місць існування, перерахованих у Додатку I цієї Директиви, лише 49% лісових середовищ існування перебувають у задовільному стані. Лісові місця проживання в Додатку I охоплюють близько 27% усієї лісової площі в ЄС.

забруднення та хвороби, які, у свою чергу, впливають на режими лісових пожеж, що призводитиме до зростання масштабів та підвищення інтенсивності лісових пожеж в ЄС у наступні роки⁴⁹. Окрім цього, через екстремальні погодні явища та збільшення збору врожаю для різних економічних цілей⁵⁰ за останнє десятиліття прискорила втрата деревного покриву.

Нова лісова стратегія ЄС має на меті подолати ці виклики та розкрити потенціал лісів для нашого майбутнього з повною повагою до принципу субсидіарності, найкращих наявних наукових даних та принципів ефективного управління. Останні закріплені в Європейській зеленій угоді та Стратегії біорізноманіття ЄС до 2030 року та визнають центральну та багатofункціональну роль лісів, а також внесок лісівників та всього ланцюга побудови моделі на основі лісів задля досягнення до 2050 року сталого та кліматично нейтрального рівня економіки, гарантуючи, що всі екосистеми відновлені, стійкі та належним чином захищені. Ця Стратегія покликана замінити Лісову стратегію ЄС, прийняту у 2013 році⁵¹ та оцінену у 2018 році⁵².

Зобов'язання та дії, запропоновані в Стратегії, сприятимуть досягненню цілі ЄС щодо скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% у 2030 році, як зазначено в Європейському законі про клімат⁵³, і що буде реалізовано за допомогою заходів, викладених «Fit for 55»⁵⁴. Відповідно до Закону про клімат, щоб досягти цілі до 2030 року та кліматичної нейтральності, відповідні установи ЄС та держави-члени мають надавати

⁴⁹ Costa, H., de Rigo, D., Liberta, G., Houston Durrant, T., San-Miguel-Ayanz, J. (2020) European wildfire danger and vulnerability in a changing climate: towards integrating risk dimensions. JRC PESETA IV project – Task 19. Luxembourg: Publication Office of the European Union.

⁵⁰ <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FO> та <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124374>.

⁵¹ COM(2013) 659 final.

⁵² COM(2018) 811 final.

⁵³ Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999.

⁵⁴ Communication from the European Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 'Fit for 55': delivering the EU's the EU's Climate Target on the way to climate neutrality 2030, COM(2021) 550 final.

пріоритет швидким і передбачуваним скороченням викидів та, водночас, посилювати абсорбцію природними поглиначами. Викиди та абсорбція парникових газів лісами та лісовими продуктами відіграватимуть вирішальну роль у досягненні амбітної цілі чистого вилучення для Союзу 310 мільйонів тонн еквівалентів двоокису вуглецю, як це зазначено в пропозиції щодо перегляду Положення про Землекористування, Зміни в землекористуванні та Лісове господарство⁵⁵. Стратегія також визначає політичну основу для створення зростаючих, здорових, різноманітних та стійких лісів ЄС, що здійснюють значний внесок у наше прагнення щодо досягнення біорізноманіття, забезпечують засоби для існування у сільській місцевості та за її межами, а також підтримують стійку лісову біоекономіку, що спирається на більшість методів сталого ведення лісового господарства. Останні базуються на визнаній і міжнародно узгодженій концепції динамічно сталого управління лісами, що враховує багатофункціональність, різноманітність лісів і три взаємозалежні стовпи сталого розвитку.

Задля досягнення успіху в такій трансформації, нам знадобляться більш здоровіші та різноманітні ліси, зокрема для зберігання та секвестрації вуглецю, зменшення впливу забруднення повітря на здоров'я людей та припинення втрати середовищ існування та різновидів тварин. Це є передумовою задля того, аби ліси могли забезпечувати засоби для існування та виконувати свої соціально-економічні функції протягом наступних десятиліть. Задля досягнення такої мети, нам доведеться повернути негативні тенденції, покращити моніторинг для кращої фіксації стану наших лісів, а також активізувати спільні зусилля щодо захисту та відновлення біорізноманіття лісів і тим самим забезпечити їх стійкість. Не менш важливою є гарантування наявності деревини, а також стимулювання недеревної лісо-

⁵⁵ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation 2018/841 on the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) 2018/1999, COM(2021) 554 final.

вої економічної діяльності, щоб диверсифікувати місцеву економіку та робіти місця в сільській місцевості.

Враховуючи зростаючий, а іноді й конкуруючий попит на ліси, ми також повинні забезпечити, аби кількість деревини, яку ми використовуємо, залишалася в межах стійкості⁵⁶ й оптимально використовувалася відповідно до каскадного принципу⁵⁷ та підходу кругової економіки. Таким чином, дані умови максимально забезпечують заміну скам'янілостей на основі довгоживучих циркулюючих матеріалів і продуктів, що є найбільш цінними для зберігання вуглецю та циркулярної економіки.

Лісова стратегія ЄС сформована на початку стрімко зростаючої кризи клімату та біорізноманіття. Враховуючи те, що наступне десятиліття є вирішальним, Стратегія представляє конкретний план до 2030 року, що поєднує *регуляторні, фінансові та добровільні заходи*.

Даний план включає заходи щодо посилення захисту та відновлення лісів, покращення сталого ведення лісового господарства та покращення моніторингу та ефективного децентралізованого планування лісів у ЄС з метою забезпечення стійких лісових екосистем та надання лісам можливості виконувати свою багатофункціональну роль. Для подальшої підтримки стійкої лісової біоекономіки задля кліматично нейтрального майбутнього, дана Стратегія пропонує заходи щодо інновацій та просування нових матеріалів і продуктів для заміни аналогів на основі викопних матеріалів, а також для розвитку недеревної лісової економіки, включаючи екотуризм. Стратегія також зосереджена на сталому відтворенні та залісненні, а також передбачає дорожню карту висадки щонайменше 3 мільярдів додаткових дерев у ЄС до 2030 року.

⁵⁶ [brief_on_role_of_forest-based_bioeconomy_in_mitigating_cc_online \(2\).pdf](#)

⁵⁷ Каскадний принцип вже був закріплений у Лісовій стратегії ЄС на 2014-2020 роки. Відповідно до цього принципу, деревина використовується в наступному порядку пріоритетів: 1) вироби на основі деревини, 2) подовження терміну їх служби, 3) повторне використання, 4) переробка, 5) біоенергія та 6) утилізація.

Завдяки цій стратегії Комісія пропонує власне амбітне бачення, що спирається на сильну залученість, мотивацію та самовідданість усіх власників та управлінців лісів та землі. Їхня роль у наданні екосистемних послуг є ключовою і потребує підтримки. Стратегія спрямована на розвиток, серед іншого, фінансового стимулювання, зокрема приватних власників та розпорядників лісів для надання цих екосистемних послуг.

Усі заходи мають бути розроблені та впроваджені у тісній співпраці з державами-членами, а також державними та приватними власниками лісів та іншими доглядальниками лісів, оскільки вони є стимулом для необхідних змін задля формування живої та стійкої лісової біоекономіки в ЄС. Нова Лісова Стратегія ЄС спрямована на активне залучення всіх відповідних суб'єктів та рівнів управління, від держав-членів до власників та розпорядників лісів, лісових галузей, науковців, громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін.

Попри те, що Стратегія зосереджена лише на лісах ЄС та має на меті зробити важливий внесок ЄС у Цілі Сталого Розвитку ООН до 2030 року, зокрема у Ціль 15⁵⁸, вона визнає той факт, що виклики, пов'язані з лісами, є глобальними й розповсюдженими у всіх частинах світу, а лісова територія все ще демонструє негативні тенденції зменшення в середньому на 4,7 млн. га на рік, при цьому вирубка лісів відбувається зі швидкістю 10 млн. га на рік⁵⁹. Комісія підтверджує свою повну відданість виконанню свого Повідомлення 2019 року щодо Захисту та Відновлення Світових Лісів⁶⁰, у тому числі шляхом тісного партнерства щодо захисту лісів, їх відновлення та сталого управління, а також ухвалення проекту закону, який законодавчо закріпить факт того, що продукти, отримані в ЄС чи з третіх країн, що

⁵⁸ Ціль 15 встановлює місію щодо захисту, відновлення та сприяння сталому використанню наземних екосистем, сталого управління лісами, боротьби з опустелюванням, а також зупинення та зворотної деградації земель та припинення втрати біорізноманіття.

⁵⁹ FAO (2020) *ibid.*

⁶⁰ [EU Communication 2019 - Forests - Environment - European Commission. \(europa.eu\).](https://ec.europa.eu/communication/2019/forests-environment)

продаються на ринку ЄС, не сприяють глобальній вирубці лісів. Співпраця ЄС підтримуватиме комплексність та інтегрованість підходів до лісів, що мають зміцнювати управління, стійкість та законність ланцюгів створення вартості, біорізноманіття та спосіб життя місцевого населення. Водночас, такі досить високі амбіції є узгодженими із зусиллями ЄС задля очолення кліматичного порядку денного та імплементації стратегії ЄС щодо досягнення біорізноманіття до 2030 року, включно з амбітною Глобальною Програмою Біорізноманіття.

7.3.2. Підтримка соціально-економічних функцій лісів задля процвітання сільських територій та стимулювання лісової біоекономіки в межах екологічної стійкості

Ліси та лісовий сектор забезпечують численні соціально-економічні функції та переваги, зокрема додаткові робочі місця та можливості зростання в сільській місцевості, а також рекреаційні функції, що значно сприяють фізичному та психічному здоров'ю громадян.

За оцінками, в ЄС налічується 16 мільйонів приватних власників лісів, а 40% лісів перебувають під різними механізмами державної власності. У 2018 році в ЄС 2,1 мільйона людей⁶¹ працювали в традиційному лісовому секторі (лісове господарство, лісозаготівля, пиляння, вироби з деревини, целюлоза та папір), створюючи валову додану вартість у розмірі 109855 мільйонів євро. Ще 1,2 мільйона людей працювали у секторі виробництва дерев'яних меблів і друкування паперу, наприклад, книжок і газет, створюючи відповідно 25 і 31 мільярд євро валової доданої вартості⁶². У 2018 році 397000 підприємств працювали в деревообробній промисловості,

⁶¹ Eurostat, Labour Force Survey.

⁶² Source for the gross value added: Eurostat 2020: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Wood_products_-_production_and_trade#Wood_based_industries and table [sbs_na_ind_r2]; employment: table [lfsa_egan22d] and Robert et al. 2020.

що становить 20% виробничих підприємств у всьому ЄС. Додаючи до цієї діяльності сектори видання друкованих документів, тепло- та електроенергетики на основі деревини, а також дерев'яного будівництва, розширені ланцюги створення вартості на основі лісу підтримали 4 мільйони робочих місць у зеленій економіці. Ця кількість зменшилася приблизно на 20% з 2008 по 2013 роки і залишалася досить стабільною з того часу⁶³.

Екологічна сировина та недеревні матеріали й продукти є ключовими для переходу ЄС до стійкої кліматично нейтральної економіки.

Екологічні та довговічні вироби на основі деревини можуть посприяти в досягненні кліматичної нейтральності шляхом зберігання вуглецю та заміни викопних матеріалів, зокрема за рахунок вбудованого вуглецю, який додає до видалення вуглецю, що, в іншому випадку, відбувається за допомогою біологічних процесів⁶⁴. Під час збору врожаю або ж природної загибелі, дерева виділяють вуглець в атмосферу, наприклад внаслідок пожеж, спалювання задля отримання енергії чи природних процесів гниття. Період видалення вуглецю може бути значно продовжений при перетворенні деревної біомаси в деревні матеріали та вироби з тривалим циклом експлуатації. Положення⁶⁵ про Землекористування, Зміни в землекористуванні та Лісове господарство (LULUCF) гарантує, що держави-члени повідомляють та враховують зміни в запасах вуглецю не лише в лісах, а й у заготовлених деревних продуктах, які будуть посилені згідно з переглянutoю постановою, запропонованою як частина положення «Fit for 55». Заготовлена деревина в ЄС є активним чистим поглиначем вуглецю близько -40 Мт CO₂-екв./рік, а також створює кліматичні переваги за рахунок ефекту заміни матеріалу, зі значеннями в діапазоні від -18 до -43 Мт CO₂-

⁶³ Robert, N.; Jonsson, R.; Chudy, R.; Camia, A. The EU Bioeconomy: Supporting an Employment Shift Downstream in the Wood-Based Value Chains? Sustainability 2020, 12, 758. <https://doi.org/10.3390/su12030758>.

⁶⁴ COM (2020) 98 final.

⁶⁵ Regulation 841/2018.

екв/рік⁶⁶. Чим «триваліший» продукт, тим краще він підходить для пом'якшення впливу клімату, що потім відображається у збільшенні чистої абсорбції відповідно до звітності та обліку LULUCF в державах-членах і, відображаючи ефекти заміщення, опосередковано повідомляється та враховується як скорочення викидів в інших секторах.

Надзвичайно важливо, аби, будуючи стійку та кліматично нейтральну економіку, ми оптимізували використання деревини відповідно до каскадного принципу, зокрема за допомогою ринкових стимулів. Це означає, що деревину слід якомога більше використовувати для довговічних матеріалів і виробів, щоб замінити їх аналоги, що містять багато вуглецю та викопні речовини, наприклад, у будівлях та меблях, водночас визнаючи, що не вся деревина придатна для таких цілей. Інновації переробки в цій галузі також можуть забезпечити біоматеріали та продукти з меншим впливом на навколишнє середовище, ніж ті, що містять викопні речовини.

Недовговічні вироби на основі деревини також відіграють свою роль, особливо в заміні своїх аналогів на основі викопних. Деревина, яка використовується для виробництва «короткоживучих» продуктів, а також для виробництва енергії, повинна покладатися на деревину, яка непридатна для «довгоживучих» матеріалів і продуктів, і вторинну деревну біомасу, таку як побічні продукти лісопильного виробництва, залишки та вторинна сировина. Технологічні досягнення вже полегшують переробку залишків і відходів деревної біомаси для циркулярних інноваційних матеріалів і про-

⁶⁶ Категорії заготовленої деревини включають 1) пиляну деревину, 2) дерев'яні панелі та 3) папір. Для пом'якшення викидів парникових газів вони виконують першу функцію розпаду з різними значеннями напівживості (35, 25 і 2 роки). Таким чином папір руйнується набагато швидше (з часом має набагато нижчий потенціал пом'якшення), ніж інші категорії. Все, що не входить до цієї категорії/використання, миттєво окислюється. Grassi, G., Fiorese, G., Pilli, R., Jonsson, K., Blujdea, V., Korosuo, A. and Vizzarri, M., Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution, Sanchez Lopez, J., Jasinevičius, G. and Avraamides, M. editor(s), European Commission, 2021, JRC124374.

дуктів, таким чином диверсифікуючи біопродукти та пропонуючи екологічно чисті рішення для нових або нових сфер застосування.

Повага до принципів циркулярної економіки також має вирішальне значення. Пріоритет має бути наданий повторному використанню та переробці всієї продукції з деревини, у тому числі, наприклад, з будівельних майданчиків та будівельних майданчиків, оскільки розширена циркулярність продукції дає можливість довше зберігати всі вироби з деревини в економіці для багаторазового використання.

Постачання продукції з деревини має здійснюватися в синергії з покращенням стану збереження європейських та світових лісів, збереженням і відновленням біорізноманіття для стійкості лісів, адаптації до клімату та багатофункціональності лісів. Деревина високої екологічної цінності не повинна використовуватися, а біоекономіка на основі деревини повинна залишатися в межах стійкості та бути сумісною з кліматичними цілями ЄС на 2030 та 2050 роки та цілями щодо біорізноманіття. Як зазначено в останніх дослідженнях⁶⁷, у короткостроковій та середньостроковій перспективі, тобто до 2050 року, потенційні додаткові вигоди від заготовленої деревини та заміни матеріалів навряд чи зможуть компенсувати скорочення чистого поглинання лісу, пов'язане зі збільшенням заготівлі. Держави-члени повинні звернути увагу на цей ризик, за який, відповідно до чинного законодавства, вони відповідають.

На додаток до економіки на основі деревини, ліси пропонують різноманітні не менш важливі додаткові продукти та послуги, від їжі до екотуризму, які підтримують економіку та соціальну структуру в сільській місцевості. Орієнтовна вартість усієї заготовленої недеревної продукції в Європі становить 19,5 млрд євро на рік. Це становить 77,80 євро на гектар на

⁶⁷ JRC. Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution, 2021. [brief_on_role_of_forest-based_bioeconomy_in_mitigating_cc_online \(2\).pdf](#)

рік. 86% заготовленої недеревної лісопродукції призначено для особистого споживання.⁶⁸

Лісова стратегія ЄС визнає та має на меті сприяти розвитку всієї стійкої лісової біоекономіки, що працює в синергії з покращенням клімату та амбіцій ЄС щодо біорізноманіття.

Сприяння стійкій лісовій біоекономіці для довговічності деревини

У межах стабільної доступності та постачання деревини лісовий сектор має значний економічний потенціал для покращення виробництва стійкої та законно заготовленої деревини для циркулярних та довговічних матеріалів та виробів. Це вимагає стимулювання попиту в низьких галузях промисловості та просування практики ведення лісового господарства, виробничих інструментів і процесів, які краще адаптовані до різних майбутніх лісових ресурсів.

Для збільшення пропозиції довговічних виробів з деревини необхідні інвестиції по всьому ланцюжку переробки деревини. Необхідно підтримувати деревообробну промисловість для кращої адаптації до мінливих і диверсифікованих ресурсів лісів. Інвестиції мають також зосередитися на виробництві довговічних дерев'яних виробів із колод нижчої якості, з більшої кількості листяних порід, а також очікувати більших коливань виробництва з часом.

З цієї точки зору, найважливіша роль виробів з деревини полягає в тому, щоб допомогти перетворити будівельний сектор із джерела викидів парникових газів у поглинач вуглецю, як зазначено в Стратегії «Оновлення Хвилі»⁶⁹ та новій Європейській Ініціативі Bauhaus⁷⁰. Саме тут існує знач-

⁶⁸ Lovrić, M., Da Re, R., Vidale, E., Prokofieva, I., Wong, J., Pettenella, D., ... Maysar, R. (2020). Non-wood forest products in Europe – A quantitative overview. *Forest Policy and Economics*, 116, 102175. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2020.102175>

⁶⁹ COM (2020) 662 final.

ний простір для вдосконалення. Становлячи менш ніж 3% частки ринку, вироби з деревини все ще являються лише невеликою частиною будівельних матеріалів у Європі, де в основному домінують енергоємні матеріали на основі викопного палива⁷¹. Комісія розробить дорожню карту до 2050 року щодо скорочення викидів вуглецю протягом усього життєвого циклу в будівлях. У контексті перегляду Положення про будівельні вироби⁷², Комісія розробить стандартну, надійну та прозору методологію для кількісної оцінки кліматичних переваг дерев'яних будівельних виробів та інших будівельних матеріалів.

Стимулювання використання виробів з деревини в ЄС також вимагає дій з боку попиту, у тому числі боротьбу з помилковими уявленнями про ризик пожежі та недостатню довговічність, а також визнання численних переваг виробів з деревини щодо зменшення забруднення та споживання енергії під час будівництва, використання та деконструкції фаз. Інженерів-будівельників та архітекторів слід стимулювати до проектування будівель з дерева. Будівельні компанії, дотримуючись принципів мислення життєвого циклу та циркулярності, повинні відображати всі переваги дерев'яного будівництва у своїх преміях за ризики в бізнес-моделях.

Відповідно до Нової Європейської Ініціативи Bauhaus⁷³, слід посилити дослідження та інновації в області архітектури, екологічного дизайну та будівельних матеріалів, у тому числі щодо промислових удосконалень для використання більш низькоякісної деревини, особливо з листяних порід, а

⁷⁰ https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_en.

⁷¹ Конструкційна продукція на основі деревини займає середню частку ринку в ЄС 2,4% (що становить загальне споживання ЄС 26,2 млн м³, або 15,7 млн тонн матеріалу), тоді як нерудні корисні копалини становлять основну частину матеріалів, що використовуються в будівельному секторі (частка ринку 93%). Ця частка ринку сильно варіюється між державами-членами: такі лідери, як Фінляндія або Швеція, досягають частки ринку понад 10%, тоді як більшість країн-членів мають частку ринку нижче 2%. Джерело: Trinomics (in prep) Evaluation of the climate benefits of the use of harvested wood products in the construction sector and assessment of remuneration schemes. Task 1.1 Market Analysis.

⁷² Regulation (EU) 305/2011.

⁷³ https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_en.

також щодо того, як покращити каскадне використання та збільшити циклічність, орієнтуючись на відновлення існуючої деревини для виготовлення виробів з деревини. Зокрема, Інноваційний фонд⁷⁴, присвячений фінансуванню інноваційних низьковуглецевих технологій, пропонує можливості підтримки інноваційних проектів у будівництві, зокрема дерев'яних конструкцій.

Регулятивні підходи також потребують уваги. Розширення виробництва довговічних виробів з деревини обмежується будівельними нормами, наприклад, правилами пожежної безпеки, які ще не повністю відображають технічні можливості сучасних дерев'яних конструкцій. Державам-членам слід заохочувати відображення найкращих наявних наукових доробків та відкриттів при розробці нормативно-правових актів, сприятливих для довговічних виробів з деревини, включаючи вплив на енергетичну та екологічну ефективність будівельних виробів, а також заохоченні екомаркування, пов'язаного з поглинанням вуглецю та збільшенням кругообігу.

Завдяки стимулам, які безпосередньо ґрунтуються на поглинанні вуглецю, майбутня ініціатива з вирощування вуглецю та структура сертифікатів на видалення вуглецю повинні включати спеціальні заходи щодо виробництва та використання довговічних деревних продуктів з повною повагою до цілей біорізноманіття. Ці стимули на рівні окремих учасників доповнюють та підтримують кліматичні цілі ЄС у цілому.

Забезпечення сталого використання деревних ресурсів для біоенергетики

На даний час біоенергетика на основі деревини є основним джерелом відновлюваної енергії, що забезпечує 60% використання відновлюваної енергії в ЄС. Аби досягти цілі скорочення викидів щонайменше на 55% до

⁷⁴ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en.

2030 року, державам-членам необхідно буде значно збільшити частку відновлюваних джерел у своєму енергетичному балансі. Біоенергетика і надалі відіграватиме значну роль у цьому поєднанні, якщо біомаса вироблятиметься стабільно та використовуватиметься ефективно відповідно до принципу каскадного розподілу та з урахуванням цілей Союзу щодо поглинання вуглецю та біорізноманіття, а також загальної доступності деревини до 2030 року⁷⁵.

У тих сферах, де ефективне використання деревного матеріалу неможливе, біоенергетика також продовжуватиме відігравати свою роль у покращенні засобів задля існування первинних виробників, а саме лісівників і фермерів, а також диверсифікації економічних можливостей на основі лісових земель в сільській місцевості. Додатковий дохід від ринків біоенергетики може забезпечити прибуток власникам та управлінцям лісів на всіх етапах сталого ведення лісового господарства, а також забезпечити отримання регулярного доходу від своєї землі.

Щоб забезпечити як соціально-економічні переваги, так і екологічну стійкість біоенергії на основі деревини, Директива про відновлювані джерела енергії 2018 року включила у собі розширені критерії стійкості для всіх видів біомаси задля отримання енергії. Нині вони мають виконуватися державами-членами ЄС, і Комісія буде уважно стежити за правильним транспонуванням цих заходів у контексті загальної імплементації чинної Директиви щодо відновлюваної енергетики та, у разі необхідності, вживатиме заходів щодо забезпечення її виконання.

Окрім того, у світлі нещодавніх наукових даних у контексті амбіцій ЄС щодо посилення клімату та біологічного різноманіття, існує необхідність подальшого посилення гарантій сталості біоенергетики на основі лі-

⁷⁵ [Forest-based bioeconomy and climate change mitigation: trade-offs and synergies in carbon storage and material substitution | EU Science Hub \(europa.eu\)](#).

сів. Останній звіт Комісії⁷⁶ про використання деревної біомаси для виробництва енергії в ЄС свідчить про збільшення загального використання деревної біомаси в ЄС за останні два десятиліття (приблизно на 20% зростання з 2000 року), на що може додатково вплинути збільшення цілі щодо відновлюваної енергії. Крім того, у дослідженні порівнюється вплив різних методів управління як на біорізноманіття, так і на зміну клімату, а також визначаються безпрограшні методи управління, які позитивно сприятимуть цим двом напрямкам.

Щоб пом'якшити потенційні кліматичні та екологічні ризики, пов'язані з використанням біоенергії на основі деревини та максимізувати її позитивний вплив на клімат, Стратегія біорізноманіття ЄС на 2030 рік передбачає, що використання цілих дерев для виробництва енергії, як з ЄС, так і імпортованих, має бути зведеною до мінімуму.

Пропозиція щодо перегляду Директиви щодо відновлюваної енергії як частини «Fit for 55» містить додаткові конкретні запобіжні заходи. Останні включають посилені критерії стійкості для біоенергетики, розширення сфери їх застосування та розширення зон, заборонених для джерел. Це означає заборону добування лісової біомаси з «пралісів» та обмеження її в лісах із високим біологічним різноманіттям, що, у свою чергу, гарантуватиме відсутність втручання в цілі охорони природи.

Пропозиція також застосовує критерії економії викидів парникових газів до існуючих установок та розширює сферу застосування критеріїв

⁷⁶ Деревна біоенергетика в ЄС в основному (49%) базується на залишках і відходах від лісозаготівель і переробки деревини (наприклад, гілки і бадилля, тирса, відходи деревини). Решта 37% постачається з так званих «первинних джерел біомаси», включаючи низькоякісну ствольову деревину та проріджування (20%), половина з яких – ствольова деревина (10%), отримана з порослих, а 4% - ствольова деревина промислової якості. Решта 14% не віднесені до категорій у звітній статистиці, що означає, що вони не класифікуються ні як первинне, ні як вторинне джерело, однак у світлі аналізу джерел потоків деревної біомаси, швидше за все, буде первинна деревина. <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/use-woody-biomass-energy-production-eu>.

стійкості й економії парникових газів задля того, аби охопити всі установ-
ки з потужністю 5 чи більше мВт.

Окрім цього, пропозиція посилює реалізацію каскадного принципу
як основного драйвера змін у політиці біоенергетики, забезпечуючи спра-
ведливий доступ до ринку сировини біомаси для розвитку інноваційних
рішень на основі біомаси з високою доданою вартістю та сталої циркуляр-
ної біоекономіки.

Беручи до уваги ієрархію відходів⁷⁷ та каскадний принцип, держа-
вам-членам ЄС пропонується розробити власні мехізми підтримки вико-
ристання біомаси для отримання енергії таким чином, щоб мінімізувати
неправомірні спотворюючі впливи на ринок сировини біомаси та шкідли-
вий вплив на біорізноманіття. Для певних роз'яснень, як саме застосовува-
ти каскадний принцип для біомаси, та як мінімізувати використання якіс-
ного круглого лісу для виробництва енергії, зокрема, Комісія має ухвалити
окремий делегований акт.

До того ж, згідно із пропозицією, жодної підтримки виробництва
енергії з пиловочних колод, колод шпону, пнів та коріння надаватися не
повинно.

Введено також додатковий елемент, що покликаний забезпечити
більш ефективно використання енергії деревної біомаси шляхом частково-
го обмеження надання державної допомоги електростанціям.

Комісія продовжить аналізувати вплив національних механізмів під-
тримки попиту та пропозиції на біомасу, її вплив на біорізноманіття та
можливі ринкові диспропорції, а також оцінить можливість подальших
обмежень щодо механізмів підтримки лісової біомаси. Загальною метою
Союзу постає забезпечення того, щоб частка лісової біоенергетики в стру-

⁷⁷ Як зазначено у статті 4 Директиви 2008/98/ЄС.

ктурі відновлюваної енергії ЄС залишалася в межах стійкості, а її можливі негативні зовнішні наслідки були належним чином пом'якшені.

Сприяння розвитку недеревної лісової біоекономіки, зокрема еко-туризму

Ліси Європейського Союзу забезпечують надзвичайно цінні недеревні продукти, такі як «пробка» (80% світового виробництва), смола, дубильні речовини, корм, лікарські та ароматичні рослини, фрукти, ягоди, горіхи, коріння, гриби, насіння, мед, декоративні рослини та дикі тварини, які приносять значну користь місцевим громадам. Вони складають близько 20% ринкової вартості лісів⁷⁸, та, що важливо, громадам-власникам можна надалі розвивати та підтримувати їхній потенціал задля отримання додаткових доходів, співпрацюючи з національними та місцевими органами влади.

Особливо це стосується туристичної сфери, пов'язаної з природою, що має значний потенціал зростання. Європейський туристичний сектор особливо сильно постраждав від COVID-19, втім, у цей же час, пандемія збільшила попит на туристичний напрямок в найближчих місцевостях та менш переповнених місцях на природі та під відкритим небом. Зростаюча тенденція розвитку природного туризму та оздоровчих послуг, за умови, що вони дотримуються вимог відповідного законодавства, створює можливості задля прискорення зеленого переходу туристичного сектору та забезпечення нових можливостей для збільшення доходів в сільській місцевості та покращення сільського господарства, одночасно сприяючи збереженню біорізноманіття та збереженню запасів вуглецю.

⁷⁸ Martinez de Arano I, Maltoni S, Picardo A, Mutke S et al. (2021). Non-Wood Forest Products for people, nature and the green economy. Policy priorities for Europe. A white paper based on lessons learned from around the Mediterranean. Deliverable 3.3 of the European Thematic Network INCREDible, Horizon2020 grant agreement n° 774632. P. 7.

Для отримання переваг від недеревних продуктів для сільських громад у лісових ландшафтах, Комісія сприятиме розробці скоординованих та інтегрованих регіональних, національних та субнаціональних програм⁷⁹ щодо сталого виробництва недеревних лісових продуктів.

Для стимулювання лісового екотуризму в ЄС Комісія сприятиме співпраці між туристичним сектором, власниками лісів та природоохоронними службами, а також дотриманню стандартів і норм у процесі діяльності екологічного туризму. Туристична індустрія повинна розвиватись у тісній співпраці з керівниками лісового господарства, що сприятиме розробці таких туристичних продуктів, які позитивно впливатимуть на здоров'я людей, не завдаючи негативного впливу природним цінностям, особливо на заповідних територіях.

Розвиток навичок та розширення прав і можливостей людей з метою досягнення сталої лісової біоекономіки

Зростаюча роль лісів у переході до сталого та кліматично нейтрального майбутнього вимагає збільшення комплексу навичок у сфері покращення методів сталого ведення лісового господарства в архітекторів, інженерів та дизайнерів, експертів з їжі, спеціалістів з даних, хіміків, фасилітаторів екотуризму тощо.

Комісія, у свою чергу, також заохочуватиме до приєднання до так званого Пакту Навичок зацікавлені сторони у сфері лісового господарства. Пакт має на меті мобілізувати та стимулювати приватні та державні зацікавлені сторони до конкретних дій. Зобов'язання відповідних державних і приватних зацікавлених сторін щодо підвищення кваліфікації працівників лісового сектору можуть мати різні форми, наприклад, такі як широкомасш-

⁷⁹ INCREDIBLE як проект, який пропонує Мережі середземноморських недеревних лісових продуктів, які сприяють інноваціям у науковому та практичному обміні.

табні партнерства, регіональні та місцеві партнерства, тристоронні угоди або зобов'язання окремих організацій. Зацікавлені сторони лісового господарства працюватимуть разом у рамках Пакту, щоб адаптувати освіту та підготовку лісівників до викликів і потреб сучасного життя. Якісне та ефективне навчання, у тому числі на робочих місцях, є ключовим фактором для залучення молодих спеціалістів до лісового сектору та здобуття ними тих навичок, які необхідні для роботи в умовах стійкої лісової біоекономіки.

Членство у Європейському соціальному фонді плюс (ESF+) сприятиме розвитку навичок, необхідних для переходу до більш стійких методів управління у професіоналів в сфері лісового сектору. Діяльність Фонду також націлена на підвищення зайнятості та підприємництва шляхом створення нових підприємств, що дотримуватимуться принципів сталого використання продуктів та послуг лісового господарства.

Через Коаліцію «Освіта заради клімату» Комісія продовжуватиме сприяти співпраці та об'єднувати учнів, студентів, викладачів та зацікавлених сторін у розвитку лісів⁸⁰ шляхом впровадження наступних кроків:

У рамках огляду положення про будівельні продукти⁸¹ встановить стандартну, надійну та прозору методологію задля кількісної оцінки кліматичних переваг дерев'яних будівельних виробів та інших будівельних матеріалів, що відображає найсучасніші методи аналізу динамічного життєвого циклу;

У рамках Спільної Сільськогосподарської Політики та задля збільшення лісової підтримки надасть нові засоби для обміну інформацією про найбільш ефективні практики найкращого проектування та впровадження заходів у лісовій сфері;

⁸⁰ E.g. www.forest.erasmusproject.eu.

⁸¹ Regulation (EU) 305/2011.

Пропагуватиме використання логотипу «Natura 2000» для недеревних лісових продуктів і послуг;

Перегляне, доповнить та оновить Закон про таксономію щодо клімату, зокрема у частині технічних критеріїв перевірки лісового господарства та біоенергетики, аби краще врахувати безпечні для біорізноманіття практики, що знаходяться на стадії розробки. Розгляне можливість включення сталої діяльності, пов'язаної із заготівлею, виробництвом та використанням деревини до майбутніх актів Регулювання Таксономії⁸² щодо інших екологічних цілей;

Створить новий альянс між професіоналами у сфері туризму та лісівниками, залучивши Всесвітню Туристичну Організацію та мережу природної та культурної спадщини Європи;

Сформує набір інструментів задля підтримки держав-членів ЄС у впровадженні довічних програм та порад для лісівників, адаптації освіти та навчання до сучасних викликів та лісових потреб;

Заохочуватиме зацікавлені сторони лісового господарства до створення партнерських відносин у рамках «Пакту Навичок» та залучення «Європейського соціального фонду плюс» до спільної роботи та збільшення можливостей підвищення кваліфікації та перекваліфікації в лісовому господарстві.

7.3.3. Захист, відновлення та розширення лісів ЄС задля боротьби зі зміною клімату, повернення біологічного різноманіття та забезпечення стійких і багатофункціональних лісових екосистем

У світлі зміни клімату та втрати біорізноманіття постає нагальна потреба в адаптивному відновленні лісів та впровадженні нових підходів до управління на основі екосистем, що підвищують стійкість лісів ЄС. Це є

⁸² Regulation (EU) 852/2020.

передумовою для того, аби ліси могли виконувати свої соціально-економічні та екологічні функції задля майбутніх поколінь, а також забезпечити процвітаючу лісову біоекономіку на десятиліття вперед. Але це також потрібно для того, щоб уникнути ескалації соціально-економічних витрат від лісових лих, захистити людей, землю та будинки від повеней, пожеж і зсувів, зберегти запаси вуглецю та інші екосистемні послуги лісів, які є життєво важливими для здоров'я та благополуччя людей, такі як чисте повітря, регулювання водних ресурсів та середовище проживання для різноманіття біосистеми.

Для покращення стійкості та адаптації лісів необхідно все більше захищати та відновлювати їх біорізноманіття, а також приймати безпечні для біорізноманіття методи ведення лісового господарства. За умови належної підтримки власників та керівників лісів у перехідному періоді, це водночас є і чудовою економічною можливістю, адже за даними Всесвітнього економічного форуму, збереження, відновлення та стале управління лісами може принести додаткових 190 мільярдів євро для бізнесу та створити 16 мільйонів робочих місць у всьому світі до 2030 року⁸³.

Крім того, необхідним є впровадження ефективних підходів до зниження ризику в контексті значної невизначеності, пов'язаної з майбутніми лісами. Фактично можна говорити про те, що початок зміни клімату означає зміну лісів. Зони рослинності Європи почали зміщуватися вгору та на північ, викликаючи трансформацію лісових екосистем у більшості місць. Це означає, що дуже незначна кількість лісів або не зазнають сильного впливу зміни клімату, або не потребуватимуть негайних управлінських заходів для зменшення їхньої вразливості до зміни клімату.

⁸³ <https://www.weforum.org/press/2020/08/us-businesses-governments-and-non-profits-join-global-push-for-1-trillion-trees/>

Власники та управлінці лісів у Європі вже добре ознайомлені з проблемою зміни клімату та стурбовані її наслідками. Це усвідомлення потребує дедалі більшого втілення дій та практик щодо адаптації лісового господарства задля підвищення його стійкості. Для цього необхідно розвивати технічні знання, а також цільові регуляторні та фінансові заходи. Ця Стратегія спрямована на вирішення вище зазначених проблем та підтримку власників і менеджерів лісів у їхніх зусиллях, розширення передового досвіду та забезпечення збільшення кількості та якості лісового покриву ЄС на десятиліття вперед.

Захист первинних та реліктових лісів, що залишились на території ЄС

Задля того, аби залишити простір для процвітання природи, Стратегія ЄС щодо біорізноманіття до 2030 року сформувала загальну ціль (захистити щонайменше 30% території ЄС шляхом поставлення її під дієвий режим управління, з яких 10% землі ЄС має бути піддано під суворі закони захисту. До того ж, лісові екосистеми повинні будуть зробити свій внесок у досягнення цієї мети.

Усі праліси та реліктові ліси, зокрема, будуть піддані суворій охороні. За оцінками, їхнє покриття складає лише близько 3% лісових земель ЄС, а ділянки, як правило, невеликі та фрагментовані. Праліси та реліктові ліси не лише є одними з найбагатших лісових екосистем ЄС, але, окрім цього, зберігають значні запаси вуглецю, а також видаляють вуглець з атмосфери, при цьому мають першорядне значення для біорізноманіття та надання критичних екосистемних послуг⁸⁴.

⁸⁴ Barredo Cano, J.I., Brailescu, C., Teller, A., Sabatini, F.M., Mauri, A. and Janouskova, K., Mapping and assessment of primary and old-growth forests in Europe, EUR 30661 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-34229-8, doi:10.2760/13239, JRC124671.

Тим не менш, все ще існує нагальна потреба в складенні загальної карти пралісів і реліктових лісів та встановленні режиму їх охорони, повернувши особливу увагу посиленню зусиль для захисту первинних лісів у найвіддаленіших регіонах та на заморських територіях Союзу, враховуючи їх надзвичайно високу та унікальну цінність біорізноманіття. Аби зберегти непорушний характер суворо охоронюваних лісів, важливо максимально залишити природні процеси в динаміці лісового кругообігу, обмежуючи видобувну діяльність людини та одночасно знайти баланс зі стійким еко-туризмом та можливостями для відпочинку.

Комісія здійснює свою діяльність у співпраці з державами-членами та іншими зацікавленими сторонами для того, щоб узгодити дієвий фактичний та правовий режим охорони первинних та реліктових лісів. Державам-членам слід терміново зайнятися завершенням картування та моніторингу цих лісів, а також здійснювати заходи щодо запобігання погіршення стану до введення посиленого режиму охорони.

Забезпечення відновлення лісів та посилення сталого управління лісами для адаптації до клімату та стійкості лісів

Практика ведення лісового господарства, націлена на збереження та відновлення біорізноманіття, веде до створення більш стійких лісів, які можуть повноцінно виконувати свої соціально-економічні та екологічні функції. Наразі існують значні можливості для безпрограшних заходів, які водночас покращують продуктивність лісу, виробництво деревини, біорізноманіття, функцію поглинання вуглецю, здорові властивості ґрунту та стійкість до клімату. Більше різноманіття лісових екосистем і видів, а також використання добре адаптованих генетичних ресурсів і екосистемних підходів до управління лісами можуть підвищити довгострокову адаптивність і здатність лісів до відновлення та самоорганізації.

Окрім цього, певні методи управління, які підтримують біорізноманіття та стійкість, мають важливе значення в цьому контексті: до прикладу, створення деревостанів і ландшафтів генетично та функціонально різноманітних змішаних видів лісів, особливо з більш широколистяними та листяними деревами, а також з різною біотичною та абіотичною чутливістю та механізмами відновлення після порушень, замість монокультурних насаджень. Більш того, лісове господарство з нерівномірним віком і безперервним покриттям, достатня кількість сухостійної деревини, регулювання щільності дикої природи та створення захищених ділянок середовища проживання або відведених ділянок у виробничих лісах допомагають забезпечити довгострокову екологічну та соціально-економічну життєздатність лісів. У свою ж чергу, методи управління ризиками, пов'язані з лісами, такі як інтегровані системи управління ландшафтними пожежами, підвищують стійкість лісу до лісових пожеж, шкідників, хвороб та створюють інші позитивні ефекти. Така практика забезпечує «страховий поліс» і гарантує, що ліси можуть продовжувати надавати свій повний та багатofункціональний набір товарів і послуг у досить змінному та невизначеному майбутньому.

І навпаки, до деяких інших практик слід підходити з обережністю⁸⁵, зокрема до тих, які впливають на наземне біорізноманіття та спричиняють втрату вуглецю в коренях та частини вуглецю в ґрунті. Ці лісокультурні практики включають суцільні рубки, для яких необхідно все більше враховувати екологічні та екосистемні проблеми, у тому числі потреби певних видів. Ці методи слід застосовувати лише у належно обґрунтованих випадках. Також слід уникати видалення пнів і коріння, які слід залишити в лісі.

⁸⁵ Їх слід використовувати лише в окремих обґрунтованих випадках, наприклад, коли доведено, що це необхідно задля охорони навколишнього середовища чи екосистеми.

Проведення лісозаготівель у період гніздування птахів має відповідати Директиві про Птахів⁸⁶.

Догляд за лісовим ґрунтом є особливо важливим через існування прямої взаємозалежності між деревами та ґрунтом, на якому вони ростуть. Щоб дерева процвітали, коріння дерев повинні отримувати всі необхідні елементи та поживні речовини з ґрунту. Тому властивості ґрунту та послуги ґрунтової екосистеми необхідно охороняти як саму основу здорових і продуктивних лісів. Наприклад, слід уникати неправомірного використання невідповідної техніки, яка спричиняє негативний вплив на навколишнє середовище, наприклад ущільнення ґрунту.

Ці вищезгадані більш стійкі принципи та практики вже прийняті багатьма європейськими власниками та управлінцями лісів у контексті сталого лісового менеджменту, і, розвиваючись надалі, вони повинні все більше становити його основу.

Приклади передового досвіду ведення лісового господарства для збереження та відновлення біорізноманіття

Міжнародна мережа лісівників, що охоплює понад сотню еталонних лісів, була створена для обміну досвідом, практикою, знаннями та навчанням та націлена на сприяння переходу до більш стійкого лісівництва, що ґрунтується на природних процесах лісової екосистеми: змішуванні видів або груп дерев, природному відновленні чи різноманітному насадженні в невеликих масштабах, суцільному лісовому покриву, що максимально уникає суцільних вирубок та його недоліків, прогресуючій нерівномірності вікової структури насаджень, управлінні в масштабах групами дерев, а також покращенні спроможності підтримувати біорізноманіття⁸⁷.

⁸⁶ Directive 2009/147 on the conservation of wild birds

⁸⁷ <https://www.prosilva.org/close-to-nature-forestry/exemplary-forests/-www.forbiodiv.org>.

Мережа INTEGRATE – це альянс представників різних європейських країн, що сприяє інтеграції охорони природи у стале лісове господарство на рівні політики, практики та досліджень⁸⁸.

У Німеччині процес Waldumbau використовується для реструктуризації лісів з метою збільшення біорізноманіття та стійкості до клімату. Waldumbau здебільшого застосовують як відповідь, як запобіжні дії задля уникнення вагомих втрат, а метою такого процесу є побудова більшої кількості природних структур і життєвих циклів з декількома видами дерев, різних за віком. Таким чином, Waldumbau також служить певним запобіжником для збереження лісів і, таким чином, зберігає їх функції як поглиначів вуглецю, а також забезпечує великі економічні можливості, якщо власники та керівники лісів отримають належну підтримку в перехідному періоді⁸⁹.

Загальне розуміння сталого управління лісами було узгоджено на Всеєвропейській конференції Міністрів із захисту лісів («Лісова Європа»), що включає керівні принципи та показники, які використовуються сторонами для моніторингу прогресу своїх лісових місцевостей. Стале управління лісами означає використання лісових угідь, а також управління ними таким чином і з такою швидкістю, аби їхнє біорізноманіття, продуктивність, здатність до регенерації та потенціал залишався на високому рівні як зараз, так і в майбутньому, а також як на місцевому, національному так і на глобальному рівнях, і це не завдало шкоди іншим екосистемам.

Для того, аби краще відповідати на нові виклики та потреби, а також у світлі зростаючої ролі лісів у досягненні спільно узгоджених цілей ЄС щодо клімату та біорізноманіття, структуру сталого управління лісами поступово необхідно покращувати, зокрема це стосується критеріїв щодо

⁸⁸ <https://integratenetwork.org/>.

⁸⁹ BMEL - Publikationen - Der Wald in Deutschland - ausgewählte Ergebnisse der dritten Bundeswaldinventur

здоров'я екосистем, біорізноманіття та зміни клімату, аби вони могли стати більш детальним інструментом моніторингу для визначення та порівняння різних підходів до управління, їх впливу та загального стану лісів ЄС.

Таким чином, спираючись на критерії сталого лісового господарства «Лісова Європа», Комісія ЄС разом з державами-членами та в тісній співпраці з різними зацікавленими сторонами в лісовому господарстві визначить додаткові показники, а також пороги та діапазони сталого управління лісами, що стосуються умов лісової екосистеми, зокрема цілей охорони здоров'я, біорізноманіття та клімату. Відповідно до проведених консультацій з державами-членами, Комісія ЄС оцінить, як їх найкраще використовувати з урахуванням принципу субсидіарності та добровільності задля того, щоб забезпечити краще усвідомлення загальної стійкості лісів у ЄС та внесення сталого управління лісами в цілі ЄС, зокрема в ті, що стосуються клімату, біорізноманіття та циркулярної економіки.

Показники, пороги та діапазони повинні ґрунтуватися на вже наявній діяльності та враховувати мінливість лісів, біогеографічні регіони та типологію лісу, а також забезпечувати необхідну гнучкість. Настанови щодо наближеного до природи лісового господарства⁹⁰ розробляються Комісією ЄС та мають бути використані для роботи над індикаторами та новими пороговими значеннями задля сталого ведення лісового господарства, що буде здійснюватися у тісному партнерстві та співпраці з державами-членами через оновлену систему управління лісами ЄС.

На основі зазначених вище керівних принципів, розроблених з державами-членами, Комісія, за умови оцінки впливу та залучення

⁹⁰ Прикладом такої практики є наближене до природи лісове господарство, що прагне створити багатофункціональні ліси, поєднуючи біорізноманіття (навіть у засаджених лісах), збереження запасів вуглецю та доходи від деревини. Попри відсутність загальновизнаного визначення, наближене до природи лісове господарство є концепцією, яка є широко обговорюваною у приватних та державних організаціях як в ЄС, так і в усьому світі.

зацікавлених сторін, також розробить добровільну схему сертифікації «ближче до природи», аби найбільш екологічні практики, націлені на досягнення біорізноманіття змогли отримати сертифікату якості ЄС.

У рамках реалізації Стратегії ЄС щодо біорізноманіття на 2030 рік Комісія ЄС запропонує юридично обов'язковий інструмент для відновлення екосистем, який охоплюватиме, зокрема, екосистеми з найбільшим потенціалом для уловлювання та зберігання вуглецю, а також для запобігання та зменшення впливу стихійних лих. Це включатиме цілі для відновлення тих лісових екосистем, які охороняються природоохоронним законодавством ЄС⁹¹.

На додаток до практик управління лісами на основі екосистем, адаптація до клімату також вимагає інвестування у запобігання катастрофам, забезпечення готовності, реагування та відновлення лісів після катастрофи. Перш ніж інвестувати в необхідне обладнання та операції, слід вжити заходів задля запобігання кліматичним збиткам та підвищення стійкості лісу. Крім того, витрати на відновлення лісів після катастроф повинні включати, як мінімум, умови для повноцінного відновлення лісів відповідно до вищеописаних методів управління, які покликані підвищувати стійкість лісу.

Адаптація лісів до зміни клімату та відновлення лісів після кліматичних пошкоджень також потребують великої кількості відповідного лісового репродуктивного матеріалу. Необхідно, зокрема, збільшити виробництво та доступність такого матеріалу; надати кращу інформацію про його придатність до майбутніх кліматичних умов; підтримати дослідження принципів та методів застосування сприяння міграції лісових видів; посилити спільне виробництво та передачу через національні кордони. Комісія доповнить перегляд законодавства про лісовий репродуктивний матеріал

⁹¹ Annex I of Habitats Directive.

заходами щодо сприяння виробництву лісового репродуктивного матеріалу, придатного для майбутніх кліматичних умов.

І, що не менш важливо, Комісія, співпрацюючи з державами-членами, буде відстежувати стан здоров'я дерев у ЄС, включаючи вплив інвазивних чужорідних видів, хвороб і шкідників, таких як короїди, а також заохочуватиме необхідні профілактичні дії для раннього виявлення і викорінення. Вони включають стратегії боротьби зі шкідниками для визначення найбільш загрозливих територій, обмін передовим досвідом, підтримку та співробітництво у сфері фітосанітарного контролю, а також розробку інноваційних та стійких засобів захисту рослин щодо екологічних принципів, сприятливих для сталого біорізноманіття.

Відновлення та заліснення біорізноманітних лісів

Основним чинником, який стимулює збільшення лісистих площ в ЄС є досить спонтанне відростання лісів через природну сукцесію. Водночас, існує значний потенціал для розширення лісового і деревного покриття в ЄС шляхом активного та стійкого відновлення та заліснення й посадки дерев.

Це стосується переважно міських та приміських територій (до прикладу, міські парки, дерева державної та приватної власності, озеленення будівель та інфраструктури, а також міські сади) та сільськогосподарські території (наприклад, у занедбаних районах, а також через агроліси та лісові пасовища). Викорисовувати цей потенціал надзвичайно важливо, оскільки посилене заліснення є однією з найефективніших стратегій щодо зміни клімату та зменшення ризику катастроф у лісовому секторі, до того ж, це може сприяти створенню великої кількості робочих місць (наприклад, для збору та вирощування насіння, посадки розсади та надання соціально-економічних послуг місцевим громадам). Крім того, перебуван-

ня в зелених і лісових зонах може значно підвищити фізичне та психічне здоров'я людей.

Стратегія ЄС щодо біорізноманіття до 2030 року зобов'язується висадити щонайменше 3 мільярди додаткових дерев до цього часу з повним дотриманням екологічних принципів. Ця ініціатива покликана протидіяти поточній тенденції скорочення площі лісів ЄС та, навпаки, сприяти збільшенню лісового покриву ЄС і, разом з цим, поглиненню вуглецю на території всією планети. Це допоможе також підвищити обізнаність та усвідомленість суспільства стосовно мети стати першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року, а також відновити біорізноманіття та циркулярну економіку. Ця Стратегія містить дорожню карту для висадки щонайменше 3 мільярдів додаткових дерев до 2030 року, що ґрунтується на загальних принципах деревної посадки та вирощування.

Дорожня карта для висадки щонайменше 3 мільярдів додаткових дерев до 2030 року⁹²

Дорожня карта встановлює чіткі критерії для посадки дерев, їх підрахунку та моніторингу. Така карта доповнена веб-сайтом, графіком розробки додаткових елементів (таких як лічильник дерев), поточною розробкою керівних принципів заліснення та відновлення лісів, що є безпечними для біорізноманіття, а також критеріями для наближеного до природи лісового господарства й платформами для обміну досвідом. Дорожня карта містить серед іншого й потужний компонент моніторингу, який буде важливим для відстеження прогресу досягнення цілі та побудований на основі досвіду Комісії ЄС та Європейського агентства з навколишнього середовища. На основі даних моніторингу Комісія та Європейське агентст-

⁹² Як зазначено в Додатку до цієї Стратегії та супровідному робочому документі персоналу щодо обіцянки висадки 3 мільярдів дерев на 2030 рік (SWD(2021)651).

во з навколишнього середовища надаватимуть оцінку поточному стану діяльності, шукатимуть синергію з технологічними рішеннями для моніторингу якості повітря та збору інформації про масштаби посівів на національному, регіональному та місцевому рівнях.

7.3.4. Фінансові стимули для власників та менеджерів лісів з метою покращення кількості та якості лісів ЄС

Посилений захист і відновлення лісів, а також стійке ведення лісового господарства, що забезпечує екологічне різноманіття значним чином допоможе забезпечити стійкість і продуктивність лісів на десятиліття вперед. Однак слід визнати, що такі цілі не зможуть бути реалізованими без мотивації та залучення європейських власників та менеджерів лісів – тих, хто здійснює головне управління лісами.

Задля досягнення спільно узгоджених амбіцій ЄС щодо клімату та біорізноманіття та забезпечення переходу до кліматично нейтральної економіки, державам-членам ЄС доцільно докладати більше зусиль щодо захисту та відновлення лісів, що перебувають у державній власності. Стратегія націлена на зменшення частки вилучення землі в ЄС, а саме на боротьбу з тенденцією вилучення значної частки землі з лісів за останні 10 років. Звернення цієї тенденції є передумовою для досягнення узгоджених амбіцій ЄС щодо збільшення клімату та біорізноманіття та забезпечення стійкості лісів до зміни клімату, аби ліси могли повноцінно виконувати свої численні функції. Для цього знадобиться низка ініціатив, зазначених у цій стратегії, такі як захист та відновлення лісів, покращення методів сталого ведення лісового господарства, а також ініціатива щодо відновлення лісів та сталих практик заліснення.

Водночас, приватні власники та менеджери лісів, особливо в невеликих господарствах, зачасту, отримують свій основний дохід від постачання

деревини. У контексті цього, власники та керівники лісів потребують залучення до їх діяльності водіїв та різних фінансових стимулів, аби мати можливість надавати й інші екосистемні послуги. Це особливо важливо в тих частинах Європи, які раніше постраждали від зміни клімату сильніше, ніж очікувалося, а також там, де сільські райони зазнали значних матеріальних втрат через природні лісові лиха.

Є низка позитивних прикладів державних і приватних схем оплати екосистемних послуг (зокрм, щодо охорони питної води, секвестрації вуглецю, збереження біорізноманіття). Більш того, за підтримки ЄС⁹³ та з метою подальшого впровадження, продовжуються досліджуватись різноманітні варіанти покращення технічних навичок та умов для подальшого розвитку державних та приватних ринків надання послуг лісової екосистеми. Імплементованою має бути й програма LIFE, що передбачає перейняття досвіду з існуючих національних практик оплати екосистемних послуг.

Приклади державних та приватних схем оплати екосистемних послуг

1) Фінська програма Metso виплачує винагороду власникам приватних лісів за відведення власних територій/земель задля досягнення біорізноманіття. Суми, що надаються, залежать від вартості землі та терміну існування лісу.

2) Хорватський загальний податок вимагає від фізичних та юридичних осіб, які здійснюють господарську діяльність і мають дохід понад 400 000 євро, сплачувати 0,0265% свого загального доходу за користування послугами лісової екосистеми, який потім розподіляється через спеціальний національний фонд між власниками лісу з урахуванням лісової площі.

⁹³ Horizon projects: InnoForest, SINCERE.

3) Французька програма Label Bas Carbon дозволяє приватним та державним установам добровільно компенсувати викиди парникових газів шляхом фінансової підтримки екологічних послуг (заходів з низьким вмістом вуглецю) у веденні лісового господарства у Франції.

4) У 2019 році у двох природних парках Португалія запустила пілотну програму оплати послуг лісової екосистеми, що охоплює ренатуралізацію плантацій евкаліпта, насадження автохтонних порід та розробку недеревних продуктів.

5) У Німеччині федеральне водне законодавство дає право власникам лісів отримувати компенсаційні виплати за обмеження господарювання в охоронних зонах.

6) У рамках ініціативи «Зелене серце», розробленої WWF Mediterranean, приватна компанія з виробництва напоїв заплатила кошти власникам лісових земель за захист водного водоносного горизонту, що був використаний для їхнього виробничого процесу.

Що стосується політики ЄС, то Спільна сільськогосподарська політика (CAP) через національні програми розвитку сільських територій вже надає фінансову підтримку для лісів та лісових господарств, а саме для адаптації та стійкості до ризиків, пов'язаних із кліматом. У 2014-2020 роках заходами CAP у сфері лісового господарства було виділено 6,7 мільярдів євро на підтримку цілей політики ЄС, здебільшого на лісорозведення (27%), запобігання лісовим пожежам і катастрофам (24%) та інвестиції у стійкість, екологічні та соціальні функції (19%). Тим не менш, використання лісогосподарських заходів було низьким і суттєво зменшилося протягом програмного періоду.

Це, серед іншого, зумовлено відсутністю необхідних знань стосовно управління адміністративними процедурами для запиту на доступ до

коштів у поєднанні з недостатньою привабливістю премії та відсутністю підтримки з розбудови потенціалу через консультаційні послуги.

Нова CAP (на 2023-2027 рр.) пропонує підвищену гнучкість для розробки заходів, пов'язаних з лісами, відповідно до національних потреб і особливостей, зменшуючи бюрократичні процедури, узгоджуючи та забезпечуючи синергетичний підхід між Європейською зеленою угодою, національною лісовою політикою та навколишнім середовищем ЄС. Комісія буде прагнути збільшити використання матеріальних ресурсів задля розвитку сільських територій, доступних для цілей цієї стратегії.

Держави-члени ЄС отримали конкретні рекомендації щодо лісів та лісового сектору відповідно до стратегічних планів САП на період 2023-2027 рр. Рекомендації здебільшого спрямовані на сприяння сталому лісовому господарству та зміцненню сталого відновлення та заліснення, підвищення багатофункціональності та ролі лісів як поглиначів вуглецю, захист лісів та відновлення лісових екосистем, підвищення стійкості лісу до зміни клімату, а також посилення соціально-економічного розвитку сільських територій.

Окрім цього, необхідним є вжиття подальших заходів з метою залучення зацікавлених сторін у галузі лісового господарства до розробки стратегічних планів САП та впровадження заходів, що стосуються лісу, сприяння обміну досвідом між експертами, забезпечення демонстраційних інструментів для послідовного використання фінансування та підтримки місцевих і регіональних мереж. При оцінці стратегічних планів CAP Комісія ЄС особливо приділятиме увагу заходам, пов'язаним з лісами, які демонструють сильну синергію з цілями ЄС щодо клімату та біорізноманіття.

У світлі вищезазначених амбіцій ЄС, держави-члени також заохочуються до пришвидшення впровадження методів вирощування вуглецю, наприклад, через еко-схеми в агролісівництві або залучення до цього сільсь-

ких районів, агролісове господарство та інші непродуктивні інвестиції в екологію та клімат. Комісія зобов'язується також надавати поради та технічні рекомендації щодо розробки схеми оплати за екосистемні послуги.

До того ж, Комісія планує ухвалити ініціативу з вирощування вуглецю, що буде спрямована на подальше просування нової зеленої бізнес-моделі, яка винагороджуватиме екологічно чисті практики землевпорядників (як менеджерів, так і власників лісів). Така винагорода та створення «вуглецевих сертифікатів», якими можна буде торгувати, націлена створити нову бізнес-модель, яка має намір забезпечити нове джерело доходу для фермерів, лісівників та землевпорядників, які здійснюють стійку діяльність, спрямовану на видалення та зберігання вуглецю.

Розвитку механізмів вирощування вуглецю можна сприяти за допомогою державної політики та приватних ініціатив. Крім того, державна підтримка також може мати форму національного фінансування відповідно до керівних принципів державної допомоги, зокрема відповідно до керівних принципів ЄС щодо сільського та лісового господарства, які охоплюють широкий спектр заходів у галузі лісового господарства, включаючи, наприклад, інвестиційну допомогу для покращення стійкості та екологічної цінності лісових екосистем або допомогу для лісо-екологічного та кліматичного обслуговування й збереження лісів. Наразі Комісія проводить дослідження, як сприяти використанню національних фондів для лісгосподарських заходів та краще націлювати їх на екосистемні послуги в рамках майбутнього перегляду керівних принципів державної допомоги.

У цей же час, приватні ініціативи також можуть фінансувати схеми вирощування вуглецю шляхом створення вуглецевих сертифікатів, якими можна торгувати на ринках. Бенефіціари отримуватимуть виплати, пов'язані з отриманими результатами, забезпечуючи більш цільове використання відповідних коштів для досягнення цільових кліматичних чи

екологічних цілей, таких як надання екосистемних послуг. Таким чином, виращування вуглецю може стати потенційним каналом досягнення та реалізації цілей, що лежать в основі цієї Стратегії.

На даному етапі Комісія розробляє нормативну базу для сертифікації видалення вуглецю, про що було оголошено в Плані Дій Кругової Економіки.

У контексті Довгострокового бачення розвитку сільських територій, мережа сільських територій та муніципалітетів з домінуванням лісів буде просуватися, аби дати голос сільським лісовим районам, забезпечуючи їх представництво в ключових ініціативах (сільська обсерваторія, портал ENRD⁹⁴), і сприяння конкретним оцінкам реальності та потреб лісових територій у всьому ЄС.

Комісія визначила для себе наступні плани:

- 1) Запропонувати юридично зобов'язуючий інструмент для відновлення екосистем, у тому числі лісових, до кінця 2021 року;
- 2) до кінця 2021 року розробити рекомендації щодо визначення первинних та реліктових лісів, включаючи їх визначення, картування, моніторинг та сувору охорону;
- 3) спільно із державами-членами та у тісній співпраці з різними зацікавленими сторонами у сфері лісового господарства визначити додаткові показники, а також пороги та діапазони сталого лісового господарства до 1 кварталу 2023 року;
- 4) до 1 кварталу 2022 року розробити керівні принципи щодо залісення та лісовідновлення, безпечного для біорізноманіття;
- 5) розробити визначення та прийняти рекомендації щодо практики наближеного до природи лісового господарства до 2 кварталу 2022 року, а

⁹⁴ Horizon projects: InnoForest, SINCERE.

також добровільної схеми сертифікації наближеного до природи лісового господарства до 1 кварталу 2023 року;

6) надавати рекомендації та сприяти обміну знаннями й досвідом з адаптації та стійкості до клімату, використовуючи, серед іншого, платформу Climate-ADAPT;

7) доповнити до кінця 2022 року перегляд законодавства про лісовий репродуктивний матеріал заходами щодо стимулювання виробництва та збуту належного для майбутніх кліматичних умов лісового репродуктивного матеріалу;

8) у зв'язку з цілями Європейської зеленої угоди заохочувати заходи, пов'язані з лісами, у майбутній CAP (2023-2027), зокрема створення схем оплати екосистемних послуг та впровадження методів вирощування вуглецю, а також в інших фінансових інструментах ЄС (наприклад, LIFE, Horizon Europe, програми транскордонного співробітництва ЄС (Interreg) тощо);

9) проводити консультації та надавати технічні рекомендації щодо розробки схеми оплати екосистемних послуг до листопада 2021 року;

10) пропагувати схеми оплати праці, пов'язані з лісом, у плані дій як для вирощування вуглецю, так і для сертифікації видалення вуглецю, який має бути прийнятий до кінця 2021 року;

11) провести дослідження щодо використання державних коштів лісівниками, аби краще визначити шляхи подальшого вдосконалення такої політики;

12) визначити та усунути можливі перешкоди, пов'язані з чинним законодавством ЄС та Інструкціями з державної допомоги для надання належної державної підтримки центрам, що надають соціальні послуги.

7.3.5. Стратегічний моніторинг лісів, звітність та збір даних

Сьогодні інформація про статус лісів в ЄС, їх соціальну та економічну цінність й екосистемні послуги, які вони надають, доволі неоднозначна. Починаючи з 2007 року, коли закінчився термін дії Forest Focus Regulation⁹⁵, і до цих пір не існує жодних чітких вимог щодо звітності. Окрім цього, існують і інші проблеми, пов'язані з використанням даних дистанційного зондування разом з наземними даними (проблемами в цій сфері є такі, як відсутність взаємодії, загальні визначення, неоднозначність в інтерпретації даних, відсутність довгих і порівнянних часових рядів з дуже високою роздільною здатністю тощо). Більш того, недостатньої уваги приділено й процесу планування лісів, який би, у свою чергу, сприяв формуванню більш узгодженої та вичерпної картини багатофункціональності лісів у ЄС, особливо щодо пом'якшення та адаптації до клімату, екологічного стану лісів, запобігання та контролю шкоди лісу, а також регулювання попиту й пропозиції лісової біомаси для різних соціально-економічних цілей. У поєднанні з необхідністю більш детальних індикаторів сталого управління лісами та порогових значень щодо певних аспектів клімату та біорізноманіття, це призводить до ситуації, коли, з одного боку, держави-члени погодилися на рівні ЄС значною мірою покладатися на лісову біоекономіку в контексті переходу ЄС до кліматично нейтральної економіки.

З іншого боку, існує кілька розрізнених механізмів моніторингу та звітності, але немає єдиної стратегічної основи, яка б об'єднала їх і дозволила би всебічно та спільно з державами-членами продемонструвати, що

⁹⁵ Протягом 2003-2007 років діяла Постанова Forest Focus (2152/2003), яка сприяла «встановленню схеми моніторингу лісів та взаємодії з навколишнім середовищем для захисту лісів Співтовариства». Схема була побудована на досягненнях двох попередніх регламентів Ради щодо моніторингу впливу забруднення атмосфери (Регламент Ради (ЄС)3528/86) та пожеж (Регламент Ради (ЄС)2158/92) на лісові екосистеми. Звіт про впровадження схеми Forest Focus доступний тут: <https://ec.europa.eu/environment/archives/forests/ffocus.htm>.

ЄС на правильному шляху і що ліси насправді можуть виконувати свої численні вимоги та функції. Стратегічне лісове планування в усіх державах-членах ЄС на національному та, де доречно, регіональному рівні, що ґрунтується на надійному моніторингу та даних, прозорому управлінні та скоординованому обміні на рівні ЄС, необхідне для досягнення спільно узгоджених цілей ЄС, особливо в контексті переходу до кліматично нейтральної економіки та досягнення амбіцій щодо біорізноманіття та циркулярної економіки.

З цією метою та за умови оцінки впливу Комісія ЄС ініціює законопроект щодо системи спостереження за лісами, звітності та збору даних. Це створить інтегровану систему моніторингу лісів у всьому ЄС із використанням технологій дистанційного зондування та геопросторових даних, інтегрованих із наземним моніторингом. Законопроект включатиме і стратегічні плани щодо лісів, які будуть розроблені компетентними національними або, де це можливо, регіональними органами влади, що створить основу для більш ефективної координації дій держав-членів у цьому питанні.

Що стосується моніторингу, то його увага має бути зосереджена на регулярному економічно ефективному звітуванні та оновленні даних щодо пріоритетних тем, які стосуються політики ЄС, таких як наслідки зміни клімату, біорізноманіття, здоров'я, збитки, інвазивні чужорідні види, управління лісами та використання біомаси для різних соціально-економічних цілей. Моніторинг має здійснюватися з високою просторовою та часовою деталізацією. Через швидке розгортання лісових природних порушень особливо важливу роль відіграє своєчасність. Для покращення цих процесів необхідним кроком також є імплементація компонентів Космічної програми ЄС та послуг Galileo і Copernicus⁹⁶.

⁹⁶ Дані та продукти Copernicus Sentinel та штучний інтелект уже використовуються на європейському рівні та на рівні держав-членів, зокрема, у процесі забезпечення постійної інвентаризації лісів у

Окрім цього, буде визначено перелік параметрів, що сприятимуть гармонізації моніторингу ЄС, а дані збиратимуться та звітуються на основі існуючих індикаторів та схем моніторингу як на національному рівні, так і на рівні ЄС (наприклад, Європейська інформаційна система про пожежі в лісах⁹⁷). Варіанти нових параметрів та індикаторів моніторингу будуть оцінені та розглянуті шляхом консультацій з державами-членами, експертної підтримки, досліджень та інших засобів, а також будуть інтегровані в систему моніторингу. Нова система моніторингу може також перейняти досвід від ініціативи ЄС DestinE Earth (DestinE)⁹⁸ у вигляді спеціального цифрового близнюка, який можна вважати новим кроком для моделювання системи Землі та засвоєння даних у різних, але взаємопов'язаних тематичних областях⁹⁹.

Вдосконаленими будуть загальна Лісова інформаційна система Європи (FISE) та інтегрована система моніторингу лісів, результати якої будуть доступні через цю інформаційну систему. Обсерваторія ЄС, що досліджує питання знищення лісів, деградації лісів, змін у світовому лісовому покриві та пов'язаних з ними факторів¹⁰⁰ планує розробити інструменти моніторингу на основі спостереження за Землею для лісів, що можуть бути введені в дію за допомогою Copernicus та використані FISE як частина інтегрованого моніторингу лісів системи.

Зважаючи на ризики у зв'язку зі швидкою зміною ситуації в лісах ЄС, оновлені оцінки ризику стануть частиною щорічних звітів, а щодо тих

Португалії та перевірки стану здоров'я дерев на підтримку лісових менеджерів та целюлозно-паперової промисловості. З 2000 року в Швеції отримують інформацію із супутникових знімків, що дозволяє виявляти незаконні вирубки лісів та низькоякісні методи управління. У Румунії впроваджується проект «розумного лісу», що має попереджати лісову охорону про потенційну незаконну вирубку лісу. Такі приклади переводять лісове господарство в цифрову еру.

⁹⁷ <https://effis.jrc.ec.europa.eu>

⁹⁸ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/destination-earth>

⁹⁹ Що стосується ІТ, розробки ІТ та закупівель під керівництвом Комісії, такі рішення підлягають попередньому затвердженню Радою з інформаційних технологій та кібербезпеки Європейської комісії.

¹⁰⁰ Stepping up EU Action to Protect and Restore the World's Forest

показників, де потрібно більше часу для їх консолідації, кожні 6 років буде створюватися загальна інформаційна панель. У свою чергу, це також сприятиме регулярним програмам моніторингу, таким як Цілі сталого розвитку ООН, 8-а програма дій щодо довкілля та Європейський семестр. Майбутнє Європейське партнерство з лісової науки також буде залучено до підготовки цих звітів, а оформлені результати будуть доступні для всіх звітів FISE, згаданих вище. Важливо забезпечити, аби науково обґрунтовані знання та інформація були доступними для всіх. Власники та господарі лісів, громадянське суспільство та місцеві активні групи можуть використовувати такі звіти та організовувати лекції, тренінги та інші навчальні заходи у своїх країнах чи громадах з метою підвищення обізнаності про європейські ліси.

Враховуючи принцип субсидіарності, стратегічні плани будуть готуватися національними або, у відповідних випадках, регіональними органами влади держав-членів ЄС. Вони мають сформувати стратегічне бачення держав-членів щодо їхніх лісів та лісового сектору на наступні 10, 30 та 50 років. Плани не підлягатимуть затвердженню Комісією, але міститимуть загальні елементи та загальну структуру, що будуть розроблені у співпраці з державами-членами та підлягатимуть оцінці впливу та залученню зацікавлених сторін, аби забезпечити загальну картину стану, еволюції та майбутнього розвитку лісів у ЄС на основі пропозицій усіх держав-членів.

Крім того, відповідно до Стратегії біорізноманіття ЄС до 2030 року, частка лісових територій, охоплених планами ведення лісового господарства (FMPs), повинна охоплювати всі керовані державні ліси та збільшити кількість приватних лісів¹⁰¹. Це сприяло би тому, аби власники та «керівники» лісів змогли втілювати в реальність цілі політики та стратегічні

¹⁰¹ Плани ведення лісового господарства та вимоги до таких планів вже існують у кількох державах-членах. Див.: Резюме вимог до планів ведення лісового господарства: [fmp_table.pdf](#) (europa.eu).

пріоритети, визначені на рівні ЄС, а також національному та регіональному рівнях. FMPs повинні включати оцінку ризиків, пов'язаних з лісами, та управління ними, а також краще інтегрувати дані, пов'язані з біорізноманіттям. Під час підготовки нового законодавчого інструменту щодо моніторингу лісів ЄС, Комісія, спираючись на досвід попередньої лісової стратегії ЄС¹⁰², не лише проведе порівняльну оцінку вимог і критеріїв, включених до FMPs, а й розгляне можливість встановлення додаткових критеріїв у тісній співпраці з державами-членами.

Нова законодавча база буде супроводжена комплексною системою управління в рамках оновленої більш інклюзивної та узгодженої системи управління лісами ЄС відповідно до розділу 6. У рамках останнього буде створено спеціальну групу з ключовими експертами та мережами з моніторингу та планування лісів, що будуть допомагати у формуванні загального переліку методів та індикаторів для моніторингу, визначенні робочих програм та потреб у процесі дослідження.

Комісія планує:

1. Внести пропозицію нового законопроекту щодо спостереження за лісами ЄС, звітності та збору даних, аби забезпечити скоординовану систему моніторингу лісів, збору даних та звітності в ЄС. У рамках цього компетентні органи держав-членів підготують Стратегічні плани щодо лісів та лісового сектору, дотримуючись принципу субсидіарності та Договору до першого кварталу 2023 року;

2. Як частина Лісової інформаційної системи для Європи (FISE), на основі вдосконалених продуктів Copernicus, інших даних дистанційного зондування та наземного моніторингу, посилити існуючий моніторинг кліматичних впливів та інших природних або спричинених людиною порушень на ліси;

¹⁰² COM (2013)659 final

3. Готувати та публікувати регулярні звіти про стан лісів в ЄС за підтримки більш широкого європейського партнерства в галузі лісової науки;

4. Залучивши Спільний дослідницький центр¹⁰³, розвивати європейське партнерство у питаннях лісової науки з метою підтримки розробки нових індикаторів на основі дистанційного зондування та останніх результатів досліджень.

7.3.6. Активна програма досліджень та інновацій, спрямована на покращення знань про ліси

Дослідження та інновації є ключовими рушійними силами у досягненні амбітних цілей Стратегії. Через Horizon Europe Комісія продовжуватиме сприяти науково обґрунтованому внеску лісів ЄС в амбіції Європейської зеленої угоди щодо кліматичної нейтральності та стійкості, біорізноманіття та сталого зростання. Дослідницька та інноваційна діяльність, пов'язана з лісом, підтримуватиметься через тематичний кластер «Харчування, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та навколишнє середовище». Цей кластер надасть можливості для посилення та створення синергії між екологічними, соціальними та економічними цілями лісів, а також налагодження економічної діяльності людини на шляху до сталого розвитку.

Дослідження та інновації підвищать ефективність сталого ведення лісового господарства за мінливих кліматичних умов шляхом зміцнення знань про вплив зміни клімату, сприяння більшій різноманітності лісів і генетичних ресурсів, а також надання обґрунтованих фактів та практично здійснених рекомендацій для пом'якшення зміни клімату й адаптації

¹⁰³ Комісія через свій Спільний дослідницький центр проводитиме наукові дослідження задля підтримки реалізації Лісової стратегії, зокрема здійснюватиме розробку методів європейського моніторингу лісів за допомогою дистанційного зондування, а також оцінку стану лісів та тиску за допомогою дистанційного зондування і статистичних даних.

відповідно до цілей біорізноманіття. Цілісний підхід до нових шкідників і хвороб буде спрямований на зменшення біотичних порушень і ризиків, відновлення первинних та реліктових лісів і ґрунтів задля їх біорізноманіття та стабілізації кліматичних функцій.

Різноманітні переваги лісових екосистемних послуг будуть надалі досліджуватись міждисциплінарним та інтегративним методами для того, аби додати більше цінності стійким і багатофункціональним лісам та максимізувати їх користь для суспільства. Посиленими будуть і дослідження та інновації щодо систем агролісівництва та інших дерев, що знаходяться за межами лісів.

Цільові інвестиції у використання даних та розвиток інфраструктури, технологій та моделей управління прискорять застосування цифрових інновацій у лісовому господарстві та сільській місцевості.

З метою посилення співробітництва ЄС буде запропоновано дослідницьке та інноваційне партнерство у лісовому господарстві, аби подолати фрагментацію зусиль державних досліджень у ЄС та посилити роботу над пріоритетами досліджень, що потребують більш міцної координації. Такі лісові проекти покликані диверсифікувати доходи власників та керівників лісів, а також підвищити стійкість та циркулярність лісової економіки.

Комісія співпрацюватиме з державами-членами для посилення ролі лісового господарства в Європейському інноваційному партнерстві-AGRI. Метою стане прискорення впровадження інновацій, пов'язаних з лісами, сприяння обміну знаннями, та поширення консультацій на підтримку вдосконалених методів сталого ведення лісового господарства та розкриття соціально-економічного та екологічного потенціалу лісів у сільській місцевості.

Комісія ставить собі наступні цілі:

1. Розробити програму досліджень та інновацій «Планування наших майбутніх лісів» разом із державами-членами ЄС та зацікавленими сторонами шляхом спільного визначення прогалин у дослідженні та майбутніх пріоритетів для лісового господарства та лісового сектору;

2. Залучивши представників суспільства, підтримати розробку та впровадження стратегій відновлення лісів на основі фактичних даних в різних екологічних та соціально-економічних умовах, у тому числі через заплановану дослідницьку та інноваційну місію щодо здоров'я ґрунтів для лісових ґрунтів;

3. Розширити співробітництво з ЄС, запропонувавши дослідницько-інноваційне партнерство у лісовому господарстві, такі як флагманські моделі для тестування та демонстрації рішень у вибраних ключових стратегічних сферах;

4. Через програму Horizon Europe Civil Security for Society впроваджувати додаткові дії на підтримку політики зменшення ризику стихійних лих (включаючи лісові пожежі);

5. Розробити Громадянську наукову програму щодо біорізноманіття лісів, зокрема залучити громадянське суспільство до моніторингу лісового біорізноманіття.

7.3.7. Інклюзивна та узгоджена структура ЄС щодо управління лісами

Більш масштабне залучення лісів у цілі Європейської зеленої угоди, як це представлено в Стратегії, у тому числі для клімату, біорізноманіття та сталої біоекономіки вимагає, у свою чергу, більш інклюзивної та краще скоординованої структури ЄС щодо управління лісами, яка би відображала всі цілі нової лісової стратегії ЄС та їх взаємозв'язки. Враховуючи зростаючий інтерес європейської громадськості до майбутнього лісів ЄС, та-

кож має бути гарантованою і прозорість управління, що передбачить, аби кожен міг відкрито спостерігати, як Комісія та держави-члени сприяють досягненню цілей нової Лісової стратегії ЄС.

У контексті цього, Комісія запропонує систему управління лісами ЄС, що сприятиме досягненню синергії й дозволить створити єдиний інклюзивний простір для держав-членів, власників та менеджерів лісів, представників сектору промисловості, наукових кіл та громадянського суспільства для обговорення питань лісової політики.

Спираючись на співпрацю в рамках Постійного комітету лісового господарства та Робочої групи з питань лісу та природи, Комісія ініціює формування оновленого уряду, який об'єднає обидві спільноти в єдину експертну групу, що відображатиме уніфіковані екологічні, соціальні та економічні цілі нової Лісової стратегії ЄС та передбачатиме членство представників різних міністерств із кількох держав-членів. Комісія працюватиме також у напрямі покращення координації та взаємодії з Експертною групою з лісових сфер та інших галузевих питань.

Задля налагодження ефективної взаємодії з вище переліченими суб'єктами, Комісія планує спиратися на досвід вже існуючої Групи громадянського діалогу з лісового господарства та Робочої групи з питань лісу та природи, створивши з ними спільне об'єднання та зосередившись на впровадженні нової Лісової стратегії ЄС.

Комісія забезпечуватиме регулярні спільні зустрічі принаймні двічі на рік, зобов'язуватиметься дотримуватись повної прозорості обговорень та заохочуватиме держави-члени до створення платформ діалогу з усіма зацікавленими сторонами для інформування європейської, національної та місцевої спільнот про новини лісової політики.

Така посилена структура управління дозволить зміцнити діалог та повністю відобразити синергію між розвитком сільських районів, стійкою

лісовою біоекономікою та збільшенням клімату та амбіцій ЄС щодо біорізноманіття в дусі Європейської зеленої угоди та нової Лісової стратегії ЄС.

Комісія також сприятиме створенню в державах-членах «лісових дорадчих служб», еквівалентних дорадчим службам у сільському господарстві, які існують у рамках CAP.

7.3.8. Посилення імплементації та забезпечення виконання існуючої нормативно-правової бази ЄС

Вкрай необхідною є активізація впровадження та дотримання нормативно-правової бази ЄС щодо лісів та питань управління лісами. Директиви про середовище проживання¹⁰⁴ і про птахів¹⁰⁵ забезпечують збереження широкого спектру лісових середовищ існування для різних видів тварин і рослин. Директива про екологічну відповідальність¹⁰⁶ вимагає запобігання та відшкодування екологічної шкоди, пов'язаної з лісовими середовищами існування¹⁰⁷. Директива про екологічні злочини¹⁰⁸ криміналізує певну поведінку, яка передбачає пошкодження охоронюваних лісів¹⁰⁹. Директива про стратегічну оцінку впливу¹¹⁰ та Директива про оцінку впливу на навколишнє середовище¹¹¹ безпосередньо стосуються формування певних лісогосподарських планів, програм і проектів. У свою чергу, Директива

¹⁰⁴ Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992

¹⁰⁵ Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds.

¹⁰⁶ Directive 2004/34/EC on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage.

¹⁰⁷ Commission Guidelines on a common understanding of environmental damage under the Environmental Liability Directive (C(2021)1860 final), in particular paragraphs 15, 18 and 90.

¹⁰⁸ Directive 2008/99/EC on the protection of the environment through criminal law.

¹⁰⁹ Наприклад, Article 3(h) of Directive 2008/99/EC.

¹¹⁰ Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment.

¹¹¹ Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment.

про доступ громадськості до екологічної інформації¹¹² передбачає надання екологічної інформації, зокрема публікацію планів ведення лісового господарства в джерелах публічного доступу.

Регламент ЄС¹¹³ про лісоматеріали забороняє ввезення нелегальної деревини в ЄС та встановлює юридичну відповідальність для суб'єктів, які розміщують деревину та її вироби на ринку ЄС. Комісія завершує перевірку відповідності цього регламенту Положенню про правову відповідальність в лісовому секторі та правила торгівлі¹¹⁴, а також представить свої висновки та пропозицію щодо вдосконалення правил проти вирубки та деградації лісів пізніше.

Особливе занепокоєння викликає незаконна вирубка лісових земель, насамперед первинних та реліктових лісів або ж малих за площею лісових середовищ проживання тварин. Неякісне впровадження відповідного нормативно-правового регулювання також може стати додатковим фактором деградації лісів, а тому Комісія буде намагатись активізувати діалог з компетентними органами окремих держав-членів та європейськими мережами екологічних агентств, інспекторів, поліції, прокурорів та суддів, спираючись на окремі рекомендації¹¹⁵. Не можна оминути й те, що Комісія вже виявила низку порушень у сфері лісогосподарської діяльності, а саме недотримання вимог Директиви про середовище проживання та птахів, Директиви про стратегічну екологічну оцінку, Регламенту ЄС щодо деревини та Директиви про доступ громадськості до екологічної інформації.

¹¹² Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC.

¹¹³ Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market.

¹¹⁴ Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) licensing scheme for imports of timber into the European Community.

¹¹⁵ Environmental compliance assurance in rural areas - Publications Office of the EU (europa.eu); and Guidance on combatting environmental crime and related infringements: Circabc (europa.eu)).

Комісія сприятиме використанню геопросторової розвідки в державах-членах¹¹⁶ та на рівні ЄС шляхом розвитку власного потенціалу щодо використання геопросторової розвідки для забезпечення відповідності екологічним вимогам¹¹⁷. Вона також зобов'язується надати оновлені вказівки щодо тлумачення певних положень про ліси, таких як правила захисту різних видів тварин згідно з Директивою про місця проживання¹¹⁸ та положення щодо захисту об'єктів Natura 2000, а також щодо застосування законодавства про охорону природи до лісів¹¹⁹. Комісія також заохочуватиме компетентні органи держав-членів використовувати доступну технічну допомогу, таку як програма TAIEX EIR peer-to-peer¹²⁰ та інструмент технічної підтримки, який супроводить діяльність держав-членів у розробці та впровадженні реформ¹²¹.

Боротьба з екологічною злочинністю¹²² є пріоритетом в останній доповіді Європолу щодо оцінки загрози серйозної та організованої

¹¹⁶ Програма Copernicus User-Uptake Framework Partnership вже підтримує пілотні національні інформаційні платформи про ліси та використовує геопросторову розвідку для боротьби з незаконними вирубками в лісах (проявами лісової злочинності)

¹¹⁷ Див. Communication on EU actions to improve environmental compliance and governance, COM(2018) 10 final.

¹¹⁸ Див. "Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the 'Habitats' Directive 92/43/EEC" at https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm under revision.

¹¹⁹ Див. "Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC", "Methodological guidance on the provisions of Article 6 (3) and (4) of the Habitats Directive 92/43/EEC" (under revision), and Guidance on Natura 2000 and forests at https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

¹²⁰ Інструмент TAIEX EIR P2P сприяє обміну інформацією між національними органами влади, може організовувати заходи за запитом служб Європейської Комісії (стратегічний TAIEX).

¹²¹ Інструмент технічної підтримки надається за запитом і охоплює широкий спектр сфер політики, включаючи імплементацію нормативно-правової бази ЄС, дотримання екологічного законодавства та питань, пов'язаних з лісовим та лісовим господарством, таких як зелений та цифровий перехід. Інструмент технічної підтримки (TSI) Європейська комісія (europa.eu)

¹²² Злочинність у лісовому господарстві завдає серйозної економічної, екологічної та соціальної шкоди та сприяє корупції, відмиванню грошей та іншим злочинам. В усьому світі щорічні втрати доходів від злочинності в лісовому господарстві оцінюються в еквіваленті 51-152 мільярдів доларів США на рік, що становить найбільшу частку екологічних злочинів.

злочинності (SOCTA) (2021) та в новій Стратегії ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю на 2021–2025 роки¹²³.

Крім того, Комісія підтримуватиме роль громадянського суспільства як контролера за дотриманням вимог і буде співпрацювати з державами-членами для покращення доступу до правосуддя в національних судах з питань охорони навколишнього середовища для окремих осіб та неурядових організацій¹²⁴.

Перегляд Орхуського регламенту також передбачає посилення ролі громадянського суспільства у прийнятті рішень ЄС.

Отже, ліси та лісовий сектор загалом постають надзвичайно важливим чинником на шляху переходу Європи до сучасної, кліматично нейтральної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки. Діяльність держав-членів, запропонована в цій Стратегії, покликана забезпечити існування здорових, різноманітних та стійких лісів ЄС, а також здійснення значного внеску в плани-амбіції щодо клімату, біорізноманіття та стійку лісову біоекономіку. Стратегічний підхід до моніторингу, децентралізованого планування та управління, викладений у цій Стратегії, допоможе гарантувати те, що ліси зможуть виконувати ці численні функції з дотриманням принципу субсидіарності відносно компетенції держав-членів. Стратегія визнає центральну роль лісів, лісівників та всього ланцюга створення цінності на основі лісів у досягненні цілей Європейської зеленої угоди, а реалізація Стратегії буде супроводжуватись міцною та інклюзивною структурою управління, яка дозволить усім залученим суб'єктам формувати майбутнє лісів в ЄС. Комісія забезпечить впровадження Стратегії у тісній взаємодії з іншими політичними ініціативами,

¹²³ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, COM(2021) 170 final.

¹²⁴ Див. Communication on Improving access to justice in environmental matters in the EU and its Member States, COM(2020) 643 final.

включаючи й ті, що були прийняті в рамках Європейської зеленої угоди та іншими пропозиціями, представленими як частина пакету «Fit for 55».

Комісія запрошує всіх зацікавлених сторін взяти участь у широкій дискусії щодо майбутнього лісів ЄС, зокрема, до прикладу, громадяни заохочуються до активної участі у виконанні плану висадки щонайменше 3 мільярдів додаткових дерев до 2030 року. Комісія пропонує Європейському парламенту та Раді схвалити цю стратегію. Задля забезпечення повноцінної політичної відповідальності за реалізацію Стратегії, Комісія запропонує відстежувати прогрес в діяльності Європейському парламенту, який перегляне стратегію до 2025 року, аби оцінити прогрес і вирішити щодо необхідності подальших дій для досягнення її цілей.

7.4. Використання переваг сталого управління лісами

Концепція сталого управління лісами походить від поняття сталого розвитку, яке отримало визнання в усьому світі наприкінці 1980-х років¹²⁵. Стале управління лісами (далі – СУЛ) добре відоме як управління всіма лісами відповідно до принципу стійкості (сталого розвитку). Сталий розвиток спрямований на збалансування соціально-економічної, культурної та екологічної складових. Крім того, СУЛ є важливим, оскільки воно може досягти та інтегрувати переваги, починаючи від подолання бідності, захисту екосистем та пом'якшення наслідків зміни клімату. Стале управління лісами забезпечує екологічну стійкість, що дозволяє екосистемам функціонувати та безперервну систему підтримки екологічного життя¹²⁶. Крім того, реалізація сталого управління лісами дозволяє сформулювати цілі та ін-

¹²⁵ Економічні, соціальні та екологічні функції лісів. <http://www.fao.org/3/i1594e/i1594e01.pdf>.

¹²⁶ Kotwal C P et al, 'Ecological indicators: Imperative to sustainable forest management', (2008) 8, Ecological Indicators, 104–107, page 104.

тереси в різних масштабах управління та соціально-екологічних контекстах¹²⁷.

Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 року в Ріо-де-Жанейро визнала СУЛ на міжнародному рівні через Лісові принципи. Під час конференції стале управління лісами було визначено як стратегію збереження та економічного розвитку лісів у всьому світі. Міжнародні організації, неурядові організації, природоохоронці, корпорації та споживачі підтримали стале управління лісами¹²⁸. Крім того, глобальний, регіональний і національний моніторинг СУЛ було впроваджено з використанням низки критеріїв та показників. У 2007 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила необов'язковий документ щодо всіх типів лісів, який визнав сприяння та впровадження УЛП.

СУЛ було визначено ФАО як використання лісів у спосіб, який підтримує продуктивність екосистеми та потенціал для виконання теперішніх і майбутніх соціально-економічних, культурних та екологічних функцій. Це баланс між потребами та попитом суспільства та захистом здоров'я та різноманітності лісової екосистеми¹²⁹. Це розглядається як критична мета у боротьбі з бідністю та збереженні біорізноманіття. Метою також є збереження користування лісовими послугами та продуктами для теперішнього та майбутніх поколінь.

«Менеджери лісів» заохочуються до сталого управління лісами, забезпечуючи реальні способи використання лісів для їхньої вигоди та продуктивності для нинішнього та майбутніх поколінь. Вони повинні використовувати різні чинники, які можуть інтегрувати комерційні цінності, еко-

¹²⁷ Faggin M J, 'Institutional bricolage of Sustainable Forest Management implementation in rural settlements in Caatinga biome, Brazil', (2018) 12 (2), *International Journal of the Commons*, 275–299, page 275.

¹²⁸ Brandt S J, Nolte C and Agrawal A, 'Deforestation and timber production in Congo after implementation of sustainable forest management policy', (2016) 52, *Land Use Policy*, 15–22, page 15-6.

¹²⁹ Barik G M *et al.*, 'Improved landslide susceptibility prediction for sustainable forest management in an altered climate', (2017) 230, *Engineering Geology*, 104–117, page 105.

логічні потреби та потреби місцевої громади, щоб запровадити стійкі лісові правила та політику¹³⁰. Це означає пошук переваг лісів та наслідків вирубки лісів, а також того, як це може вплинути на громаду. Потім вони повинні проконсультуватися з корпораціями, зацікавленими сторонами та громадськістю чи іншими сторонами, які можуть бути зацікавлені в сталому управлінні лісами під час ухвалення законодавства. Крім того, вони повинні дозволити громадськості брати участь у своїх рішеннях¹³¹.

ФАО також опублікувала набір критеріїв та індикаторів для реалізації та оцінки сталого розвитку. Ці інструменти визначають стале управління лісами. Вони також використовуються для моніторингу, оскільки їх можна використовувати для встановлення умов впровадження та використання сталого управління лісами. З часом ці інструменти також можуть змінюватися, таким чином встановлюючи найбільш можливу мету для впровадження сталого управління лісами¹³².

Ці інструменти також були визнані згідно з ІТТО, яка регулює комерційне використання деревини. Існують також різні тематичні сфери, які були визнані ІТТО та ФАО. Вони співпрацювали в зусиллях зі збору даних і звітності, щоб забезпечити належний моніторинг сталого управління лісами. Стале управління лісами на соціальному рівні сприяє подоланню бідності, а на екологічному рівні сприяє пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них, збереженню біорізноманіття та ґрунтів. Крім того, сталий розвиток лісів означає збільшення вигод від лісів і продовольства для задоволення потреб місцевих громад, а також збереження та підт-

¹³⁰ Jafari A *et al*, 'Assessing the sustainability of community forest management: A case study from Iran', (2018) 96, *Forest Policy and Economics*, 1–8, page 1-2.

¹³¹ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

¹³² <http://www.fao.org/3/w4345e/w4345e0c.htm>.

римку лісових послуг і екосистем для теперішніх і майбутніх вигод для поколінь¹³³.

Крім того, ФАО намагається консультувати країни щодо їхньої політики та надає підтримку у розбудові потенціалу за допомогою польових проектів, тренінгів, семінарів та публічних лекцій. Організація допомогла країнам визначити та визнати принципи сталого управління лісами. Вона також відстежує процес і підходи в багатьох штатах, щоб вони могли досягти стійких цілей. ФАО виявляє та просуває різноманітні інноваційні, багатоцільові підходи до управління лісами та інші методи, які можуть допомогти пом'якшити та адаптувати зміни клімату, стале використання деревини та деревини, зменшити шкідників/пожежі та стихійні лиха. ФАО працює на національному, регіональному та глобальному рівнях через спільні партнерства для вирішення проблем, пов'язаних з лісами. Опис підходу та інструментів сталого управління лісами, зроблений ООН і ФАО, чітко показує, що його мета з часом змінюватиметься для збереження цінності лісів. Таким чином, стале управління лісами стало багатовимірною та багатоцільовою концепцією, яка визнає численні функції лісів.

Крім того, стале управління лісами використовується для досягнення компромісів і збалансування інтересів у різних екологічних і соціально-економічних умовах, це ґрунтується на методах спільного планування та реалізації сталого розвитку. Ідея полягає у зменшенні конфліктів, використанні традиційних знань, інноваційних технологій та ефективних систем управління лісами. Країни з належним врядуванням також заохочуються визначати та впроваджувати національні цілі сталого управління лісами в екологічних нормах, політиці та програмах. Однак важливість сталого управління лісами полягає в тому, що воно здатне реагувати та адаптуватися до соціально-економічних та екологічних змін, потреб і знань. Тим не

¹³³ <http://www.fao.org/3/w4345e/w4345e0c.htm>.

менш, саме економічний вимір сталого розвитку продовжує переважати та негативно впливати на інші соціальні та екологічні виміри.

У 2005 році Глобальна оцінка лісових ресурсів¹³⁴ представила сім тематичних областей щодо критеріїв та показників сталого розвитку, а саме¹³⁵ : (1) збереження біологічного різноманіття; (2) підтримання продуктивної здатності продуктивних екосистем; (3) підтримання здоров'я та життєздатності лісової екосистеми; (4) збереження та підтримка ґрунтових і водних ресурсів; (5) збереження внеску лісів у вуглецеві цикли; (6) збереження та збільшення довгострокових соціально-економічних переваг для задоволення потреб суспільства та (7) розвиток правової, інституційної та економічної основи для збереження лісів та сталого управління. Подібні критерії та показники для вимірювання та оцінки сталого управління лісами були розроблені в рамках Гельсінського процесу в Європі. Подібні зусилля з боку Міжнародної організації з тропічної деревини (далі – ІТТО) спрямовані на покращення сталого управління лісами в тропічних регіонах¹³⁶.

У Європі стале управління лісами було взято до уваги під час другої конференції міністрів із захисту лісів у Гельсінкі (1993 р.), коли стале управління лісами було прийнято та встановлено як обов'язкова резолюція на політичному рівні¹³⁷. Значення сталого управління лісами було розширено на: «розпорядження та користування лісами та лісовими землями таким чином і зі швидкістю, що зберігає їх біорізноманіття, продуктивність, генеруючу здатність, життєздатність і їх потенціал для виконання зараз і в

¹³⁴ Food and Agriculture Organization (FAO), 2006, Global forest resources assessment 2005—Progress towards sustainable forest management, FAO Forestry Paper 147, pages 120-30. <http://www.fao.org/3/A0400E/A0400E00.pdf>.

¹³⁵ Hickey G, 'Evaluating sustainable forest management', (2008) 8, *Ecological Indicators*, 109–114, page 110.

¹³⁶ Siry P J *et al*, 'Sustainable forest management: Global trends and opportunities', (2005) 7, *Forest Policy and Economics*, 551–561, page 551-2.

¹³⁷ Wolfslehner B, Vacik H and Lexer J M, 'Application of the analytic network process in multi-criteria analysis of sustainable forest management', (2005) 207, *Forest Ecology and Management*, 157–170, page 158.

майбутньому відповідних екологічних, економічних і соціальних функцій на місцевому, національному та глобальному рівнях»¹³⁸. Однак, оскільки це поняття може означати будь-що, його можна розширювати нескінченно. Важливо, що Мадридська конференція міністрів ЄС була зосереджена на результатах конференції в Осло та роботі Міжурядового комітету переговорів щодо юридично обов'язкової угоди щодо європейських лісів. Це породило «звичайний» процес Європейської лісової конференції, який був важливим на той час. Однак з тих пір на цих конференціях докладалося небагато зусиль. На даний момент невідомо, як це питання може бути вирішене на Європейській міністерській конференції.

Використання критеріїв та індикаторів було зумовлено потребою оцінити стратегії, режими та альтернативи управління лісами щодо їхніх конкретних переваг та стійкості. Цей критерій є принципом або стандартом щодо того, як судити, а індикатори – це будь-які змінні лісової екосистеми, які використовуються для визначення її статусу за певним критерієм¹³⁹. Критерії та індикатори можна використовувати для збору та звітування даних або інформації в межах лісової екосистеми. Ці критерії та показники були розроблені урядами, дослідницькими організаціями та приватними компаніями. Це було зроблено завдяки роботі Монреальського процесу¹⁴⁰, Forest Europe¹⁴¹, FAO та ІТТО. Однак вони зазвичай характеризуються відсутністю знань, відсутністю інформації, зворотними зв'язками, залежностями та невизначеністю.

¹³⁸ Ministerial conference on the protection of forest in Europe, Helsinki, (1993). <https://foresteurope.org/ministerial-conferencies/>.

¹³⁹ Lammerts van Bueren, E.M. and Blom, E.M. *Hierarchical framework for the formulation of sustainable forest management standards*, (1997), Veenmann Drukkers, page 15-26.

¹⁴⁰ Annex F: Criteria and Indicators for the Conservation and Sustainable Management of Temperate and Boreal Forests. The Montréal Process Third Edition, December (2007). <https://www.montrealprocess.org/documents/meetings/working/an-6.pdf>.

¹⁴¹ Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, (2007). <https://foresteurope.org/ministerial-conferencies/>.

Крім того, лісова сертифікація забезпечила незалежну перевірку третьою стороною дотримання визначеного набору інструментів і стандартів управління, які можуть сприяти та вимірювати стале управління лісами. Вчені стверджують, що критерії та індикатори стали потужним інструментом для сталого управління лісами. Ці критерії та показники використовуються для поліпшення лісобіологічної різноманітності, підтримки здоров'я лісових екосистем, соціальних аспектів лісових екосистем та продуктивна здатність. Крім того, думка різних зацікавлених сторін є важливою для того, щоб зробити оцінку стійкості більш прийнятною та застосовною для суспільства в цілому. Ці зацікавлені сторони можуть бути власниками лісів, державними менеджерами лісів, приватними особами, лідерами громад та корпораціями¹⁴².

Критерії та індикатори намагаються визначити відповідні аспекти, які можуть бути охоплені рівнями лісогосподарських одиниць, і намагаються визначити, як стійкий розвиток може бути ефективним. Ціль критеріїв та індикаторів також полягає в моніторингу прогресу на шляху до мети сталого управління лісами, а також дозволяє урядам і міжнародним організаціям здійснювати моніторинг і звітувати про стан сталого управління лісами в будь-якій країні чи регіоні¹⁴³. Таким чином, стале управління лісами – це надання лісових послуг нинішнім і майбутнім поколінням. Стійкість лісів базується на тому, що екосистеми мають потенціал для самопереробки, а також те, що економічна діяльність і соціальні уявлення, які визначають людську поведінку та взаємодію з природним середовищем, є вибором, який можна змінити для забезпечення довгострокової продуктивності та здоров'я цих екосистем. Коротше кажучи, стале управління

¹⁴² Martín-Fernandez S and Martínez-Falero E, 'Sustainability assessment in forest management based on individual preferences', (2018) 206, *Journal of Environmental Management*, 482-489, page 482.

¹⁴³ Rametsteiner E and Simula M, 'Forest certification—an instrument to promote sustainable forest management?', (2003) 67 (1), *Journal of Environmental Management*, 87-98, page 89.

лісами намагається відповідати зростаючим потребам населення, зберігаючи при цьому здорові екологічні функції лісу¹⁴⁴.

Критерії та показники для СУЛ мають певну схожість з лісовою сертифікацією, але між цими концепціями також є значні відмінності. Обидві концепції намагаються сприяти сталому управлінню лісами, включають елементи стійкості та ґрунтуються на зборі даних і доказах. Однак відмінності проявляються в застосуванні критеріїв і індикаторів і системах сертифікації в тому, що масштаби, використання, групи користувачів і цілі відрізняються¹⁴⁵.

Крім того, лісова сертифікація була визнана на початку 1990-х років з метою зменшення вирубки лісів, деградації лісів та сприяння збереженню біорізноманіття. Її пропагували урядові групи для сприяння сталому управлінню лісами за допомогою критеріїв та індикаторів. Ці критерії та показники в основному призначені для моніторингу на національному рівні, а також для опису стану і тенденцій розвитку лісів. Стандарти, які використовуються для роздачі лісових схем, різноманітні, оскільки це можуть бути схеми сертифікації, ліцензії чи дозволи. За допомогою цих інструментів уряди можуть контролювати кількість організацій, приватних осіб або громад, які можуть законно вирубувати дерева, а також типи інструментів і демарковані території для законної рубки. Зазвичай вони відповідають вимогам законодавства та стандартам вирубки дерев.

Крім того, проводяться аудити якості стандартів і незалежні аудити, які проводяться лісовими менеджерами для покращення управління лісами. Сертифікація лісів охоплює соціально-економічні, екологічні та соціальні проблеми лісових екосистем у всьому світі. Лісова сертифікація

¹⁴⁴ MacDicken G K et al, 'Global progress toward sustainable forest management', (2015) 352, *Forest Ecology and Management*, 47–56, page 47.

¹⁴⁵ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

також спрямована на політиків і споживачів, щоб керувати лісами в екологічно чистий спосіб, оскільки їм потрібні їхні товари та ресурси¹⁴⁶.

Лісова сертифікація – це процес, за допомогою якого орган сертифікації оцінює управління лісами та їх якість відповідно до набору стандартів, які є заздалегідь визначеними вимогами. Потім сертифікатор напише гарантію того, що продукт або процес відповідає встановленим вимогам, які встановлені як стандарти. Його мета полягає у зменшенні втрати біорізноманіття та покращенні якості управління лісами в районах, де виробляється деревина¹⁴⁷.

Лісова сертифікація обслуговує багато різних інтересів у всьому світі. У промисловості та торгівлі вона була інструментом екологічного маркетингу та доступу до ринку. Для споживачів він дає їм інформацію про вплив лісової продукції, яку вони купують. Крім того, для менеджерів і власників лісів це був інструмент доступу до ринку та отримання переваг на ринку. Що стосується національних урядів, то це політичний інструмент для покращення та сприяння сталому управлінню лісами та моделям сталого споживання лісових ресурсів. Для руху за навколишнє середовище йдеться про проведення кампаній і вплив на те, як ліси використовуються для збереження або підтримки біорізноманіття¹⁴⁸.

Основна відмінність між критеріями та індикаторами й лісовою сертифікацією полягає в тому, що критерії та індикатори в основному діють на національному рівні, а лісова сертифікація – на субнаціональному рівні. Критерії та показники в основному використовуються для обміну інформацією за допомогою описового підходу, тоді як лісова сертифікація

¹⁴⁶Ewald Rametsteiner and Markku Simula, 'Forest certification—an instrument to promote sustainable forest management?', 67 (2003), *Journal of Environmental Management*, 87–98, page 87-90.

¹⁴⁷ Abhishek Chaudhary *et al*, 'Impact of Forest Management on Species Richness: Global Meta-Analysis and Economic Trade-Offs', 6, Article number: 23954 (2016), *Scientific Reports*, 1-10, page 1-4.

¹⁴⁸ Robyn Gulliver; Kelly S. Fielding and Winnifred Louis, 'Understanding the Outcomes of Climate Change Campaigns in the Australian Environmental Movement in Special Collection: Section: Climate Change Mitigation and Adaptation', 3 (1) (2019), *Case Studies in the Environment*, 1–9, page 1-4.

є приписним підходом, який використовується для встановлення доказів сталого управління лісами. Нарешті, критерії та індикатори в основному використовуються національними урядами та політиками, тоді як сертифікація лісів використовується ринковими та комерційними гравцями¹⁴⁹.

Крім того, лісова сертифікація є ринковим інструментом. Її ідеї полягають у тому, що споживачі, які стурбовані проблемою вирубки лісів, віддадуть перевагу виробам з деревини, виробленої з екологічно чистих лісів. У процесі лісової сертифікації визнаються ліси та продукція з них. Власник продукції може сертифікувати свою продукцію з використанням державних стандартів, і після перевірки на відповідність власник отримує право маркувати свою продукцію та, зрештою, продаж. Перевірка служить позначкою для споживачів, що цей продукт було отримано з лісу, який відповідає державним стандартам, якими зазвичай є екологічні та соціальні стандарти. Механізм стримування ґрунтується на страху власників продукції втратити доступ до ринку. Це призвело до того, що особи, які приймають рішення у сфері управління лісами, прийняли цілісну концепцію та підхід до сталого управління лісами. Схоже, що лісова сертифікація має позитивний вплив на стале управління лісами та збереження біорізноманіття. Таким чином, сертифікація лісів є більшою підтримкою ширшого масштабу сталого управління лісами¹⁵⁰.

Найважливішим елементом системи лісової сертифікації стали стандарти лісової сертифікації. Ці стандарти в основному були розроблені за межами усталених органів, що встановлюють стандарти, і оперативних схем і програм визнаних приватних організацій. Вони були розроблені на основі підходу багатьох зацікавлених сторін, і ці характеристики кожного стандарту частково керувалися складом груп розробки стандартів. Система

¹⁴⁹ <http://www.fao.org/3/w4345e/w4345e0c.htm>.

¹⁵⁰ <http://www.fao.org/sustainable-forest-management/toolbox/modules/forestcertification/furtherlearning/en/?type=111>.

лісової сертифікації має вбудований елемент, що далі розвивається, вона також просувається далі для захисту лісів і до зближення відмінностей.

Однак існує потреба у розробці глобального набору сумісних критеріїв та показників. Важливо, що існує потреба створювати структури, спираючись на теорію, а не на приклади та списки питань. Буде вітатися подальший розвиток критеріїв та індикаторів, оскільки це збільшить концептуальну сумісність різних наборів завдяки майбутнім розробкам. Це буде важливо для регіонально адаптованих і глобальних стандартів сертифікації¹⁵¹.

Стандарти сертифікації, критерії та індикатори мають широку сферу застосування, яка намагається розглянути екологічні аспекти, здоров'я, зайнятість, права на використання ресурсів і трудові відносини. Усі ці елементи є частиною стійкості, яка зараз також вважається частиною сталого управління лісами в міжнародній лісовій політиці. Лісова сертифікація також може бути використана в різних стимулюючих підходах, їх можна використовувати в різних сферах застосування. Він також розробив процедуру перевірки, яка застосовується в лісовому секторі. Існує ринкова сертифікація, перевірка вимог управління лісами, перевірка відповідності законодавству та сертифікація поглинання вуглецю. Однак для ефективної системи, яка визнає стале управління лісами, інколи потрібна комплексна стратегія розвитку, тому сертифікація та маркування будуть корисними у додаткових ролях. Більш цілісний вплив лісової сертифікації, здається, полягає у функції сприяння сталому управлінню лісами.

Базуючись на поточних доказах, ефективність лісової сертифікації була визначена місцевою ситуацією, щоб мати можливість проводити

¹⁵¹ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

фактичний аудит лісової сертифікації. Тобто на національному рівні система перевірки та визнання належної лісової сертифікації потребуватиме суворих основних елементів, достатньої та адекватної основи для порівняння різних стандартів із встановленими або визнаними критеріями якості. Лісова сертифікація також різноманітна і відображає різноманіття поглядів зацікавлених сторін і місцевих умов. Вимоги полягають у тому, що схема сертифікації повинна відповідати національному законодавству та гарантувати дотримання вимог відповідних нормативних актів країни.

Управління лісами можна покращити завдяки власності на ліси. Власність на ліс може покращити захист лісів, особливо в приватному секторі. Уряди держав зазвичай відчують нестачу персоналу та досвіду, коли йдеться про програми управління лісами. Крім того, приватна власність описує сценарій, за яким корпорації, неурядові організації та окремі особи володіють та управляють лісами. Вони мають право власності та володіння лісовою ділянкою. Право власності на ліс передбачає наявність у особи права володіння земельною ділянкою. Це право володіння – це можливість контролювати, користуватися, набувати та розпоряджатися майном. Воно є основоположним у визначенні того, як лісові території можуть і будуть управлятися та захищатися. Право володіння може бути невиключним, але може означати і контроль над лісовими землями та територіями. Воно також впливає і на те, як розподіляються ресурси для захисту лісів. Тобто, приватний лісовласник може використовувати різні способи охорони своєї лісової території, а також може найняти лісників на свій розсуд. Уряди зазвичай наймають власних лісників, керують ними та розробляють власні плани.

Крім того, приватні власники можуть навіть найняти приватних охоронців або науковців, щоб переконатися, що їхні ліси захищені ефективно. Уряд може спільно ділитися повноваженнями з приватною

організацією або делегувати свої повноваження приватній організації. Громадські ліси зазвичай зберігаються для суспільного блага для місцевих громад, тоді як приватні ліси можуть бути відгороджені та охоронятися власниками лише для приватного використання. Рівень захисту щодо приватної власності на ліси зазвичай вищий, ніж заходи, які зазвичай розглядає уряд. Однак це залежить від міжнародної торгівлі та екологічних законів – законність торгівлі деревиною впливає на ліси, що перебувають у приватних власниках¹⁵².

Більшість лісів є власністю уряду/держав, і вирубка та занепад лісів відбувається в основному в цих лісах. На державні ліси вплинуло не лише погане управління, а й інші проблеми. Наприклад, уряд також володіє більшістю лісових земель, це призвело до того, що багато лісів були занедбані, оскільки уряди мають державні обов'язки, які також є тягарем. У розвинених країнах, де управління лісами є сильним, все навпаки¹⁵³.

Проте уряди мають потужну робочу силу, і вони вжили суворих заходів для захисту своїх лісів. Уряди також добре відомі тим, що перетворюють лісові землі на проекти розвитку інфраструктури. Це може бути сприяння досягненню соціальних цілей і цілей розвитку, які викликані збільшенням попиту на соціальне забезпечення. Крім того, у країнах, що розвиваються, вирубка державних лісів пов'язана з корупцією та неефективною урядовою політикою¹⁵⁴.

У часи, коли уряду не вистачає персоналу та ресурсів, громада та приватна власність також мають допомогти та втрутитися своїми ресурсами. Однак при зміні власності на ліси (з державної на приватну)

¹⁵² Bouriaud L et al, 'How private are Europe's private forests? A comparative property rights analysis', Volume 76, July 2018, Land Use Policy, pages 535-552, page 549-551.

¹⁵³ <http://www.fao.org/sustainable-forest-management/toolbox/modules/forest-governance/basic-knowledge/en/?type=111>.

¹⁵⁴ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

цей процес має бути більшим, ніж передача прав власності. Йдеться про підвищення якості сталого управління лісами. Основною проблемою в багатьох країнах є відсутність ефективної лісової правової системи, інституційної та соціально-економічної бази для захисту лісів¹⁵⁵.

Стале управління лісами було визнано на рівні: РКЗК ООН, Конвенцією про біорізноманіття, Конвенцією ООН про боротьбу за стабільність. Ця концепція була визнана основою пом'якшення кліматичних змін, збереження біорізноманіття та зменшення опустелювання. Такі країни, як Іспанія, Південна Африка, Австралія, Бразилія, Сполучені Штати Америки та Китай, невтомно працюють над впровадженням методів сталого управління лісами у своє національне законодавство. Однак відсутність обов'язкового інструменту щодо лісів протягом десятиліть перешкоджала розвитку такого підходу. На національному рівні країни намагалися визначити його, але, як зазвичай, їхні зусилля не є колективними, а використання підходу було роз'єднаним. Це призвело до того, що різні країни використовують погано визначені елементи та показники. Роль сталого управління лісами полягала в тому, щоб дослідити переваги м'якого права та політики через відсутність юридично обов'язкового лісового інструменту¹⁵⁶.

¹⁵⁵ also Mo Zhou, 'Adapting sustainable forest management to climate policy uncertainty: A conceptual framework', (2015) 56, *Forest Policy and Economics*, 66–74, page 66.

¹⁵⁶ Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. <http://hdl.handle.net/10803/672289>.

7.5. Адаптація вітчизняного лісового законодавства до законодавства ЄС

ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», прийнятого ще у 2004 р., встановив правові й організаційні засади щодо досягнення відповідності вітчизняного законодавства до відповідних вимог ЄС (*acquis communautaire*)¹⁵⁷.

Тривалий час органи влади розглядали необхідність гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС як другорядну задачу, яка не має за собою негативних наслідків. Так, у публічному секторі управління лісами превалювало переконання, що вітчизняна наука й практика ведення лісового господарства і так застосовує найкращі європейські підходи.

Водночас надання статусу Україні як офіційного кандидата на члени в ЄС суттєво змінює таку ситуацію й передбачає необхідність проведення імплементації лісового законодавства у вітчизняну правову систему.

Через цілу низку причин, насамперед, стратегічного характеру, зокрема, сприйняття лісового сектору у ЄС у розрізі стратегії з розвитку власних сільських територій, а в Україні – на рівні виробничої галузі, про що власне свідчить постійна зміна назви профільного міністерства, недостатність фінансування вітчизняної лісової галузі, а саме, її охорони і захисту, профільні експерти стверджують, що: ««найближчим часом українське лісове законодавство не зможе задовольнити положення «лісового» *acquis* ЄС»¹⁵⁸

¹⁵⁷ *Acquis communautaire* – корпус прав та обов'язків, загальний для всіх держав-членів Європейському Союзу European Commission - Enlargement – *Acquis* http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/acquis_en.htm

¹⁵⁸ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 4. https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

Практика адаптації вітчизняного лісового законодавства до законодавства ЄС, що здійснювалась протягом останніх років та зумовлювалась принципом ефективності, виявилася неефективною. Дієвого наближення національного лісового законодавства із законодавством ЄС не відбулося. Окрім того, вітчизняні стратегічні пріоритети розвитку лісових відносин лишилися не сформованими.

Наша країна наразі отримала реальний шанс та чітку вимогу щодо гармонізації законодавства, яке насамперед охоплює економічні аспекти співробітництва водночас закладаючи підвалини задля подальшого приведення вітчизняного законодавства до *acquis* ЄС. Вирішальним фактором щодо успішної рооти з адаптації законодавства залишається політична воля на те, що варто буде нести витрати, які все ж, як показує досвід держав Східної Європи, можуть постати досить високими для нашого бюджету та громадян у найближчій перспективі.

Зміцнення координації й комунікації з метою оптимізації управління лісами

Різні варіанти щодо покращення координації широко обговорювались країнами-членами ЄС, у тому числі, і щодо можливості розробки рамкової директиви щодо сталого управління лісами. Водночас, консенсусних рішень, які б виходили за межі добровільного підходу не було досягнуто.

Сучасна структура керівництва лісами Євросоюзу базується на Постійному Лісовому Комітеті¹⁵⁹, що постає форумом щодо обговорення будь-яких питань, забезпечення координації й узгодженості політики, яка пов'язана з лісовими масивами. Група з Громадського Діалогу щодо Лісо-

¹⁵⁹ Standing Forestry Committee (SFC). http://ec.europa.eu/agriculture/forest/standing-committee/index_en.htm

вого господарства та Корку 67¹⁶⁰, що була створена на заміну Консультативному Комітету з Лісового Господарства й Корку, постає головною платформою, яка, окрім того, залучає багатьох учасників до спільного обговорення питань, пов'язаних із лісовим сектором. У свою чергу, Експертна Група з питань Лісової Промисловості й Секторальних Проблем¹⁶¹, що є правонаступницею Консультативного Комітету з питань Лісової Промисловості¹⁶², все ще залишається головною платформою з питань, які пов'язані із виробничими ланцюгами. Власне, ці форуми і є ключовими з реалізації нової лісової стратегії.

Саме Єврокомісія контролює аби робота Постійного Лісового Комітету здійснювалась із врахуванням усіх політик ЄС, які пов'язані з лісовим сектором, забезпечуючи, тим самим, багатофункціональне управління лісами. Власне, Єврокомісія формує Мережу Європейських Лісових Бюро/Національних Лісових Інвентаризацій (далі – НЛІ)¹⁶³ з метою розробки відповідних критеріїв для НЛІ даних¹⁶⁴.

Власне, країни-члени ЄС зобов'язані покращити якість публічної інформації щодо лісових масивів, яка базуватиметься саме на Лісовій Комунікаційній Стратегії ЄС¹⁶⁵, яка є розроблена Постійним Лісовим Комітетом.

¹⁶⁰ Civil dialogue group on forestry and cork. http://ec.europa.eu/agriculture/civil-dialogue-groups/forestry-cork_en.htm 68 Advisory Group on Forestry and Cork http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/forestry-cork/index_en.htm

¹⁶¹ Expert Group on Forest-based Industries and Sector-related Issues http://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/forest-based/strategy_hr

¹⁶² Advisory Committee on Forest-based Industries <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=1356> 71 European Forest Bureau Network (National Forest Inventories – NFI)

¹⁶³ European Forest Bureau Network (National Forest Inventories – NFI)

¹⁶⁴ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 34. https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

¹⁶⁵ EU Forest Communication Strategy http://ec.europa.eu/agriculture/fore/publi/communication-strategy_en.pdf

73 Intergovernmental Negotiating Committee for a Legally Binding Agreement on Forests in Europe (INC-Forests4) <http://www.forestnegotiations.org/>

Глобальна перспектива лісів

На рівні загальноєвропейському надважливу роль відіграють перемовини у контексті підписання юридично зобов'язуючої угоди щодо лісів¹⁶⁶, яка власне дозволяє поліпшити управління лісами на регіональному рівні.

На глобальному ж рівні, запобігання «знелісненню» й деградації лісів постають ключовими напрямками в діяльності ЄС. Власне, співтовариство сприяє сталому управлінню лісами саме як раціональному шляху захисту біорізноманіття й боротьби із опустелюванням, окрім іншого – й реагуванням на зміни клімату. Саме REDD+¹⁶⁷, FLEGT¹⁶⁸ й Регламент Євро-союзу по Деревині¹⁶⁹ і76 спрямовані на досягнення означених цілей.

З однієї сторони, ЄС і його країни-члени змушені продовжувати приймати активну участь в усіляких міжнародних лісових форумах, у тому числі, і на глобальному (UN- DESA/DSD¹⁷⁰, UNCCD¹⁷¹, CITES¹⁷², CBD¹⁷³, UNFCCC¹⁷⁴, ITTO¹⁷⁵, FAO¹⁷⁶, UNFF¹⁷⁷) й регіональному рівнях.

¹⁶⁶ Intergovernmental Negotiating Committee for a Legally Binding Agreement on Forests in Europe (INC-Forests4) <http://www.forestnegotiations.org/>

¹⁶⁷ Reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries (REDD+) <http://redd.unfccc.int/>

¹⁶⁸ Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) <http://www.flegt.org/>
Commission Regulation (EC) No 1024/2008 of 17 October 2008 laying down detailed measures for the implementation of Council Regulation (EC) No 2173/2005 on the establishment of a FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R1024>

¹⁶⁹ EU Timber Regulation http://ec.europa.eu/environment/forests/timber_regulation.htm
Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R0995>

¹⁷⁰ UN Department of Economic and Social Affairs (DESA)/ Division for Sustainable Development (DSD) <https://www.un.org/development/desa/en/about/desa-divisions/sustainable-development.html>

¹⁷¹ United Nations Convention on Combat Desertification (UNCCD) <http://www.unccd.int/en/Pages/default.aspx>
85 UN Department of Economic and Social Affairs (DESA)/ Division for Sustainable Development (DSD) <https://www.un.org/development/desa/en/about/desa-divisions/sustainable-development.html>

¹⁷² Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) <https://www.cites.org/>

¹⁷³ Convention on Biological Diversity (CBD) <https://www.cbd.int/>

¹⁷⁴ United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) <http://unfccc.int/2860.php>

¹⁷⁵ International Tropical Timber Organization (ITTO) <http://www.itto.int/>

¹⁷⁶ Food and Agriculture Organization (FAO) <http://www.fao.org/home/en/>

З іншої сторони, міжнародні партнери ЄС будуть й надалі залучатися до таких заходів Євросоюзу, як спільні проекти у «Горизонт 2020» чи й участі у зустрічах Асамблеї Сільськогосподарських Територій ЄС¹⁷⁸.

Власне, згідно з висновками Ради щодо Лісової Стратегії ЄС, яка підтримана у звіті Європейського парламенту, й тезами Економічного та Соціального Комітету й Комітету Регіонів ЄС, управліннями Комісії спільно з Постійним Лісовим Комітетом, водночас, і при консультативній підтримці Групи з Громадського Діалогу по питаннях Лісу й Корку та Експертної Групи з Лісової Промисловості, і був розроблений Багаторічний План Імплементації Лісової Стратегії ЄС¹⁷⁹. Означений План містить у собі конкретний перелік дій на період п'яти років, учасників й часові межі для реалізації різних заходів, а також - очікувані результати.

Смарагдова мережа й Natura 2000

Згідно з Додатком XXX до Угоди про асоціацію, наша країна взяла на себе зобов'язання стосовно наближення національного законодавства до вимог Директив 2009/147/ЄС¹⁸⁰ і 92/43/ЄЕС¹⁸¹. Сам план імплементації цих Директив був схвалений КМ України ще у 2015 р. й доступний на веб-сторінці КМ України. Відповідальним за його виконання є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України¹⁸².

¹⁷⁷ United Nations Forum on Forests (UNFF) <http://www.un.org/esa/forests/> 79 Food and Agriculture Organization (FAO) <http://www.fao.org/home/en/> 80 International Tropical Timber Organization (ITTO) <http://www.itto.int/>

¹⁷⁸ European Rural Networks' Assembly https://enrd.ec.europa.eu/general-info/governance/assembly_en

¹⁷⁹ Multi-annual Implementation Plan of the EU Forest Strategy http://ec.europa.eu/agriculture/forest/forest-map/index_en.htm SWD(2015) 164 final Multi-annual Implementation Plan of the new EU Forest Strategy <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2015/EN/10102-2015-164-EN-F1-1.PDF>

¹⁸⁰ Директива 2009/147/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2009 р. про захист диких птахів (Офіційний вісник ЄС, L 20, 26 січня 2010 р., с. 7-25)

¹⁸¹ Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 р. про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни (Офіційний вісник ЄС, L 206, 22 липня 1992 р., с. 7-50)

¹⁸² Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» від 15.04.2015 № 371-р

У 2015 р. експертами WWF/ФЛЕГ-II було проведено дослідження «Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах: адаптація українського законодавства до вимог ЄС»¹⁸³. Його основні позиції стосувалися розвитку Смарагдової мережі задля посилення охорони рідкісних видів тварин й рослин, занесених до Бернської конвенції¹⁸⁴. Основним постало те, що Бернська конвенція й Директива 79/409/ЕЕС «Про охорону диких птахів» («Директива ЄС щодо птахів») і Директива 92/43/ЕЕС «Про збереження природних типів оселищ (habitats) та видів природної фауни й флори» («Оселищна директива ЄС») містять однакові цілі. Відповідно до ст. 3 Оселищної директиви, на території країн-членів ЄС, має бути сформована єдина європейська екологічна мережа власне особливих природоохоронних територій (так званих «special area of conservation») а саме: «Natura 2000»¹⁸⁵. Власне, Резолюція Бернської конвенції № 5 від 1998 р. встановлює, що стосовно Договірних Сторін, які є членами Євросоюзу, особливі природоохоронні території у мережі «Natura 2000» варто вважати «територіями особливо природоохоронного значення» (ТОПЗ) Смарагдової мережі Європи¹⁸⁶.

Такі засади використані і при підготовці низки законопроектів, що знаходилися у стінах Верховної Ради. Метою власне проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних

¹⁸³ О. Кагало, Л. Проценко, Г. Бондарук, Д. Скрильніков. Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах: адаптація українського законодавства до вимог ЄС <http://sfmu.org.ua/ua/news/684-rozrobka-klyuchovykh-zakonodavchikh-aktiv-shchodo-okhorony-bioriznomanittya-v-lisakh-adaptatsiya-ukrayinskoho-zakonodavstva-do-vymoh-yes>

¹⁸⁴ Проценко Л.Д. та інші. Смарагдова мережа в Україні. http://eng.menr.gov.ua/docs/activity-protection/PZF/Smaragdova%20merezha%20v%20Ukrai_ni.pdf

¹⁸⁵ <http://www.natura.org/>

¹⁸⁶ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 38. https://www.enpifleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

середовищ існування в Європі)»¹⁸⁷ є саме посилення охорони рідкісних видів тварин і рослин, які включені у Бернську конвенцію¹⁸⁸ [26*]. Метою ж проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення охорони природних територій)»¹⁸⁹ постало приведення у відповідність до вимог європейського екологічного законодавства системи вітчизняного, а завданнями – власне захист рідкісних видів тварин та рослин, які підпадають під дію Директив ЄС та міжнародних конвенцій та угод¹⁹⁰. Метою вже Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо імплементації європейських екологічних норм про охорону середовища рідкісних видів тварин і рослин)»¹⁹¹ постає імплементація європейських екологічних норм щодо охорони середовища рідкісних видів тварин та рослин, а завданнями – власне захист від знищення самого середовища перебування представників тваринного й рослинного світу, які занесено до Червоної книги України.

На відміну від ідеї запровадження у національному законодавстві правового статусу об'єктів або розвитку режиму Смарагдової мережі, низка дослідники зазначають те, що Смарагдова мережа, створена згідно з резолюціями й рекомендаціями Постійного комітету Бернської конвенції, хоча і є близькою за змістом, втім – ніяк не може замінити мережі «Natura 2000». Відтак, з огляду на вимоги й практику застосування Директиви 2009/147/ЄС в країнах Євросоюзу, є необхідність впровадження спеціальної форми збереження поселень диких птахів згідно з вимогами директиви стосовно спеціальних природоохоронних територій.

¹⁸⁷ Прийнято 07.02.2017. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1832-19#Text>

¹⁸⁸ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі)» http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=53825

¹⁸⁹ Проект відкликано 03.02.2016

¹⁹⁰ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення охорони природних територій)» http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=55193

¹⁹¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1829-19#Text>

Ще на рівні проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі)»¹⁹² профільний комітет ВР України з питань європейської інтеграції зазначає, що: «означений законопроект не протирічить праву ЄС й міжнародно-правовим зобов'язанням України щодо охорони природи, втім, водночас, Україна має забезпечити ефективне впровадження в систему національного законодавства норми Директиви 2009/147/ЄС власне щодо: 1) оцінки видів птахів, щодо яких необхідно запровадження низки спеціальних заходів збереження; формування й визначення спеціальних зон захисту будь-яких птахів (частина 1 статті 4); 2) запровадження захисних заходів щодо збереження мігруючих їх видів (частина 2 статті 4); 3) встановлення комплексної системи захисту будь-яких видів диких птахів з означенням їх спеціальних підкатегорій, щодо яких ведеться полювання й заборони окремих видів ловлі чи забою таких птахів (статті: 5, 6, 7, 8; частина 1, 2 статті 9). Окрім того, Україна має забезпечити ефективне впровадження до системи національного законодавства положень Директиви 92/43/ЄЕС стосовно: 1) підготовки природних середовищ існування з окресленням призначення цих місць й встановлення пріоритетів управління такими (стаття 4); 2) запровадження заходів, задля збереження таких місць (стаття 6); 3) встановлення системи моніторингу відповідного природоохоронного статусу оселищ й видів (стаття 10); 4) встановлення суворого режиму щодо захисту певних видів; 5) встановлення механізму оптимізації освіти стосовно надання й поширення загальної інформації населенню (стаття 22).

Профільний Комітет ВРУ зазначив, що планами імплементації означених Директив: 2009/147/ЄС і 92/43/ЄЕС, які були схвалені Розпорядженням КМ України 15 квітня 2015 року № 371, зумовлено розроблення і при-

¹⁹² Прийнято 07.02.2017. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1832-19#Text>

йняття комплексних нормативно-правових актів щодо імплементації положень означених Директив. Відповідальними щодо виконання зазначених заходів постає Міністерство екології та природних ресурсів України разом з іншими державними органами. Таким чином, законодавча робота щодо створення нормативних підвалин формування «мережі Natura 2000» в нашій країні все ще триває¹⁹³.

Ліси України в ретроспективі їх змін

Відповідно до ст. 355 Угоди про асоціацію, вітчизняна статистична система повинна ґрунтуватися на фундаментальних принципах ООН стосовно офіційної статистики, зокрема, і з урахуванням асquis ЄС у цій сфері. Так «Кодекс норм європейської статистики»¹⁹⁴, з метою гармонізації вітчизняної статистичної системи спільно з європейськими нормами й стандартами Асquis в сфері статистики представлено у Збірнику статистичних вимог, який, до того ж, щорічно оновлюється, і який Сторони розглядають в якості додатка XXIX до зазначеної Угоди. Одна з останніх версій Збірника статистичних вимог¹⁹⁵ представлена на веб-сайті Статистичного бюро ЄС під назвою «Євростат» у електронному вигляді¹⁹⁶.

Згідно з Розпорядженням КМ України від 2014 р. Держстат спільно з Держлісагентством й іншими уповноваженими органами, мають сформувати систему ключових показників щодо статистичних даних лісового господарства відповідно до вимог, які передбачені у Глобальній стратегії удо-

¹⁹³ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 43. https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

¹⁹⁴ European Statistics Code of Practice - revised edition 2011 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-32-11-955>

¹⁹⁵ Statistical requirements compendium <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/7535696/KS-GQ-16-003-EN-N.pdf/d3f54ab4-97af-4f53-be59-45aca3ecfb80>

¹⁹⁶ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

сконалення сільськогосподарської й сільської статистики¹⁹⁷, яка підготовлена Світовим банком спільно з Продовольчою й Сільськогосподарською організаціями ООН¹⁹⁸.

Опис блоку «Статистика лісового господарства та біорізноманіття» власне Збірника статистичних вимог вказує на те, що країни ЄС та ЄАВТ¹⁹⁹ зазначають щорічні дані стосовно виробництва й торгівлі деревиною та деревних продуктів із застосуванням «Спільної анкети лісового сектору» (JFSQ)²⁰⁰, якою власне і керуються ФАО, ЄЕК ООН та ІТТО²⁰¹ у якості загальної для світу. Економічні статистичні дані лісового господарства й заготівлі деревини збираються за допомогою іншого опитувальника, в мажах Інтегрованого екологічного й економічного лісових обліків лісу (IEEAF)²⁰². Дані щодо біорізноманіття не формуються на рівні країн, втім надходять вже від інших органів.

Відтак, для виконання норм Угоди про асоціацію, найближчим часом необхідно буде дотримуватися означених вимог збору й узагальнення даних щодо вітчизняного лісового сектору відповідно до вимог європейських опитувальників, використовуючи водночас і європейські підходи щодо бухгалтерського лісового обліку.

Наприклад, стосовно лісів означена європейська система обліку 122 (ESA)²⁰³ і Системи національних обліків (SNA)²⁰⁴ розмежовують класифі-

¹⁹⁷ <http://www.fao.org/docrep/016/am082r/am082r.pdf>

¹⁹⁸ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 45. https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

¹⁹⁹ ЄАВТ - European Free Trade Association - <http://www.efta.int/>

²⁰⁰ Joint forest sector questionnaire (JFSQ) [http://www.fao.org/forestry/statistics/80572/en/http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Joint_forest_sector_questionnaire_\(JFSQ\)](http://www.fao.org/forestry/statistics/80572/en/http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Joint_forest_sector_questionnaire_(JFSQ))
http://www.itto.int/direct/topics/topics_pdf_download/topics_id=2175&no=1 т

²⁰¹ ІТТО - International Tropical Timber Organisation <http://www.itto.int/>

²⁰² European framework for integrated environmental and economic accounting for forests – IEEAF <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-BE-02-003>

²⁰³ European System of Accounts. European Commission (1996). The 1995 ESA is consistent with the 1993 SNA.

²⁰⁴ System of National Accounts. Commission of the European Communities et al (1993).

кації не-фінансових активів²⁰⁵, зокрема: землі й біологічні активи. Відтак, для ESA/SNA, власне «ліси» як такі, що «покриті деревною рослинністю землі й біологічні активи, які стосуються покритих деревною рослинністю земель», взагалі не існують, а записуються і класифікуються окремо в балансових відомостях.

Проблема відсутності інформації виявилася при створенні інтерактивної карти власне вирубки лісів, яка була презентована на засіданні КМ України наприкінці 2016 року²⁰⁶. Не зважаючи на помилковий методологічний підхід, із застосуванням якого «невкриті лісом площі» були ототожені саме із «вирубками», власне факт використання дещо популістських підходів показав відсутність доступної органам влади й громадськості публічної інформації щодо розташування земельних лісових ділянок й стан лісів загалом. В межах програми ФЛЕГ-II у 2014 р. були розроблені пропозиції стосовно удосконалення системи ведення публічного лісового кадастру²⁰⁷. Так, за дорученням колегії Державного агентства лісових ресурсів України, невдовзі «Укрдержліспроєкт» підготував пропозиції стосовно механізмів інтеграції даних Державного земельного і Державного лісового кадастрів, в яких було передбачено необхідність розробити проект нормативно-правового акту стосовно удосконалення порядку ведення лісового кадастру, а за його основу запропоновано взяти результати експертного дослідження «ФЛЕГ-II». Декілька років тому керівництво Держлісагентства спільно з Комітетом східно-європейських економічних відносин ФР Німеччини й Агенції з охорони навколишнього середовища Австрії започаткувало широкомасштабний міжнародний проект, спрямований, власне, на

²⁰⁵ ESA/SNA classification of selected non-financial assets

²⁰⁶ Геопортал моніторингу лісів forest.gki.com.ua

²⁰⁷ http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=129179&cat_id=81209

проведення повноцінного державного обліку лісів й ведення державного лісового кадастру²⁰⁸.

Необхідною умовою збору й представлення інформації щодо лісів є приведення такої до вимог архітектури даних ЄС, а саме: INSPIRE. Так, Директива INSPIRE ЄС²⁰⁹, яка набула чинності у 2007 р., зобов'язує всіх членів Євросоюзу створити у мережі Інтернет необхідну інфраструктуру просторових даних, покликану сприяти стандартизованому обміну географічною інформацією.

Водночас, важливі положення, які мають бути врегульовані на рівні ЗУ «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних»²¹⁰ стосуються регулювання питань набуття й права власності на «геопросторові дані», у тому числі, і щодо лісів, а також процесу фінансування проведення робіт щодо створення національної вітчизняної системи геопросторових даних, здійснення плати за послуги з її користування, реалізації механізму перерозподілу коштів між держателями й виробниками таких даних тощо.

Державна служба України з питань геодезії, картографії й кадастру спільно з Японським агентством міжнародного співробітництва на одній з профільних міжнародних конференцій, а саме: «Unlocking the power: як створити ефективну інфраструктуру геопросторових даних в Україні» ще у 2016 р. представили проміжні результати пілотного проекту стосовно створення прототипу національної інфраструктури означених геопросторових даних²¹¹.

²⁰⁸ Христина Юшкевич обговорила з українськими та зарубіжними експертами питання розвитку лісової галузі. http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=249483666

²⁰⁹ INSPIRE Infrastructure for spatial information in Europe <http://inspire.ec.europa.eu/>

²¹⁰ Закон України від 13.04.2020 № 554-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>

²¹¹ В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. С. 46. https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf

Власне, Держлісагентство України і було залучено до процесу ініціювання такого українсько-японського проекту щодо формування національної інфраструктури таких даних в нашій країні. Відтак, задля подальшого впровадження результатів такого проекту, нам важливо, щоб спеціалісти Держлісагентства України ввійшли до координаційної ради представників відповідних видових кадастрів, що їх планується створити відповідно до положень проекту. Робота у її межах спрямована, насамперед, на створення державного лісового кадастру у якості геоінформаційної системи даних щодо лісів й аналізу можливості інтеграції чи взаємодії різних кадастрів (зокрема, державного земельного і державного лісового).

Співпраця з метою оптимізації спільного управління лісами

Міжвідомча взаємодія наразі постає обов'язковою умовою задля досягнення цілей публічної політики у сучасних умовах. Так, приклади взаємодії Держлісагентства України з іншими профільними центральними органами виконавчої влади вказують на комплексний характер завдань публічного управління:

- збір і обробка статистичних даних (взаємодія з Державною службою статистики України);
- лісовпорядкування (взаємодія з міністерствами та іншими центральними і місцевими органами влади, організаціям яких надані ліси у користування);
- погодження проектів землеустрою та встановлення меж земельних ділянок лісгосппризначення; взаємодія й координація зусиль Державного земельного й Державного лісового кадастрів (взаємодія з Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру);
- погодження й затвердження розрахункових лісосік; визначення територій і об'єктів природно-заповідного фонду; проведення екологічного

моніторингу (взаємодія з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України);

➤ реалізація міжнародного економічного співробітництва (взаємодія з Торгово-промисловою палатою України);

➤ формування одиниць ставок рентної плати щодо спеціального використання лісових ресурсів (взаємодія з Міністерством фінансів України) і власне їх адміністрування (взаємодія з Державною фіскальною службою);

➤ контроль за дотриманням законодавства у сфері лісових відносин (взаємодія з Державною екологічною інспекцією);

У випадку, якщо механізм міжвідомчої взаємодії врегульований не у достатній мірі, Держлісагентство України частково може делегувати виконання окремих функцій, що є притаманними іншим центральним органам виконавчої влади. Так, для прикладу, підготовка нормативно-законодавчих актів може бути, і скоріше, має бути, здійснена профільним міністерством, яким наразі є, після численних змін, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, регулювання ринку лісопродукції, юрисдикційні функції щодо чого покладені саме на Міністерство економіки України.

Питання публічного управління, які вирішуються завдяки міжвідомчій взаємодії й координації спільних зусиль, мають бути основним предметом обговорення при формуванні базового документа щодо лісової політики й стратегії держави Україна. Подібно до Євросоюзу, доцільною постає розробка і комунікаційної стратегії, норми якої мали б базуватись на аналізі публічного сприйняття місця та ролі лісів і лісового господарства у суспільстві у цілому.

Питання для обговорення та самоперевірки

1. *Перерахуйте основні цілі Лісової стратегії ЄС.*
2. *Означте основні заходи, передбачені планом Лісової стратегії ЄС.*

3. *Означте період, на який розрахована нова Лісова стратегія ЄС.*
4. *Аргументуйте доцільність прийняття нової Лісової стратегії ЄС.*
5. *Поясніть біологічну, соціальну та економічну складові важливості розробки та прийняття нової Лісової стратегії ЄС.*
6. *Розкрийте суть сталого відтворення та заліснення, передбаченого Лісовою стратегією ЄС.*
7. *Назвіть методи управління ризиками, пов'язані з лісами.*
8. *Наведіть приклади передового досвіду ведення лісового господарства для збереження та відновлення біорізноманіття.*
9. *Що означає Стале управління лісами.*
10. *Розкрийте суть дорожньої карти для висадки щонайменше 3 мільярдів додаткових дерев до 2030 року.*
11. *Окресліть базові нормативно-правові засади формування та реалізації Лісової політики ЄС.*
12. *Назвіть шляхи адаптації вітчизняного лісового законодавства до законодавства ЄС.*

Тестові завдання

1. Нова Лісова стратегія ЄС була прийнята у 2020 р. офіційним органом ЄС
 - а) так
 - б) ні

2. Нова Лісова стратегія ЄС була прийнята офіційним органом ЄС, а саме:
 - а) Європейською комісією
 - б) Європейським парламентом
 - в) Європейським урядом
 - г) Радою Європи

3. Ліси та інші лісові землі ЄС займають понад ... % земельного простору ЄС

- а) 20%
- б) 30%
- в) 40%
- г) 50%

4. Дія нової Лісової стратегії ЄС розрахована на період до ... року

- а) 2025
- б) 2028
- в) 2030
- г) 2032
- д) 2035

5. Лісова стратегія ЄС представляє собою конкретний план, що поєднує
... .. заходи

- а) регуляторні, фінансові та добровільні
- б) регуляторні та фінансові
- в) регуляторні та добровільні
- г) фінансові та добровільні
- д) будь-які заходи, застосовувані публічними органами країн ЄС

6. Нова Лісова стратегія ЄС була прийнята у році

- а) 2018
- б) 2019
- в) 2020
- г) 2021
- д) 2022

6. Попередня Лісова стратегія ЄС була прийнята у році

- а) 2010
- б) 2011
- в) 2012
- г) 2013
- д) 2014

7. Нова Лісова стратегія ЄС спрямована на досягнення до 2050 року сталого та кліматично нейтрального рівня

- а) суспільного життя
- б) біорізноманіття
- в) економіки
- г) суспільного договору
- д) співіснування

8. Нова Лісова стратегія ЄС передбачає дорожню карту висадки щонайменше додаткових дерев у ЄС до 2030 року

- а) 3 мільйонів
- б) 5 мільйонів
- в) 1 мільярду
- г) 3 мільярдів
- д) 5 мільярдів

9. Щорічні обсяги зміни лісових територій у світовому вимірі

- а) збільшення на 3 млн. га на рік
- б) збільшення на 5 млн. га на рік
- в) зменшення на 1 млн. га на рік
- г) зменшення на 3 млн. га на рік

д) зменшення на 5 млн. га на рік

9. Щорічні обсяги зміни лісових територій у світовому вимірі

а) збільшення на 3 млн. га на рік

б) збільшення на 5 млн. га на рік

в) зменшення на 1 млн. га на рік

г) зменшення на 3 млн. га на рік

д) зменшення на 5 млн. га на рік

10. Обсяги щорічної вирубки лісів у світовому вимірі

а) 3 млн. га

б) 5 млн. га

в) 7 млн. га

г) 10 млн. га

д) 15 млн. га

11. До структури недеревної лісової біоекономіки відноситься насамперед:

а) деревина

б) продукти деревини

в) екотуризм

г) лісове господарство

д) обробка деревини

12. За даними Всесвітнього економічного форуму, збереження, відновлення та стале управління лісами може принести додаткових ... мільярдів євро для бізнесу до 2030 року:

а) 120

б) 150

- в) 170
- г) 190
- д) 220

13. За даними Всесвітнього економічного форуму, збереження, відновлення та стале управління лісами створити 16 мільйонів робочих місць у всьому світі до

- а) 2025 року
- б) 2027 року
- в) 2030 року
- г) 2032 року
- д) 2035 року

14. До методів управління ризиками, пов'язаними з лісами відноситься ...

- а) інтегровані системи управління ландшафтними пожежами
- б) інтегровані системи управління шкідниками
- в) інтегровані системи управління деревними хворобами
- г) інтегровані системи управління лісовими дорогами
- д) інтегровані системи управління зв'язком у лісових масивах

15. Найбільш амбітна кліматична та екологічна програма ЄС за всю її історію:

- а) Forest Focus
- б) LIFE
- в) Зелена планета
- г) Кліматичні зміни
- д) Стопліспожежі

16. У період з 2007 по 2019 рік ... всіх запитів про допомогу в рамках Механізму цивільного захисту ЄС були у відповідь на лісові пожежі.

а) 20%

б) 25%

в) 30%

г) 35%

д) 40%

Література

1. 2020. Forests, biodiversity and people the world's forests. URL: <http://www.fao.org/3/ca8642en/CA8642EN.pdf>
2. Abhishek Chaudhary et al, 'Impact of Forest Management on Species Richness: Global Meta-Analysis and Economic Trade-Offs', 6, Article number: 23954 (2016), Scientific Reports, 1-10.
3. Acquis communautaire – корпус прав та обов'язків, загальний для всіх держав-членів Європейському Союзу European Commission - Enlargement – Acquis. URL: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/acquis_en.htm
4. Advisory Committee on Forest-based Industries. URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail&groupID=135671>
5. Alois Aldridge Mugadza. The legal protection of forests in international environmental law, shortcomings and comparative analysis. URL: <http://hdl.handle.net/10803/672289>.
6. Annex F: Criteria and Indicators for the Conservation and Sustainable Management of Temperate and Boreal Forests. The Montréal Process Third Edition, December (2007). URL: <https://www.montrealprocess.org/documents/meetings/working/an-6.pdf>.
7. Annex I of Habitats Directive. URL: <https://www.npws.ie/legislation/eu-directives/habitats-directive>
8. Barik G M et al, 'Improved landslide susceptibility prediction for sustainable forest management in an altered climate', (2017) 230, Engineering Geology, 104–117.
9. Barredo Cano, J.I., Brailescu, C., Teller, A., Sabatini, F.M., Mauri, A. and Janouskova, K., Mapping and assessment of primary and old-growth forests in Europe, EUR 30661 EN, Publications Office of the European Un-

- ion, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-34229-8, doi:10.2760/13239, JRC124671.
10. BMEL - Publikationen - Der Wald in Deutschland - ausgewählte Ergebnisse der dritten Bundeswaldinventur.
 11. Bouriaud L et al, 'How private are Europe's private forests? A comparative property rights analysis', Volume 76, July 2018, Land Use Policy, pages 535-552.
 12. Brandt S J, Nolte C and Agrawal A, 'Deforestation and timber production in Congo after implementation of sustainable forest management policy', (2016) 52, Land Use Policy, 15–22.
 13. Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution. [brief_on_role_of_forest-based_bioeconomy_in_mitigating_cc_online \(2\).pdf](#)
 14. Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124374>.
 15. Civil dialogue group on forestry and cork. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/civil-dialogue-groups/forestry-cork_en.htm
68 Advisory Group on Forestry and Cork. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/forestry-cork/index_en.htm
 16. Climate Action. https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en.
 17. COM (2013) 659 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:21b27c38-21fb-11e3-8d1c-01aa75ed71a1.0022.01/DOC_1&format=PDF
 18. COM (2020) 662 final. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vlcxt8sqp3zo>

19. COM (2020) 98 final. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vl6vh7khf4n9>
20. Commission Guidelines on a common understanding of environmental damage under the Environmental Liability Directive (C(2021)1860 final), in particular paragraphs 15, 18 and 90.
21. Commission Regulation (EC) No 1024/2008 of 17 October 2008 laying down detailed measures for the implementation of Council Regulation (EC) No 2173/2005 on the establishment of a FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R1024>
22. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, COM(2021) 170 final.
23. Communication from the European Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions ‘Fit for 55’: delivering the EU’s the EU’s Climate Target on the way to climate neutrality 2030, COM(2021) 550 final.
24. Communication on Improving access to justice in environmental matters in the EU and its Member States, COM(2020) 643 final.
25. Convention on Biological Diversity (CBD). <https://www.cbd.int/>
26. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES). <https://www.cites.org/>
27. Costa, H., de Rigo, D., Liberta, G., Houston Durrant, T., San-Miguel-Ayanz, J. (2020) European wildfire danger and vulnerability in a changing climate: towards integrating risk dimensions. JRC PESETA IV project – Task 19. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
28. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992.

29. Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) licensing scheme for imports of timber into the European Community.
30. Critical Infrastructure Resilience: News, Updates and Events. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/use-woody-biomass-energy-production-eu>.
31. Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment.
32. Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC.
33. Directive 2004/34/EC on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage.
34. Directive 2008/99/EC on the protection of the environment through criminal law. Например, Article 3(h) of Directive 2008/99/EC.
35. Directive 2009/147 on the conservation of wild birds.
36. Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds.
37. Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment.
38. Division for Sustainable Development (DSD). URL: <https://www.un.org/development/desa/en/about/desa-divisions/sustainable-development.html>
39. E.g. www.forest.erasmusproject.eu.
40. Environmental compliance assurance in rural areas - Publications Office of the EU (europa.eu).
41. EU Communication 2019 - Forests - Environment - European Commission. (europa.eu).

42. EU Forest Communication Strategy. URL:
http://ec.europa.eu/agriculture/fore/publi/communication-strategy_en.pdf
43. EU Timber Regulation. URL:
http://ec.europa.eu/environment/forests/timber_regulation.htm
44. European Forest Bureau Network (National Forest Inventories – NFI)
45. European Forest Fire Information System EFFIS. URL:
<https://effis.jrc.ec.europa.eu>
46. European framework for integrated environmental and economic accounting for forests – IEEAF. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-BE-02-003>.
47. European Rural Networks' Assembly. URL:
https://enrd.ec.europa.eu/general-info/governance/assembly_en.
48. European Statistics Code of Practice - revised edition 2011. URL:
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-32-11-955>
49. European System of Accounts. European Commission (1996). The 1995 ESA is consistent with the 1993 SNA.
50. Eurostat logo. Your key to European statistics. URL:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
51. Eurostat, Labour Force Survey. URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>.
52. Ewald Rametsteiner and Markku Simula, 'Forest certification—an instrument to promote sustainable forest management?', 67 (2003), *Journal of Environmental Management*, 87–98.
53. Expert Group on Forest-based Industries and Sector-related Issues. URL:
http://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/forest-based/strategy_hr

54. Faggin M J, 'Institutional bricolage of Sustainable Forest Management implementation in rural settlements in Caatinga biome, Brazil', (2018) 12 (2), *International Journal of the Commons*, 275–299.
55. FAO (2020) *ibid.*
URL: <https://www.fao.org/3/ca8642en/online/ca8642en.html>.
56. Final Multi-annual Implementation Plan of the new EU Forest Strategy.
URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2015/EN/10102-2015-164-EN-F1-1.PDF>
57. Food and Agriculture Organization (FAO), 2006, Global forest resources assessment 2005—Progress towards sustainable forest management, FAO Forestry Paper 147. URL: <http://www.fao.org/3/A0400E/A0400E00.pdf>.
58. Food and Agriculture Organization (FAO). URL: <http://www.fao.org/home/en/>.
59. Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT). URL: <http://www.flegt.org/>.
60. Forest-based bioeconomy and climate change mitigation: trade-offs and synergies in carbon storage and material substitution | EU Science Hub (europa.eu).
61. Forestry Production and Trade. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FO>.
62. Glossary: Joint_forest_sector_questionnaire_(JFSQ). URL: http://www.itto.int/direct/topics/topics_pdf_download/topics_id=2175&no=1 т.
63. Grassi, G., Fiorese, G., Pilli, R., Jonsson, K., Blujdea, V., Korosuo, A. and Vizzarri, M., Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution, Sanchez Lopez, J., Jasinevičius, G. and Avraamides, M. editor(s), European Commission, 2021, JRC124374.

64. Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the 'Habitats' Directive 92/43/EEC. URL: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm under revision.
65. Guidance on combatting environmental crime and related infringements: Circabc (europa.eu)).
66. Hickey G, 'Evaluating sustainable forest management', (2008) 8, Ecological Indicators, 109–114.
67. Horizon projects: InnoForest, SINCERE.
68. Illegal logging/FLEGT Action Plan. URL: https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm.
69. INSPIRE Infrastructure for spatial information in Europe. <http://inspire.ec.europa.eu/>.
70. Intergovernmental Negotiating Committee for a Legally Binding Agreement on Forests in Europe (INC-Forests4). URL: <http://www.forestnegotiations.org/>
71. International Tropical Timber Organization (ITTO). URL: <http://www.itto.int/>
72. ITTO - International Tropical Timber Organisation. <http://www.itto.int/>
73. Jafari A et al, 'Assessing the sustainability of community forest management: A case study from Iran', (2018) 96, Forest Policy and Economics, 1–8.
74. Joint forest sector questionnaire (JFSQ). URL: <http://www.fao.org/forestry/statistics/80572/en/http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/>.
75. JRC. Brief on the role of the forest-based bioeconomy in mitigating climate change through carbon storage and material substitution, 2021. URL:

brief_on_role_of_forest-based_bioeconomy_in_mitigating_cc_online
(2).pdf .

76. Kotwal C P et al, 'Ecological indicators: Imperative to sustainable forest management', (2008) 8, *Ecological Indicators*, 104–107, page 104.
77. Lammerts van Bueren, E.M. and Blom, E.M. Hierarchical framework for the formulation of sustainable forest management standards, (1997), Veenmann Drukkers, page 15-26.
78. Lovrić, M., Da Re, R., Vidale, E., Prokofieva, I., Wong, J., Pettenella, D., ... Mavsar, R. (2020). Non-wood forest products in Europe – A quantitative overview. *Forest Policy and Economics*, 116, 102175. URL: <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2020.102175>.
79. MacDicken G K et al, 'Global progress toward sustainable forest management', (2015) 352, *Forest Ecology and Management*, 47–56.
80. Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC. "Methodological guidance on the provisions of Article 6 (3) and (4) of the Habitats Directive 92/43/EEC" (under revision), and Guidance on Natura 2000 and forests. URL: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm.
81. Martinez de Arano I, Maltoni S, Picardo A, Mutke S et al. (2021). Non-Wood Forest Products for people, nature and the green economy. Policy priorities for Europe. A white paper based on lessons learned from around the Mediterranean. Deliverable 3.3 of the European Thematic Network INCREDible, Horizon2020 grant agreement n° 774632. P. 7.
82. Martín-Fernandez S and Martínez-Falero E, 'Sustainability assessment in forest management based on individual preferences', (2018) 206, *Journal of Environmental Management*, 482-489.

83. Ministerial conference on the protection of forest in Europe, Helsinki, (1993). <https://foresteurope.org/ministerial-conferencies/>.
84. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, (2007). URL: <https://foresteurope.org/ministerial-conferencies/>.
85. Mo Zhou, 'Adapting sustainable forest management to climate policy uncertainty: A conceptual framework', (2015) 56, *Forest Policy and Economics*, 66–74.
86. Mori S A et al, 'Reframing ecosystem management in the era of climate change: Issues and knowledge from forests', 165 (2013), *Biological Conservation*, 115–127, page 115.
87. Multi-annual Implementation Plan of the EU Forest Strategy. http://ec.europa.eu/agriculture/forest/forest-map/index_en.htm SWD(2015)
88. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation 2018/841 on the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) 2018/1999, COM(2021) 554 final.
89. Rametsteiner E and Simula M, 'Forest certification—an instrument to promote sustainable forest management?', (2003) 67 (1), *Journal of Environmental Management*, 87-98.
90. Reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries (REDD+). <http://redd.unfccc.int/>.
91. Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999.
92. Regulation (EU) 305/2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011R0305>.

93. Regulation (EU) 852/2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32020R0852>.
94. Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market.
95. Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R0995>.
96. Regulation 841/2018. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.156.01.0001.01.ENG.
97. Robert, N.; Jonsson, R.; Chudy, R.; Camia, A. The EU Bioeconomy: Supporting an Employment Shift Downstream in the Wood-Based Value Chains? *Sustainability* 2020, 12, 758. <https://doi.org/10.3390/su12030758>.
98. Robyn Gulliver; Kelly S. Fielding and Winnifred Louis, 'Understanding the Outcomes of Climate Change Campaigns in the Australian Environmental Movement in Special Collection: Section: Climate Change Mitigation and Adaptation', 3 (1) (2019), *Case Studies in the Environment*, 1–9.
99. Shaping Europe's digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/destination-earth>.
100. Siry P J et al, 'Sustainable forest management: Global trends and opportunities', (2005) 7, *Forest Policy and Economics*, 551– 561.
101. Source for the gross value added: Eurostat 2020. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Wood_products_-_production_and_trade#Wood_based_industries and table [sbs_na_ind_r2]; employment: table [lfsa_egan22d] and Robert et al. 2020.

102. Standing Forestry Committee (SFC). URL: http://ec.europa.eu/agriculture/forest/standing-committee/index_en.htm.
103. Statistical requirements compendium. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/7535696/KS-GQ-16-003-EN-N.pdf/d3f54ab4-97af-4f53-be59-45aca3ecfb80>.
104. Stepping up EU Action to Protect and Restore the World's Forest. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/eu-communication-2019-stepping-eu-action-protect-and-restore-worlds-forests_en.
105. Streck C and Scholz M S, 'The role of forests in global climate change: whence we come and where we go'. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 82, No.5, (Sep. 1, 2006), 861-879, page 861.
106. System of National Accounts. Commission of the European Communities et al (1993).
107. The development of criteria and indicators for sustainable forest management. URL: <http://www.fao.org/3/w4345e/w4345e0c.htm>.
108. The New European Bauhaus is a creative and interdisciplinary initiative that connects the European Green Deal to our living spaces and experiences. URL: https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_en.
109. Trinomics (in prep) Evaluation of the climate benefits of the use of harvested wood products in the construction sector and assessment of remuneration schemes. Task 1.1 Market Analysis.
110. UN Department of Economic and Social Affairs (DESA)/ Division for Sustainable Development (DSD). URL: <https://www.un.org/development/desa/en/about/desa-divisions/sustainable-development.html>.

111. United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD).
<http://www.unccd.int/en/Pages/default.aspx> 85 UN Department of Economic and Social Affairs (DESA).
112. United Nations Forum on Forests (UNFF).
<http://www.un.org/esa/forests/79>.
113. Food and Agriculture Organization (FAO).
<http://www.fao.org/home/en/80>.
114. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).
<http://unfccc.int/2860.php>.
115. US Businesses, Governments and Non-Profits Join Global Push for 1 Trillion Trees. <https://www.weforum.org/press/2020/08/us-businesses-governments-and-non-profits-join-global-push-for-1-trillion-trees/>.
116. Welcome to the Integrate Network! <https://integratenetwork.org/>.
117. Wolfslehner B, Vacik H and Lexer J M, 'Application of the analytic network process in multi-criteria analysis of sustainable forest management', (2005) 207, Forest Ecology and Management, 157–170.
118. В. Сторожук. Огляд стану адаптації українського лісового законодавства до законодавства Європейського Союзу. 2017. URL: https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2121/report_storozhuk_assessment_approximation_ukraines_forestry_legislation_to_eu.pdf.
119. Геопортал моніторингу лісів. forest.gki.com.ua.
120. Глобальная стратегия совершенствования сельскохозяйственной и и сельской статистики. <http://www.fao.org/docrep/016/am082r/am082r.pdf>.
121. Директива 2009/147/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2009 р. про захист диких птахів (Офіційний вісник ЄС, L 20, 26 січня 2010 р., с. 7-25).

122. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування деяких Директив. <https://mepr.gov.ua/news/31288.html>.
123. Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 р. про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни (Офіційний вісник ЄС, L 206, 22 липня 1992 р., с. 7-50).
124. Економічні, соціальні та екологічні функції лісів. URL: <http://www.fao.org/3/i1594e/i1594e01.pdf>.
125. ЄАВТ - European Free Trade Association. URL: <http://www.efta.int/>.
126. Звіт про впровадження схеми Forest Focus. URL: <https://ec.europa.eu/environment/archives/forests/ffocus.htm>.
127. Інструмент технічної підтримки (TSI). Європейська комісія (europa.eu).
128. Лісова стратегія ЄС до 2030 року. URL: https://ligno.com.ua/uk/news/67_eu-forest-strategy-for-2030.html.
129. О. Кагало, Л. Проценко, Г. Бондарук, Д. Скрильніков. Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах: адаптація українського законодавства до вимог ЄС. URL: <http://sfmu.org.ua/ua/news/684-rozrobka-klyuchovykh-zakonodavchykh-aktiv-shchodo-okhorony-bioriznomanittya-v-lisakh-adaptatsiya-ukrayinskoho-zakonodavstva-do-vymoh-yes>.
130. Плани ведення лісового господарства та вимоги до таких планів вже існують у кількох державах-членах. Резюме вимог до планів ведення лісового господарства. URL: fmp_table.pdf (europa.eu).
131. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі: Закон України від 07.02.2017 № 1832. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1832-19#Text>.

132. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13.04.2020 № 554-IX.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>.
133. Програма Copernicus User-Uptake Framework Partnership. Communication on EU actions to improve environmental compliance and governance, COM(2018) 10 final.
134. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=53825.
135. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення охорони природних територій)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=55193.
136. Проценко Л.Д. та інші. Смарагдова мережа в Україні. URL: http://eng.menr.gov.ua/docs/activity-protection/PZF/Smarahdova%20merezha%20v%20Ukrai_ni.pdf.
137. Реформа системи управління лісової галузі. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/for-est/control/uk/publish/article?art_id=129179&cat_id=81209.
138. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» від 15.04.2015 № 371-р.
139. Сталий розвиток в Європейському Союзі; Звіт про моніторинг прогресу в досягненні ЦУР у контексті ЄС, видання 2021 року. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-03-21-096>.

140. Сталый розвиток в Європейському Союзі; Звіт про моніторинг прогресу в досягненні ЦУР у контексті ЄС, видання 2021 року. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-03-21-096>.
141. Христина Юшкевич обговорила з українськими та зарубіжними експертами питання розвитку лісової галузі. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=249483666.
142. facts about the EU's goal of climate neutrality. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/>
143. European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. URL: https://cinea.ec.europa.eu/about-us/mission-structure-and-objectives_en
144. EU ETS Handbook. URL: https://ec.europa.eu/clima/system/files/2017-03/ets_handbook_en.pdf
145. EU Emissions Trading System (EU ETS). URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en
146. ICAP. URL: <https://icapcarbonaction.com/ru/>
147. Linking with other cap-and-trade systems. URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/international-carbon-market_en
148. Conditions for linking. URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/international-carbon-market_en
149. EU and Switzerland sign agreement to link emissions trading systems. URL: https://ec.europa.eu/clima/news-your-voice/news/eu-and-switzerland-sign-agreement-link-emissions-trading-systems-2017-11-23_en#:~:text=for%20Climate%20Action-,EU%20and%20Switzerland%20sign%20agreement%20to%20link%20emi

- ssions%20trading%20systems,for%20compliance%2C%20and%20vice%20versa.
150. Chemical strategy. URL:
https://ec.europa.eu/environment/strategy/chemicals-strategy_en
 151. New EU forest strategy for 2030. URL:
https://ec.europa.eu/environment/strategy/forest-strategy_en
 152. Plastics Strategy. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/plastics-strategy_en
 153. Soil strategy for 2030. URL:
https://ec.europa.eu/environment/strategy/soil-strategy_en
 154. Zero pollution action plan. URL:
https://ec.europa.eu/environment/strategy/zero-pollution-action-plan_en
 155. Air quality – Introduction. URL:
<https://ec.europa.eu/environment/air/quality/index.htm>
 156. Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en
 157. A Clean Air Programme for Europe. URL:
<https://www.eea.europa.eu/policy-documents/a-clean-air-programme-for-europe>
 158. Handbook on the Implementation of EC Environmental Legislation Edited by Regional Environmental Center Umweltbundesamt GmbH. URL:
<https://ec.europa.eu/environment/archives/enlarg/handbook/handbook.pdf>
 159. Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL:
 160. <https://www.loc.gov/law/help/air-pollution/eu.php>
 161. Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance

- trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC (Text with EEA relevance), OJ L 275, 25.10.2003, p. 32–46
162. Regulation of Air Pollution: European Union 2030 climate & energy framework. URL:
163. <https://www.loc.gov/law/help/air-pollution/eu.php>
164. Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/green-taxation-0/carbon-border-adjustment-mechanism_en
165. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, Carbon border : adjustment mechanism, Publications Office, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2778/584899>
166. Прикордонне вуглецеве коригування ЄС та виклики для української економіки/енергетики. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/prykordonne-vugletseve-koryguvannia-yes-ta-vyklyky-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-energetyky>

Ладиченко Віктор Валерійович,
Головко Людмила Олександрівна
Гулак Олена Василівна

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Європейське кліматичне право

Підписано до друку 20.10.22 Формат 60x84\16
Ум. друк. арк. 13,3 Наклад 50 прим. Зам. № 220348

Видавець і виготовлювач Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4097 від 17.06.2011